VILH. GRØNBECH

JESUS
MENNESKESØNNEN

POVL BRANNER KØBENHAVN
M. CM. XXXV.

JESUS
MENNESKESØNNEN

JESUS
MENNESKESØNNEN

AF

VILH. GRØNBECH

POVL BRANNER — NØRREGADE
KØBENHAVN — MCMXXXV

S. L. MØLLERS BOGTRYKKERI. KBHVN.

JOHANNES DØBEREN

I MENIGHEDENS historie har Jesus af Nazaret en forløber. Johannes er den om hvem profeterne har talt: se, jeg sender min engel foran dig, som skal berede dig vejen. Der lyder en røst af en som prædiker i ørkenen: bereder Herrens vej, gør hans stier rette.

Johannes opholdt sig i ørkenen og prædikede bodsdåb til syndernes forladelse. Og hele Judæa gik ud til ham ligesom også folk fra Jerusalem, og de lod sig døbe af ham i Jordan og bekendte deres synder. Han var klædt i en kamelhårskappe med et læderbælte om livet, og han levede af græshopper og vild honning.

Da han så mange farisæer og saddukæer komme ud for at blive døbt, sagde han til dem: I øgleyngel, hvem har lært jer at undløbe den kommende vrede? Bær bodens retskafne frugt. Tro ikke I kan sige ved jer selv, Abraham er vor fader, jeg siger eder, Gud kan opvække Abraham børn af disse stene. Øksen er allerede lagt ved træernes rod, det træ som ikke bærer god frugt, bliver hugget om og kastet i ilden.

Folket spurgte ham: hvad skal vi da gøre? Han svarede: den som har to klædninger skal give den ene til den som ingen har, og den som har mad gøre ligeså. Der kom også toldere og spurgte: hvad skal vi gøre, og han sagde til dem: kræv ikke mere end loven byder. Soldaterne spurgte: hvad skal da vi gøre? Han svarede: pres ikke penge ud af folk ved vold og list, men lad jer nøje med jer sold.

Efter mig kommer der en som er stærkere end jeg, hans skobånd er jeg ikke værdig at løse. Jeg døber eder med vand, men han skal døbe eder med den hellige ånd. Han har skovlen

i sin hånd og vil feje sin lo; hveden samler han i lade, men avnerne opbrænder han med evig ild.

Således lyder evangeliernes beretning om Døberen, og det er alt hvad vi ved om ham — ud over en notits af Josephus om at denne ædle mand, der formanede jøderne til at stræbe efter retfærdighed, blev fængslet og henrettet af Herodes. Det er tydeligt nok, at evangelisternes gengivelse af Johannes' prædiken er blevet farvet af Jesu forkyndelse, men i det store og hele giver den et klart billede af Døberen som bodsprædikant. Menigheden har kanoniseret ham og gjort ham til en forløber, som beredte vej for mesteren; deri havde disciplene vel nok nogen tilknytning i Jesu egen bedømmelse, men som helhed svarer denne kanonisering ikke til Jesu opfattelse af Døberens betydning. Om Jesus nogensinde har været i personlig forbindelse med manden fra ørkenen er mere end tvivlsomt, men han kendte hans forkyndelse og vurderede den højt, om end med stærkt forbehold. Johannes var en profet, siger han, endda en meget stor profet, men han står helt uden for livet, — som den sidste virkelige repræsentant for den verdensorden hvis undergang Jesus varslede.

Jesus har tegnet hans skikkelse i det skønne billede: Hvad gik I ud i ørkenen for at se? et rør der svajer for vinden? eller en mand i bløde klæder? Mænd i bløde klæder finder I oppe hos kongen; der kom også Johannes, men han fik sin plads anvist i fangekælderen. Eller gik I ud for at finde en profet? Ja jeg siger jer, mere end en profet; blandt alle kvindefødte var ingen større end Johannes, men den mindste i gudsriget er større end han.

GUDS RIGE ER NÆR

I
FOLKETS HÅB

JESUS gik omkring i Galilæa og forkyndte det gode budskab fra Gud. Tiden er inde, Guds rige er kommet nær, fat et nyt sind og tro på mit gode budskab, siger han.

Vi ved intet om ham, før han står der, fuldmoden, myndig mand midt i sit folk. Samtiden kendte egentlig ikke meget mere til ham end vi. De vidste han var en almindelig, ustuderet mand af beskeden herkomst, hans familie levede hæderligt i små kår og havde intet som helst ved sig som kunde forklare at han optrådte som profet og folkets lærer. Det er jo ham, Jesus, mureren Josefs søn, hans moder bor stadig derhenne i huset, der er en hel rad brødre og desuden adskillige søstre, som er gift her i byen.

Vi møder ham på vejen fra sted til sted, fra by til by; han læger de syge, uddriver de onde ånder og udråber alle vegne sit budskab. Det nytter ikke at tilhørerne vil holde på ham, han må stadig videre. Jeg skal også forkynde budskabet om Guds rige i de andre byer, siger han, ti dertil er jeg udsendt. Til en begyndelse søgte han ind i synagogerne, hvor folk var samlede for at tale om Gud og sandheden; men det blev snart tydeligt at der passede han ikke; så fortsatte han på veje, gader og stræder, på torvet i landsbyerne og inde i husene, hvor folk lukkede op for ham.

Hele hans forkyndelse er indeholdt i det ene ord: Gudsriget. Det var et budskab som folk forstod. De vidste godt hvad Guds rige betød, og når der endelig kom en mand som

kunde fortælle at det stod for døren, fulgte de ham med åbne øren.

Guds rige, eller herredømme, det var den gode tid, da Gud endelig tog magten og lagde jorden under sig for at herske over den gennem sit folk Israel. Nu havde folkene længe nok levet i en lovløs mellemtilstand, hvor Gud i sin ubegribelige visdom overlod hedningerne til deres onde lyster og lod historien gå sin egen fordærvelige gang. Stille har den Almægtige set på at hans skabelsestanker blev trådt under fødder, at det folk der ene kendte hans vilje og holdt hans bud, var alverdens skovisk. Men det var kun en prøvelse. Man vidste der skulde komme en dag da menneskers ondskab ikke længere fik lov til at forstyrre de planer Gud havde med sin verden, da alle knæ skulde bøje sig i Herrens frygt og alle munde bekende at han var livets herre. Ti Gud lod sig aldrig spotte, han havde selv ladet forkynde at han blot tøvede for at urettens mål skulde blive fuldt, for at retfærdigheden kunde få des mere strålende en sejr. Når tidens fylde var inde, vilde al nød og alt ondt forsvinde fra hans hellige folk, og al synd udslettes af jorden.

Guds rige var netop hvad Israel længe, alt for længe, havde sukket efter. Ordet hører vi for første gang fra Jesu mund; men hvad enten det er blevet brugt i daglig tale, — og det er meget vel muligt, selv om vi ikke møder det i vore kilder, — eller Jesus selv har udformet det, hvad enten det faldt ganske jævnt i øret eller på en hemmelighedsfuld måde fik sindene til at klinge, var ingen i tvivl om hvad det betød. Guds rige var netop den tid som Israel havde smægtet og sukket efter igennem århundreder, og nu kom der en mand som turde sige: Det I har ventet på, står for døren. Tilmed hørte man at denne mand gjorde undere, han lægte de syge, han truede de onde ånder, så de veg.

Det var naturligt at de som hørte Jesus, gerne vilde holde ham tilbage for at høre mere, og at de fulgte efter ham, når han modstod alle deres overtalelser. Det gode budskab var en trøsterig tale; men der var så mange spørgsmål som

trængte sig på og krævede oplysning. Når kommer det? Hvordan kan vi skønne det nærmer sig? Hvilke er de tegn vi kan kende det på? Hvor skal vi vende blikket hen? Mod himlen? Hvad skal vi gøre for at få del i det? Det var spørgsmål som lå på spring i sindene, fordi de var blevet drøftede gennem lange tider.

Med spændt forventning stod folket og lyttede, men sagen blev langtfra klarere, jo længere man hørte på ham, tværtimod, det syntes som om glæden blot blev fordunklet; man spurgte, men svarene gav ikke hvad man havde ventet — og havde haft ret til at vente, — hvis man da overhovedet fik noget svar. Jesu ord faldt ikke i tråd med de forhåbninger man mødte op med, de gik ikke lægende ind i den smærtefulde, ængstelige spænding. Man havde hørt at Guds rige skulde komme pludseligt, det samme sagde Jesus: Som et lyn med vældig kraft vil det bryde frem midt iblandt eder; nogle af dem som står her, skal ikke smage døden, før de ser det komme. Det lød overbevisende; men netop som man gerne vilde høre lidt mere om dette overraskende frembrud, kom en af disse forvirrende lignelser: Gudsriget er som et sennepskorn en mand lægger i sin have, det vokser og bliver så stort at fuglene kan bygge rede i grenene. Gudsriget kan lignes ved en surdejg som en kvinde lægger i melet, så at hele dejgen bliver gennemsyret. Med gudsriget går det som når en mand sår sin sæd om foråret og venter til høst for at sende mejerne ud.

Det er ikke let at forene: lynet som slår ned, og sæden som gror, og om det så havde været en glad fortælling om at sæden er moden og høstfolkene drager ud med sang og klang! Men lignelsen giver sig god tid, man skal endda begynde med at se manden lægge sennepskornet i jorden. Vi hører om bonden der står op om morgenen og går i seng om aftenen dag efter dag og lader sæden passe sig selv. Den spirer og bliver høj, uden at han ved noget om hvordan det går til. Af sig selv bærer jorden frugt, først strå, så aks og endelig fuld kærne i akset. Og når man spørger videre om tegnene, hvor-

ledes man skal skønne at tiden nærmer sig, bliver Jesu ord endnu mindre oplysende. Tilhørerne vidste at Guds dom vilde melde sig med gysende tegn i sol og måne, med stjærner der regnede ned af himlen, med krig og rygter om krig, med oprør og angst i folkene, eller med at synden tog overhånd, så at verden løb over af ondskab. Der havde mange af dem stået og grebet sin nabo i armen og sagt: Se her, se der, hvad betyder det? Er det tegnet på at Herrens dag kommer? Men hvad Jesus kaldte tegn, var dunkelt, eller det var trivielt; han viste meget ringe interesse for det som i tilhørernes øjne var afgørende: varslende forbud om uvejrets anmarsch. I steden for talte han temmelig uforståelige ord om tegn på noget der var ved at ske.

Alle disse meget vigtige omstændigheder ved dommens fuldbyrdelse, at Israel skulde blive ophøjet og se sin lyst på sine fjender, at Gud skulde lade sine avindsmænd træde ned under hestenes hove, at han skulde knuse deres lænder med jærnspir og give dem deres fortjente straf, så at de kom til at skrige af hjælpeløs anger og angst, fordi de havde trodset den Almægtiges bud — det nævnte Jesus overhovedet ikke.

Det var heller ikke underligt, at folk gerne vilde høre noget om hvordan alting kom til at se ud, når Guds rige sejrede på jorden. De var vant til at profeterne kunde beskrive den lykke som måtte følge af at Jahve gjorde verden og sindene ny, hvordan da de salige vilde sidde, hver under sin vinstok, glade se op mod de bugnende drueklaser og velvilligt skue ud imod næsten. På mange af de vigtigste punkter har Jesus meget lidt eller rettere sagt slet intet at give sine hungrende tilhørere; det er næsten som om han aldrig havde set den kommende herlighed for sig, sådan som profeterne havde gjort i deres syner, ja det er endda som om han slet ikke havde sans for det. Han kan tale om saligheden som et gæstebud, hvor vi skal ligge til bords med vore fædre, de Guds mænd Abraham, Isak og Jakob. Det var ikke noget nyt og temmelig magert, når man intet yderligere hørte om det himmelske gæstebud. Som oftest går hans ord helt ved siden af æmnet

og fortaber sig i disse lignelser. I og for sig er lignelser af det gode. Lærerne havde altid klædt deres visdom i billeder og derved gjort ordene klarere; men med Jesu lignelser havde det sig anderledes, de gjorde ikke Guds rige mere anskueligt, der kom ikke noget opløftende fremtidssyn ud af deres ord.

At spørgsmålet om gudsriget først og fremmest var spørgsmålet om Israels frelse, stod urokkeligt fast, ja de to ting, Guds rige og Israels fremtid, var simpelt hen identiske. Det beroede på at Gud havde udvalgt Israel til at være hans eget folk og undervist det i sine planer; Israel kendte Guds tanker, og hele dets stræben gik ud på at virkeliggøre Guds evige vilje. Så måtte gudsrigets komme nødvendigvis blive en oprejsning for hans folk og en sønderknusende dom over dets hadere, der tillige var Guds fjender. Heller ikke her har den nye profet nogen klar tone; han var jøde og stod midt i sit folk, men han mangler interesse for spørgsmålet. Det er som om han aldrig har været stedet ansigt til ansigt med den vigtige sandhed at Guds vilje må være hans fjenders undergang. Havde ikke Gud sagt at han skulde dømme hedningerne og oprejse Israel, krævede ikke Guds retfærdighed — og hans løfter — at hedningerne skulde komme fra jordens ender til Jerusalem for at skue Israels herlighed, en herlighed Jahve havde givet det, og bringe det gaver som tegn på deres underkastelse. Jesus kunde åbenbart ikke se den grænse som skilte Israel fra hedningerne, — Israeliterne behøvede ikke at se den, de måtte snuble over den, — men det kunde kun bero på at han ikke følte kløften mellem de retfærdige, Guds børn, og de uretfærdige, Guds avindsmænd. Hvis han kunde gentage et simpelt udbrud af de frommes længsel som dette: De der frygter Herren, kan glæde sig ved velsignelsen, din godhed komme over Israel i dit rige, priset være Herrens majestæt, ti han er vor konge, — da måtte alle hans ord bære præg af det. Da vilde han også forstå og føle det spørgsmål der bevægede en Israelits sind: får hele folket del i oprejsningen, eller bliver det kun en rest der oplever Herrens herlige dag? Men når man spurgte ham: er det få der bliver frelst, var det som om

han slet ikke hørte hvad de spurgte om; han svarede blot at porten er snæver, og at mange skulde søge at komme ind uden at kunne.

Endelig, hvad skal vi gøre for at få del i velsignelsen? I det store og hele var det spørgsmål afgjort på forhånd. Israel skal omvende sig i sæk og aske og gøre bod for sin forsømmelighed og forsyndelse, gøre fuldt alvor af at tænke Guds tanker og holde hans bud. Folket har været efterladende, det er den eneste forklaring på at Jahve har tøvet så længe, og når det renser sig, må hans forjættelser gå i opfyldelse. Dommen er inde, som en af Israels lærere udtrykker det, når afgudsdyrkelsen er udryddet sammen med afgudsdyrkerne, når der kun er Jahve i verden og hans rige i al evighed. Da drager han ud og kæmper med hedningerne. Det siger da også Jesus: fat et andet sind; men måtte han så ikke forklare hvorledes omvendelsen skal foregå? I den henseende er der ingen rigtig kraft i hans ord; de har ikke den alvor som man er vant til at finde hos profeterne, når det drejer sig om anger og sønderknuselse og bod, det vigtigste, ja eneste vigtige æmne for den der kommer fra Jahve.

Aldrig falder der fra Jesu mund en afgørende ytring om hvad betingelsen er for at blive delagtig i den kommende herlighed. Hans tale er altid uklar og ikke så sjælden modsigende. Han prædiker nok om at våge og bede, om at være rede når husbonden kommer hjem midt om natten, netop i det øjeblik hvor man ikke venter ham; men en anden stund velsigner han en kvinde, endda en meget tvivlsom kvinde, blot fordi hun har gjort en lille kærlighedsgerning imod ham ved at salve ham, som om det var selvfølgeligt at en sådan skabning kunde gå lige ind i Guds rige. I og for sig er det ikke utænkeligt at en lille kærlighedsgerning kunde frelse et menneske; men så var det, fordi den åbenbarede at der var foregået en grundig omvendelse i det menneske, og så måtte det kendes på at denne synder havde set højheden i Guds bud og en tidlang vist at det var alvor med at føre angeren ud i livet.

Samler man alt hvad man på vejen har hørt af denne Jesus,

og overvejer det i sit hjærte, må man sige at ordene klinger hult. Han viser stadig fremad, som alle har gjort der havde fanget et glimt af Jahves tanker. Men de tidligere profeter havde overskuet verdenshistorien som et hele, de havde set fremtiden som en opløsning på fortidens og nutidens gåde, de vidste at nutiden var en længsels- og trængselstid og fremtiden lysets sejr. Jesus taler aldrig om de trængsler vi står i. Når man hører på ham, skulde man ikke ane at vi går i en verden som er ved at eksplodere af synd og uretfærdighed, gudsbespottelse og foragt for alt sandt og godt.

I apokalypsernes verden ses alt i tordenskyens gulgrumsede skær; der er alle billeder skæbnesvangert forvredne, svarende til det gigantiske i begivenhederne. Der dukker dyr op med tænder af jærn og kløer af kobber, med et horn som har menneskeøjne og en mund som taler hovmodige bespottelser. Der ser man ryttere på bleggule heste med sværd stikkende ud af munden og med en ånde der afsvider alt levende på jorden. Disse profeter ser hele jordelivet op imod et blændende lys, og derfor kommer menneskene og deres handlinger til at kaste sorte, forvredne skygger som fantastiske, skræmmende dæmoner, der blander sig med hinanden i en uhyggelig kamp.

For mennesker der således havde set solen stå blodigrød over en verden som et oprørt, vragstrøet hav, er der næsten noget uhyggeligt ved en mand der tegner et billede af jorden, som om Guds sol stråler over grønne, blomsterfyldte enge; det er som var der noget vrangt ved hans øjne, så at han ikke kan se virkeligheden. Han kritiserer aldrig de gamles syner; des mere påfaldende er det at der i hans ord af sig selv falder et helt andet lys over tingene, som om han mangler den sans for livets alvor der må sætte sit præg på alting. Når han taler om tingene i verden, blomster eller dyr, er det ikke med den overvældende følelse af at der ligger en dyb betydning i det mindste som Gud har skabt, at alle begivenheder har noget varslende ved sig. Hans prædiken er så simpel og enfoldig som en blomst, der blot står på marken.

Menneskene i hans lignelser går småsnakkende og småtravle omkring, livagtig som mænd og kvinder der er optaget af deres plov eller deres køkken; der er intet af den evige vælde over dem. Han taler om det der skal komme, uden at man derved får en ny glæde. I virkeligheden er det som om han blot har talt om det vi i forvejen har og kender, slet ikke om noget lammende stort, der endnu ikke er til.

Jo længere man hører på hans ord, desto mere forvirrende bliver de, og ofte nok må man sige at han går uden om det vigtigste; måske er han allermest utilfredsstillende, når han bliver stillet overfor et klart formuleret spørgsmål. Spørger man ham rent ud: når kommer Guds rige, får man blot det undvigende svar: det kommer ikke sådan at man kan se det. Når han bliver presset for et svar, har han den taktik at han svarer med et spørgsmål: hvad er din mening? Og når man så gengiver Guds klare ord, siger han blot: det er også min mening, så er vi ganske enige; men måske føjer han et intetsigende ord til: du er ikke langt fra Guds rige, — og så står vi på samme sted som vi stod i begyndelsen. Engang stod en lærd mand op, en der havde set problemets rækkevidde, således at han kunde formulere det skarpt: Hvad skal jeg gøre? Jesus svarede forstandigt: Hvad er der skrevet i Loven, hvad læser du der? Jeg læser, svarede han, du skal elske din Gud af hele dit hjærte, med hele din sjæl, hele din styrke, hele dit sind, og din næste som dig selv. Men da manden vidste hvor dybt det problem gik, og fortsatte: Hvem er da min næste, hvordan skal jeg bestemme om den jeg har for mig, er den rette at gøre vel imod, løb Jesu svar ud i en fortælling om en mand der faldt blandt røvere og blev bragt til et værtshus af en samaritan, en historie der endte blindt uden nogen pointe. Intet under at diskussionen gik i stå.

Der mangler lidenskab i hans ord, alvor i egentlig forstand. Enhver som ret havde følt det tragiske i Israels, i menneskehedens historie, måtte gå i krampagtig forventning, måtte længes så at brystet snørede sig sammen, måtte stirre ud og opfange hvert eneste tegn som tydede på forandring,

måtte råbe til Gud, trygle ham og klynge sig til hans forjættelser. Hos Jesus sporer man intet af alt dette, han siger blot i et roligt tonefald som noget ganske selvfølgeligt, Guds rige er nær, uden at man mærker det bæver i ham.

Er vi egentlig blevet klogere på det der må optage os fremfor alle ting i verden, eller er vi ikke blevet mere usikre? Før vi hørte på ham, vidste vi at Guds rige skulde komme, og vi ved ikke mere, efter at vi har hørt ham. Vi vidste hvad Guds rige var, og nu ved vi det ikke længere. Alle ord er blevet svævende; hvad mener han egentlig med så simpelt et ord som omvendelse? Intet under at mange vendte sig bort, og det var de bedste, fra jødisk standpunkt set. Man kunde blive træt af at stille spørgsmål til ham, når samtalen aldrig førte til noget; efter et sådant udtryk: du er ikke langt fra Guds rige, var der ikke mere at tale om.

II
JEG SIGER EDER

Der blev intet andet tilbage end manden selv. Nogle rystede på hovedet: det lovede så godt, og det viste sig at være tomt præk. De måtte blive forargede på ham, fordi han tog letsindigt på ting der gjaldt liv eller død ud i al evighed for Herrens Israel. Det var mennesker som virkelig vidste hvad det betød at frygte Gud, mennesker der ikke nøjedes med at føle sandheden i Guds ord, men også havde tænkt over Jahves vilje, således at de vilde den af hjærtet. De havde gransket og grundet over skaberens bud og forstået at der er næring i hvert eneste ord, ja i hver en tøddel. Efter den dag turde ingen spørge ham mere, hedder det; det kan jo også være at man holdt op, fordi man følte det unyttige i at diskutere med denne profet fra Galilæa.

Men der var andre som klyngede sig til ham. Der var noget ved denne mand, som drog mennesker, når de ikke

havde den grundfasthed i sig, som kommer af at man ikke alene føler gudsfrygt, men ved hvad gudsfrygt er, hvad Gud selv i sin åbenbaring siger den er. Hoben lod sig fange af det selvbevidste hos ham; han taler med myndighed, ikke som de lærde, sagde man. Hans ord kom med kraft, frit og lige ud. De andre lærte ud af Skriften, de lod altid Gud selv tale og gjorde intet andet end at lade op for hans ord; de sammenlignede hvad Gud havde talt på forskellige steder i sin hellige Skrift og uddrog meningen videnskabeligt. De stak aldrig sig selv frem, men bøjede både deres vilje og deres begavelse ind under den Helliges åbenbaring, højlovet være hans navn. De sagde aldrig jeg; det var deres styrke, deres adel, deres gudsfrygt. Men det var det mest iøjnefaldende ved Jesus, at han altid sagde jeg. Hans selvstændighed viser sig ikke der hvor man må vente den hos alle virkelig gode mænd, i forkyndelsen af den evige, åbenbarede sandhed. Ikke Gud siger, men jeg siger, er summen af hans prædiken, og om indholdet af dette »jeg siger« stemmer overens med ret, videnskabelig gudsfrygt, eller det strider mod al sund sans, er åbenbart ganske tilfældigt.

Hvad er I gået ud for at se, en skriftlærd, — således kunde han have sagt, — nej, her er mere end skriftlærdom, her er en som bringer et godt budskab. Han er selv den eneste forklaring, uden ham hænger ordene i luften, medens det var og måtte være de skriftlærdes stolthed, at hvis det de sagde var godt, bevarede det sin værdi, hvad enten man kendte fortolkerens navn eller ikke.

I Jesu forkyndelse var der intet system, sådan at man — som ved den videnskabelige fromhed — kunde definere ordene og bestemme deres rækkevidde med hårfin nøjagtighed. Der var kun livets sammenhæng i dem, der var kun en menneskesjæls skjulte hemmelighed til at give dem mening; og livets sammenhæng giver sig til kende i at man ikke kan udskille talens indhold fra dens form og danne sig en teori.

Jesus talte naturligt i lignelser, og det var intet nyt. Billedtale var en gammel kunst, øvet af alle profeterne og dyrket

op med stor flid i Israels læresale. Lignelsens værdi lå i at den illustrerede en sandhed og derved gjorde den indlysende. Det var en prøve på billedets dybde at man kunde udlægge det, helst ord for ord, og drage sandheden frem i uforvansket form, blot gjort klarere for tilhørerne. Jesu billeder er ikke oplysende, de er heller ikke oversættelige, de har meningen i sig selv; medens en parabel klæder den nøgne sandhed i en skikkelse, har form og indhold hos Jesus en hemmelighed sammen, de frembringer et nyt tredje, ligesom fader og moder får et levende barn. Tilsyneladende kan de indeholde en vadmelsvisdom, som for exempel at man ikke sætter et lys under en skæppe, og den der ikke kan se andet end en hverdagssandhed deri, må nøjes med at finde sin egen visdom igen i lignelsen; ingen fortolkning i enkeltheder kan gøre ham klogere. Hvad skal man stille op med en sådan historie som den Jesus fortæller om en forvalter der begik underslæb mod godsejeren, ja oven i købet gjorde hans skyldnere til sine kreaturer og ved sin snedige forretningsdygtighed vakte godsejerens beundring? Det er ikke let at uddrage moralen i et nogenlunde anvendeligt kærnesprog. Allerede i evangeliet finder vi fromme forsøg på at ophjælpe lignelsen og gøre den anstændig, men resultaterne taler tydeligt nok om hvor svært det var; siden har mangen en prædikant haft lejlighed til at vise sin private skarpsindighed og bide den i stykker på disse ord. Jesu ord har ingen pointe, sådan som man var vant til; de ender ikke i en opbyggelig sentens, færdig til brug som et løsen i en eller anden af livets drilske situationer. Hvem kan få en lære om synd og om Gud ud af fortællingen om den fortabte søn, hvis man læser den som den står, og ikke først digter den om efter en forud given teori? Hvad man kalder Jesu lignelser er fortællinger, virkelighedsskildringer, man må følge med, leve med i dem, fornemme den spænding der gemmer sig under deres hverdagslige ydre og høre historien som en helhed. Der er kun een port som åbner til meningen, og nøglen til den findes i Jesus, i forståelsen af ham helt og holdent, han er forklaringen.

Et par gange får vi lignelsen med påhængt udlæggelse. Da Jesus havde fortalt lignelsen om sædemanden, hører vi, kom hans disciple til ham i enrum og sagde: forklar os hvad du mente med den historie, og Jesus satte sig ned og udlagde den led for led. Sædemanden sår ordet. Men de ved vejen, det er dem hvor ordet bliver sået, og når de hører det, kommer straks Satan og borttager ordet som er sået i dem. Og ligeledes de som bliver sået på stengrunden, det er dem som, når de hører ordet, straks modtager det med glæde; og de har ikke rod i sig, men holder kun til en tid; derefter, når der kommer trængsel eller forfølgelse for ordets skyld, forarges de straks. Og andre er de som bliver sået blandt torne; det er dem som har hørt ordet; og denne verdens bekymringer og rigdommens forførelse og begæringerne efter de andre ting kommer ind og kvæler ordet, så det bliver uden frugt. Og de der blev sået i god jord, det er dem som hører ordet og modtager det og bærer frugt, tredive og tresindstyve og hundrede fold.

Denne lange udlæggelse bærer alle mærker af at være en opbyggelig prædiken af samme art som man kan høre den dag i dag, blot man ulejliger sig ind i en kirke; forklaringen går af sig selv løs fra lignelsen, fordi den er af en anden støbning end Jesu ord. Men dette rent literære spørgsmål om evangelistens forhold til sin kilde kan man godt lade stå, ti når man læser nærmere efter, ser man hvorledes udlæggelsen blot tjener til at fremhæve det ejendommelige ved Jesu billeder: de er til for at folk ikke skal forstå sandheden. For dem der kun vil høre med skolede øren og ikke kan fatte det ny i lignelserne, har de ingen mening. Forstår I ikke denne lignelse, siger Jesus, hvordan vil I da forstå alle de andre?

Således glider lignelse efter lignelse forbi os. Hvis man giver sig til at fortolke dem stykke for stykke, bliver det alt sammen svævende og selvmodsigende; alle billeder betyder mere end de siger, der kan ikke uddrages så og så mange meninger af dem, men der er een mening som oplyser dem alle.

III
STØRST ER DEN SOM TJENER

Der var en mand som rejste fra Jerusalem til Jeriko og på vejen blev overfaldet af røvere. De slog løs på ham og udplyndrede ham til skindet, derpå gik de deres vej og lod ham ligge halv død. Tilfældig kom der en præst forbi, han så der lå en mand i grøften, og gik videre; noget senere kom der en levit til stedet, han så der lå en mand, og gik videre. Endelig kom der også en samaritan forbi, som var på handelsrejse; da han så den overfaldne ligge ved vejkanten, fik han en inderlig medynk med ham; han gik hen til ham, smurte hans sår med olie og vin og forbandt dem, derpå løftede han manden op på sit eget ridedyr, tog ham med til en kro og plejede ham. Næste dag da han skulde afsted, tog han to kroner frem og gav værten og sagde: Sørg godt for ham, og hvad du lægger ud mere, skal jeg betale dig på tilbagevejen. Hvad mener du, hvem var næste med ham der blev overfaldet, var det præsten eller leviten eller samaritanen?

Denne hverdagshistorie har sit udspring i en diskussion om det spørgsmål: hvad skal jeg gøre for at få det evige liv, og når vi er færdige, står vi tilsyneladende på nøjagtig samme punkt, vel at mærke når man som den der stillede spørgsmålet, og de fleste af tilhørerne går ud fra at svaret må blive en bestemt anvisning. Alligevel er der sket noget omvæltende. Vi gik ud fra et moralsk problem, og så finder vi pludselig til vor store overraskelse at vi er ledet ud i en helt ny verden; det problem der syntes os så vældigt, hvordan vi skal opføre os for at komme i himlen, er forsvundet, opløst som tåge, og i dets sted rejser sig et helt andet problem: hvad er det at være menneske? Spørgsmålet ender ikke i et svar, der kaster lyset tilbage, men i et nyt spørgsmål, som kaster lyset udad i det ukendte. Det åbner for egne hvor der ikke findes nogen af de vante, velafmærkede stier, vi famler os frem undrende som opdagere.

Så står vi i Guds rige, og der findes ingen spørgsmål, ingen problemer om livet: det er simpelt og ligetil, det er altid at give, give selvfølgeligt, hensynsløst. Det er denne enfold der gør den samaritanske kræmmer større end præst og degn, han spørger ikke, han ser blot at et fremmed menneske ligger blødende ved vejkanten. Sådan er et menneske, han spørger aldrig. Han spørger ikke om hans nabo eller den han møder på vejen, er god eller ond, om man har sociale eller etiske forpligtelser overfor ham, om det betaler sig at være god imod ham, om man kan gøre ham bedre og frommere ved at være venlig imod ham, om man kan frelse hans sjæl. Han giver blot.

Holder du gæstebud, så tænk ikke på at du bør glæde dine venner med at indbyde dem eller din familie eller dine rige naboer, som har været så venlige at indbyde dig, men indbyd dem der aldrig vil kunne gøre gengæld.

Give, det er livets lov, og der kendes overhovedet ingen indskrænkning eller betingelse for denne lov. Giv til dem der har, og til dem der ikke har, til taknemmelige, til utaknemmelige, nej der existerer intet som hedder at en mand trænger eller ikke trænger, at han tager imod eller afslår; elsk din næste og tænk aldrig på hvordan hans sindelag er, hvad han har gjort eller ikke gjort, om han fortjener kærlighed eller ikke, om han vil elskes eller ikke: Elsk din fjende, gør ham godt som hader dig, velsign den som forbander dig, og bed for den som krænker dig. Om I elsker dem som elsker eder, hvad stort har I så gjort? toldere og andre verdensbørn elsker jo også dem som de elskes af. Om I hilser på eders gode venner, hvad stort er der i det? gør ikke hedninger ligeså? Om I gør vel imod dem som gør vel imod eder, hvad stort har I så gjort? det samme gør jo syndere. Om I låner til dem som I håber at få igen af, hvad stort er der i det? syndere låner jo også til syndere for at få lige igen. Men elsk eders fjender, gør vel, og lån uden at vente noget igen.

Til at give hører at tilgive, — og spørg aldrig efter anger, vent aldrig på en bøn om forladelse. Hvor ofte skal jeg til-

give min næste, for exempel syv gange? — Nej, ikke syv gange, men halvfjerdsindstyve gange syv gange, så længe din næste giver dig anledning dertil. For folk med moralsk ordenssans kan en sådan sætning ikke være til nogen hjælp, den er, som de vil sige, så almindelig, så formløs, at den bliver unyttig som rettesnor. Uvilkårlig oversætter de den, som Lucas gør, til en leveregel: dersom din broder forsynder sig, skal du irettesætte ham, og hvis han angrer, skal du tilgive ham, og om han så forsynder sig syv gange om dagen og for syvende gang kommer og siger: jeg angrer, skal du tilgive ham lige fuldt alle syv gange. Dermed er der virkelig kommet fornuft i budet, ja det er blevet så fornuftigt og så moralsk at det bliver lutter ufornuft — i den nye verden som Jesus forkynder.

Spørg aldrig hvad et menneske tænker om dig eller hvad han gør imod dig; når en slår dig på den ene kind, så byd den anden frem, og hvis en gør fordring på din kappe, så spørg ikke hvad ret han har, eller om han har noget bevis for sin ret, men giv ham den, og lad ham få kjortelen med. Når nogen vil nøde dig til at gå en mil med ham, så gå to. Giv den som beder dig om noget, og vend ikke ryggen til den som vil låne af dig, og om èn tager fra dig det som er dit, da kræv det ikke igen.

Spørg aldrig: hvem er den bedste mand blandt os, og hvem er den ringeste, hvem har gjort sig fortjent til at byde og bør derfor herske til folkets nytte, og hvem tjener almenvellet bedst ved at gå til hånde? At give er at tjene, aldrig at befale; den som vil være stor blandt eder, skal være tjener, og den som vil være den største, skal være alles tjener.

Når folk kommer ind ved et gæstebud, spejder de omkring blandt de andre gæster for at finde den plads der tilkommer dem, så højt oppe som mulig efter deres rang og værdighed; det hænder jo da, at når de vel har sat sig, kommer værten og banker dem på skulderen: ryk dig lidt, min ven, her er en som er fornemmere end du, og da sker det vel at de bliver røde i kinderne og må rykke ned. Gør ikke sådan, sæt dig

nederst ved bordenden, så kommer måske værten og siger: Kære, sæt dig højere op.

Spørg aldrig hvad et menneske har udrettet, og hvad hans arbejde er værd. Spørg heller ikke om hvad du selv har udrettet, om du måske nu har gjort dig fortjent til en hvilestund og en belønning. I gudsriget er der intet som hedder arbejdets værdi; hvis du har en karl der pløjer for dig eller vogter kvæget, siger du så til ham, når han kommer hjem fra marken: kom her og sæt dig til bords; plejer du ikke at sige til ham: lav mig min aftensmad og vart mig op, medens jeg spiser og drikker, så kan du bagefter få din nadver. Takker du måske karlen, fordi han har gjort hvad han fik besked på? Sådan skal også I gøre; når I har udrettet alt hvad der er befalet eder, skal I sige: vi er unyttige tjenere.

Altid at give er ydmyghed, ikke en ydmyghed der kan måles efter en målestok, så at man kan sige: i forhold til det jeg har udrettet, i forhold til hvad man kan kræve af et menneske, er jeg ydmyg. Du kender først ydmyghed når du er holdt op med at veje og måle og slet ikke tænker på det, når du overhovedet ikke finder nogen betydning i dig selv.

Der var to mennesker som gik op til templet for at bede. Den ene var en farisæer og den anden en tolder. Farisæeren gik langt op og bad: Jeg takker dig, Gud, at jeg ikke er som andre mennesker, røvere, forbrydere, horkarle eller også som disse toldere. Jeg faster to gange om ugen og giver tiende af alt hvad jeg fortjener. Nede ved døren stod tolderen og vilde ikke engang løfte øjnene op til himlen, men slog sig for sit bryst og sagde: Gud, vær mig synder nådig! Han gik hjem til sit hus med tilgivelse, og det gjorde den anden ikke.

Kun den kan være beskeden som aldrig har noget mål at måle sig med, andet end dette: jeg er en unyttig tjener, jeg har kun gjort hvad jeg er skyldig at gøre.

Spørg i det hele taget aldrig om virkningen af det du gør, lad virkningen af dine gerninger blive hvad den vil, mål aldrig mennesker og deres liv efter resultaterne.

Der var en bonde som gik ud tidlig om morgenen for at

leje arbejdere til sin vingård, og da han var blevet enig med dem om at de skulde have en krone om dagen, sendte han dem hen i vinhaven. Klokken ni gik han igen ud og så at der stod ledige folk på torvet, og han sagde til dem: I kan godt få arbejde i min vingård, så skal jeg betale jer en rimelig dagløn; og de gik hen på arbejde. Klokken tolv og klokken tre gik han ligeså ud og antog de arbejdere der stod ledige. Men da han kom derhen klokken fem og så at der atter stod folk på torvet, spurgte han: hvorfor har I stået ledige hele dagen? Fordi der ikke var nogen som gav os arbejde, svarede de. Så sagde han til dem: I kan også godt gå hen i min vingård. Og da det blev aften, sagde han til sin forvalter: kald på arbejderne og betal dem deres løn, du kan begynde med de sidste og ende med de første. Så kom de der var lejede klokken fem, og de fik hver en krone. Da turen kom til de første, mente de at de skulde få mere, men de fik også hver udbetalt en krone. Da de fik den, knurrede de mod bonden og sagde: de sidste her har kun arbejdet en time, og du har givet dem den samme løn som os, der har slidt hele dagen, mens solen brændte. Men han svarede dem: min ven, mener du at jeg gør dig uret, blev vi ikke enige om at du skulde have en krone i dagløn? Tag dine penge og gå. Jeg vil nu give den sidste lige så meget som jeg giver dig, synes du ikke jeg har lov til at gøre med mine penge hvad jeg vil, eller ser du skævt til at jeg er god?

Sådan er livets lov i Guds rige. Det er en lov som afskaffer al lov; der vil aldrig komme en regel, et bud, en norm, hvorpå et menneske kan aflæse hvor langt han er nået, hvor god han er blevet.

IV

DET UGUDELIGE BUDSKAB

Det er et nyt budskab, at sand menneskelighed består i at give, altid at gå udad, aldrig at tænke på de følelser jeg har, på de tanker jeg gør mig, men blot lade livet bryde

igennem og strømme frit ud i verden. Den der ikke tænker på sig selv, tænker heller ikke på andre i den forstand, han ved blot de er der og kan tage imod. Når hans højre hånd giver en skærv, ved hans venstre hånd ikke noget om det.

For at kunne anerkende det må man virkelig være kommet ind i en anden verden, i Guds rige, ti fra et moralsk synspunkt er det ikke blot urimeligt, men letsindigt at leve løs på lykke og fromme; det er ikke moralsk, ti moral i den rette betydning må bestå i at fremelske gode, sande følelser, at opøve en redebon vilje, at skabe et ret sindelag og gøre mennesket mere og mere Gud lig. Vær retfærdig, ti jeg er retfærdig, har Jahve sagt mange gange og på mange måder. For at leve menneskeligt må man dog regne med hvad mennesker er; hvis man går ud fra forudsætninger der fornægter de simpleste menneskelige kendsgerninger, for ikke at tale om de guddommelige, kan der aldrig opbygges et sundt menneskesamfund.

I en sådan umoralsk selvhengivelse bliver hele livet planløst, der er intet fast hold for viljen, intet at knytte gerningerne til. En brav mand måtte nok spørge som Peter, om syv gange ikke er et rigeligt mål for hvor langt en mands overbærenhed skal strække sig; hvor ender jeg ellers? fører vi det ubetingede tilgivelsesprincip igennem, er vi ude i den rene holdningsløshed, hvor alle grænser udviskes mellem ret og uret, godt og ondt, stort og småt.

Med det samme opløser man al dyd og pligt, man nedbryder arbejdets adel ved at benægte det egentlige: arbejdets værdi som målestok for menneskets indre gehalt, man sætter resultatet ud af spillet som bevis for en redelig vilje. Sæt arbejderen veed, at om han tager fat ved daggry eller lige før sol går ned, bliver hans løn den samme, hvorfor skulde han så ikke nyde den friske morgen, og hvile i skyggen medens solen brænder som hedest?

Og dermed rodhugger man det som skal være grundvolden for det sande og gode, menneskets værdighed, hans ansvarsfølelse, man berøver ham hans moralske adel, som

består i at man ser arbejdet, ja hele livet som en opgave og en skole for karakteren.

Det er ikke nok at sige at dette budskab måtte vække anstød hos alle gode jøder; i Jesu forkyndelse måtte en sund samvittighed føle sig som en fisk der var trukket op af vandet og snappede efter vejret i det tomme rum.

Det er ikke moral, og det er heller ikke religion, ti godhed og gudsfrygt kan ikke adskilles, så sandt som Jahve har sagt at godhed består i at frygte Gud og gøre hans vilje. Hvad Guds vilje er, kan ingen anden end Gud selv sige, og han har sagt det så tydeligt og eftertrykkeligt i sin lov, at ingen kan være i tvivl om det. Men efter Jesu budskab forsvinder jo det som Jahve selv har sagt var det ene fornødne, nemlig at man kender Guds vilje i hans bud, og veed hvori det består at være et sandt menneske, en Jahves tjener. Har han ikke indskærpet os gang på gang, at et menneske overhovedet ikke kan være god uden at lære af ham hvad godhed er?

Uden moral, uden religion, ja uden bund og grund kan man sige dette budskab er: et menneske elsker sin fjende, tilgiver sin hader uden nogen begrundelse, ja uden at forbinde nogen mening med det. Budet har ikke engang fast rod i næstekærlighed som en nødvendig egenskab hos et alvorligt menneske. Jeg forlanger barmhjærtighed, ikke offer, et Gud velbehageligt offer er en sønderknust ånd, siger Jahve; offer, almisse, alt hvad mennesker kan og bør bringe Jahve og deres næste, er intet værd, uden det springer op af et barmhjærtigt sindelag. Denne tone savner vi hos Jesus, et skarpt øre vil snart opdage, at han aldrig beråber sig på barmhjærtighed eller godhed som principper man må anerkende som givne, lige så lidt som på retfærdighed; han har ikke engang brug for dem som opmuntringsmidler, endsige som love der skal adlydes. Han siger blot sit: sådan er det, mennesket giver, det kan ikke lade være med at give, livet kommer indefra, og det er selvrådigt, blot det får lov til at virke, vil det af sig selv gå udad.

Ja disse underlige bud som Jesus vil sætte i steden for en gennemtænkt moral, hænger jo fuldstændig i luften. Man søger forgæves efter en psykologi bag hans postulater; man kan uden overdrivelse sige at han totalt mangler virkeligheds-sans og indsigt i den menneskelige natur. Og når han sommetider strejfer noget som kan kaldes psykologiske realiteter, mærker man allertydeligst hvor løst hans greb er; de viser sig at være så luftige, at de forsvinder så snart man ser lidt nærmere på dem — som for exempel dette, at man skal gøre mod andre hvad man vil de skal gøre mod en selv.

Det ord indeholdt intet nyt, endsige noget overraskende, alle hans disciple havde hørt det mange gange før af deres forældre og lærere. Måske fik de det almindeligvis i den form: alt hvad du ikke vil at mennesker skal gøre mod dig, det skal du ikke gøre mod dem; men det gør ingen forskel — ud over at Jesus ikke kunde bruge denne form. Hvad enten man siger du skal, eller man siger du skal ikke, er ordets moralske indhold det samme, og dog kommer det til at betyde noget ganske andet i Jesu mund; han har, vil jøden kunne sige, taget kraften ud af det. I det gamle bud lå den dybe, moralske sandhed om gensidighed, ikke afmålt på udvortes vis efter gerningernes nytte, men vurderet efter det indre, sindelaget, og derfor havde de jødiske skriftlærde ret, når de sagde at den negative form er mere værdifuld, fordi den er mere omfattende, den egner sig bedre til at være et regulativ. Ret forstået indeholder den alle bud, ti den udtrykker grundloven, elsk din næste som dig selv, i en praktisk håndterlig form, og angiver hvorledes jeg skal bruge min kærlighed til næsten. Heri har jøden fuldkommen ret, han kan med fuld føje sige, at når Jesus tager det gamle, gode ord i munden, bliver det en simpel forvrængning af sandheden, det kommer til at betyde at der overhovedet ikke gives nogen fornuft i moralen: hvis en tager din kappe, så træk også kjortelen af. Og det er mere end en blot og bar forvrængning, det er en forgudelse af de naturlige drifter, ti det betyder jo at man blot skal slippe sine tilbøjeligheder løs, at

instinktet har ret altid, at livet af sig selv strømmer udad, og når man følger denne strøm, dette jeg, så er man retfærdig.

Det lyder som om Jesus vilde afskaffe dyd og pligt og i steden blot sætte det naturlige instinkt. Der bliver da intet andet tilbage som vejledning end det blinde: lad stå til, og gør det selvfølgelige. Og Jesus nikker: Ja, lykkelige er de fattige som ikke ved andet, lykkelig er samaritanen, den gudløse kræmmer, ti han vidste ingenting, han gjorde det blot.

V

TRO

Så er der da intet andet kendetegn på et menneske end at han er blind? Nej, der er intet andet, intet andet symptom på livet end tro, svarer Jesus. Du ser det hos barnet, et barn kommer og ved ikke hvorfor eller hvordan, og barnet hører til i Guds rige. Hvis I ikke kan blive som børn, kan I ikke komme ind i livet. Barnet har gudsriget, fordi det kun har en eneste ting: tro.

Anderledes kan tro ikke bestemmes, man kan kun se den og genkende den. Man ser den hos en blind mand der råber: Jesus, forbarm dig, Jesus, forbarm dig over mig. Den blinde havde blot hørt at der kom en masse mennesker forbi, og fået at vide af de omstående at det var Jesus de stimede sammen om. Så råbte han sit: forbarm dig, og de som fulgte Jesus, forsøgte at bringe denne urostifter til tavshed; men jo mere man tyssede på ham, des højere råbte han. Da Jesus blev opmærksom på denne råbende mand og stansede, gik hans ledsagere venligt hen til den blinde og sagde: kom kun frit frem, mesteren siger selv du kan godt gå hen til ham. Og Jesus spurgte blot: hvad er det du vil? Jeg vil have mit syn, sagde han. Så bliv seende, din tro har hjulpet dig, svarer mesteren.

Man ser troen hos et menneske som gør noget komplet

meningsløst. En kvinde som i mange år havde lidt af blodflod, benyttede trængselen omkring Jesus til at røre ved hans klæder bagfra, fordi hun tænkte: så bliver jeg rask. Så urimeligt var det, at da Jesus vendte sig om og spurgte: hvem var det som rørte ved mig, sagde disciplene lidt irriteret: du ser de trænger ind på dig fra alle sider, og så spørger du: hvem var det som rørte ved mig? Men kvinden blev forvirret og faldt ned foran ham, og hun fortalte hvad hun havde gjort; og Jesus sagde blot: din tro har gjort dig rask, gå med fred, din sygdom skal ikke plage dig mere.

Engang var Jesus gæst hos en from mand, og mens de sad til bords, kom der en kvinde ind med en krukke salveolie; hun gik hen til ham bagfra, bøjede sig ned og græd, så at tårerne dryppede på hans fødder, derpå tørrede hun dem af i sit hår og salvede dem. På de tilstedeværende gjorde dette optrin et meget pinligt indtryk; denne mand, som gik for at være en profet, var åbenbart ikke profet nok til at se hvad det var for en slags kvinde han havde for sig. Men Jesus vendte sig mod hende og sagde simpelt hen: dine synder er forladt, din tro har hjulpet dig, gå bort med fred.

Tro er intet andet end det selvfølgelige, det der tvinger en, sådan at man ikke kan lade være, at man ikke kan være anderledes. Denne tro — eller hengivelse og umiddelbarhed — er så stærk at man kan bygge hele livet op på den. Et menneske der tror, kan helbredes, hvad han så lider af, og hvor hans lidelse så sidder, i legemet eller i sjælen.

Det højeste man overhovedet kan sige om et menneske, er at han har tro. Tror I jeg kan, det er hele Jesu spørgsmål til de syge, og når de svarer: ja, jeg tror, rækker han hånden ud, rører ved dem og siger sit: dig ske som du tror. Han triumferer ved synet af et menneske der tror. Din tro er stor, ske som du vil, din tro har gjort dig rask, siger han. Engang var der en officer som kom og bad ham helbrede hans dreng, som lå hjemme og havde frygtelige smærter. Jeg vil komme og helbrede ham, svarede Jesus. Det er alt for megen ære at du skulde ulejlige dig hjem til mig, indvendte officeren, sig

blot et ord, så bliver drengen rask. Jeg kender både til at adlyde og til at befale; siger jeg til en soldat: gå, så går han, og siger jeg til en anden: kom, så kommer han, og til en tredje: gør det, så gør han det. Og det får Jesus til at udbryde: Sandelig, ikke engang i Israel har jeg fundet så stor en tro, — ske dig som du tror. Og officeren gik hjem og fandt drengen rask.

At møde tro er at se livet i dets klare øjne, men at møde vantro er at se mennesker med dødens slappe træk i ansigtet. Jesus vender sig bort i uvilje og lede, hver gang han står overfor denne goldhed. Din vantro slægt, hvor længe skal jeg gå blandt jer, hvor længe skal jeg trækkes med jer, klager han. Vantro, den impotente svaghed er grunden til vankelmodigheden hos dette folk, der hører og hører, tænker og grunder, men aldrig kan forstå. Johannes kom og prædikede retfærdighed og dom, I hørte og troede ham ikke. Jeg kommer og prædiker det gode budskab, og I tror mig ikke, I kan ikke tro, I er døde. Tro er det stærkeste der findes, den er livet selv, den kan gøre mennesker sunde, den kan flytte bjærge. Hvis I havde tro som et sennepskorn, kunde I sige til bjærget der: løft dig op og kast dig i havet, I kunde sige til det morbærtræ: ryk dig op med rode og plant dig i havet.

Det var ikke let, og det er ikke blevet lettere siden, for Jesu disciple at følge ham og høre hans tale om tro. Hvor er den psykologiske sammenhæng, må man vel spørge, imellem en mand der ikke tror på Johannes' prædiken, og en anden der ikke tror at han kan flytte bjærge, imellem en mand der angrer og tror sine synders forladelse, og et menneske der siger: jeg tror du kan gøre et under, ja måske ikke engang det, men blot tror i al almindelighed og kun beviser sin tro ved at liste sig til at røre ved mesterens klæder bagfra. De omstående har ofte måttet ryste på hovedet og mumle i skægget: Er det et bevis på tro at vaske Jesu fødder med tårer og tørre dem af med håret, kunde troen ikke bevise sin kraft meget bedre ved at give sig et fornuftigt udslag, som ret anger plejer at gøre, så vilde kvindens gode sindelag have røbet sig lige så

eftertrykkeligt, og det var blevet et vidnesbyrd til Guds ære og menneskers vel.

Hvor mange gange har denne scene gentaget sig under Jesu korte liv og fået hans nærmeste til eftertænksomt at rynke panden. Hvordan skal man finde en virkelig mening, gudfrygtig og fornuftig, i hans fremgangsmåde imod den syge mand der blev firet ned fra taget? Engang da Jesus sad inde i et hus og talte, kom fire mænd slæbende med en syg mand på en båre. De fandt huset så fuldproppet med mennesker helt ud i døren, at de ikke kunde nå hen til mesteren, men da hittede de på den snilde udvej at kravle op på taget, bryde hul og fire krøblingen ned lige for Jesu fødder. Jesus så på ham og sagde: Dine synder er dig forladt. Hvad siger han, han tilgiver synder, det er jo gudsbespottelse, og det til en mand han aldrig har set for sine øjne, hørte man dem mumle i forsamlingen. Hvad er lettest, spurgte Jesus, at sige: dine synder er dig forladt, eller: stå op og gå, og dermed tog den værkbrudne sin seng og gik sin vej. Man må indrømme det er et underligt spørgsmål, hvor hænger de to ting sammen med hinanden? Og det bliver ikke blot mere meningsløst, men rent ud formasteligt og blasfemisk, når de to ting skal forbindes i den mands tro. Hvad har han troet, hvordan har han troet, ja det kunde lyde på Jesus, som om de fire mænds tro hjalp med til at han fik sine synder forladt og sine lemmers førlighed tilbage.

Hvor er den sjælelige begrundelse for en tro der blot giver sig udslag i påtrængenhed, som hos den ikke-jødiske kvinde der bad for sin syge, djævlebesatte datter og ikke lod sig afvise ved den hårde, men meget træffende og i grunden rosværdige bemærkning: børnene først, så længe de ikke er mætte, tager man ikke brødet og kaster det for hundene. Hun forstår ikke det mindste af ordene, men svarer uanfægtet: Jo, hundene æder de smuler børnene taber ned under bordet. Hun var jo en hedning, som aldrig kunde ane hvad ret tro er, og Jesus siger alligevel: Din tro er stor, ske som du vil.

Der havde disciplene engang, mens mesteren var borte, tumlet med en stakkels dreng som led af raserianfald, og haft liden glæde af alle deres anstrængelser. Så snart faderen så Jesus, løb han hen til ham og sagde: Jeg har en stakkels dreng som plages af en døvstum ånd, og når den overfalder ham, bliver han sådan slidt hid og did, at han fråder og skærer tænder og falder i afmagt; jeg bad dine disciple om at helbrede ham, men de kunde ikke udrette noget. Hvis du formår noget, så forbarm dig over os og hjælp os. — Om jeg formår noget, siger du, alt er muligt for den som tror. Og straks råbte faderen: Jeg tror, hjælp min vantro, og Jesus helbredte drengen. Alt hvad disciplene fik for deres gode vilje og deres beskedne anmodning om en forklaring på at de ikke kunde helbrede drengen, var: det er eders vantro som er skyld i det.

Det blev endnu sværere for dem at følge ham og se ham øve tro. Der kom de gående på vejen, og mesteren var sulten; de så et udsprunget figentræ et stykke henne på vejen, men da de kom hen til det, opdagede de at der kun var blade på det, ti fignerne var endnu ikke kommet frem. Så sagde Jesus: Aldrig i evighed skal nogen æde frugt af dig mere, og næste dag da de gik forbi, var træet visnet. Disciplene så spørgende på ham: se, figentræet som du forbandede, er visnet. Ja, sagde han, det er visnet. Hvordan går det til, spurgte de. Tro, svarede Jesus blot, og så måtte de selv tænke videre.

Det lød højst besynderligt, når han sagde: hvad I beder om og begærer, det skal I blot tro at I har fået, så får I det. Det kan jo ikke være andet end at mesteren må have en dybere mening, han underforstår naturligvis sand tro, grundet på rigtige tanker og følelser, altså sindsforandring i gudsfrygt. Han har naturligvis villet sige, at en så alvorlig sygdom som den dreng havde, skal der skrappe midler som bøn og faste til. Han har ment, at hvis en discipel bliver syg og hans fromme venner i menigheden faster og beder i tro på Guds magt, så farer sygdommens ånder ud. Og når man forstår hans ord sådan, at alt hvad vi beder faderen om i hans navn,

det vil Gud give os for Jesu skyld, er der ingen vanskelighed. — Men der skulde underforstås meget stærkt i Jesu ord, for at den rette mening kunde komme helt frem.

Hvis virkelig troen kan frelse et menneske, er moral i egentlig forstand ophævet. Moral er jo dog at arbejde på sig selv med frygt og bæven, for at der kan komme et Gud velbehageligt menneske ud. Nej, svarer Jesus, livet kan man aldrig kende på dets virkninger, kun på dets art, man dømmer ikke et træ efter om det stræber at bære figen i steden for tidselfrø, men efter de frugter det bærer, på dem kender man det liv som er i roden og grenene. Kan man måske plukke druer af tjørne eller figen af tidsler? Nej, et ædelt træ bærer gode frugter, og et værdiløst træ bærer dårlige frugter; det ene kan lige så lidt bære uspiselig frugt, som det andet kan bære velsmagende frugt. Således kender man ikke et menneske på hans dyder, men på hans øjne. Er dit øje klart, da er hele legemet lyst, men er dit øje sygt, da vil hele dit legeme være mørkt; hvor må mørket være tykt i dig, når det lys du har er mørke. Men når dit legeme er helt lyst, så der ikke findes nogen dunkel krog, da er det som et lys skinner gennem dig med sit klare skær. Af det gode et menneske har i hjærtet, kommer der noget godt ud, og af det onde menneske ondt; siger man ikke, at hvad hjærtet er fuldt af, løber munden over med.

Livet kan ikke lade være med at gro, mere og mere. Hvis en mand bliver færdig, er han død, og dommen over et retfærdigt menneske er skånselsløs hård, han mister alt. Den som har, ham skal der gives, til han har i overflod, den som intet har, fra ham skal endog tages det lidet han har.

Der var en rig mand som skulde rejse udenlands. Inden han rejste, kaldte han sine undergivne ind og betroede dem at forvalte sin formue og gøre den frugtbringende. En fik 25000 kroner, en anden 10000 og en tredje 5000, alt efter deres dygtighed. Den første handlede med pengene og anbragte dem så fordelagtigt i forretninger, at han indtjente andre 25000; det samme gjorde den anden, og hans titusind ind-

bragte ham også hundrede procent. Men den tredje gravede omhyggeligt sin part ned i jorden. Da der var gået en tid, kom herren tilbage, og han kaldte sine tjenere ind til sig og bad dem aflægge regnskab for hvad de havde gjort med hans penge. Den første trådte frem og sagde: jeg fik overdraget 25000 kroner, de er her, og her er så andre 25000, som jeg har tjent ind på dem. Det er godt, sagde herren, du har vist dig som en dygtig og pålidelig tjener; du har arbejdet trofast med det lille du fik betroet, jeg skal give dig noget større at råde over. Ganske på samme måde gik det med den anden, og herren indbød dem begge til sit bord. Endelig kom den sidste med sine 5000 kroner og sagde: jeg vidste hvordan du er, en fordringsfuld mand, der høster hvor du ikke har sået, og tager gevinst ind hvor du ikke har vovet noget; derfor var jeg bange for dig og gravede dine penge ned, her har du dit igen. Din slette, dovne tjener, udbrød herren, du vidste at jeg høster hvor jeg ikke har sået, og tager gevinst hvor jeg ikke har sat noget ind, så skulde du have ågret med mine penge, så jeg kunde få dem tilbage med renter. Tag de 5000 fra ham og giv dem til ham der har 25000. Og smid så denne udenfor.

Livet bliver aldrig færdigt, men det er fuldkomment i en helt anden forstand, det stræber ikke efter at blive bedre og bedre, heller ikke efter at blive fuldkomment, det *er* fuldkomment. Vær fuldkomne, som eders fader i himlen er fuldkommen, siger Jesus.

Det var også jødens stræben at blive fuldkommen, at gøre Guds vilje helt og holde alle hans bud. Det var jødens højeste stolthed at han kunde fylde målet, samtidig med at det var hans dybeste ydmyghed at fuldkommenheden beroede på Guds nåde, der havde givet ham lovens middel i hænde; og hans stolte ydmyghed var rodfæstet endnu dybere i den hensynsløse anerkendelse af, at hvor fuldkommen han så blev, skiltes han fra Gud ved en umådelig afstand. I Jesu mund er fuldkommenhed livets naturlige krav, uden at et menneske har noget at måle sig på, men netop derfor gælder det, at jo mere man får, des mere vil der blive krævet.

VI
EET ER FORNØDENT

Dette budskab er ikke moralsk. Nej, det er ikke moralsk, men det er Guds rige.

Guds rige lader sig ikke begrunde med noget som helst. En jøde kunde give en klar redegørelse for den grundvold hans hus var bygget på: Guds bud, Guds pagt med sit folk, hvis ordlyd stod skrevet i hans lov, Guds udtrykkelige tilsagn og løfter. Hvis du hører på mine bud, så at du elsker Jahve din Gud, vandrer hans veje og holder hans befalinger og love og bestemmelser, skal du leve og trives, og Jahve din Gud vil velsigne dig, sådan står der skrevet i hans eget ord. Jødens liv, moral og religion var et hele og et fornuftigt hele. Her i Jesu forkyndelse er der ingen fornuft, intet andet end dette tomme: sådan er det.

Det er ikke moralsk, ti moral beror på at mennesket kan skelne imellem godt og ondt, den retfærdige jøde har en guddommelig målestok, ja hvis han gør alvor af sin moral, er hans sind guddommeligt justeret, så at alting ordner sig efter en skarp linje, der går igennem hele verden. Men i gudsriget kan man aldrig kende forskel på ven og fjende, på værdig og uværdig. Dette skel mellem en ven og en fjende, der spiller så vigtig en rolle i alt samfundsliv, er alt for ringe til at man kan få øje på det, når det drejer sig om at leve.

Der levnes ikke mindste plads hvor et bud kan stikke sig ind, ti når alle distinktioner bortfalder, hvor skal så et bud kunne finde grund at stå på? Et bud forudsætter grader, men der gives ingen grader i Guds rige, siger Jesus, fuldkommenhed er alt eller intet. Hvor er forskellen mellem at slå et menneske ihjel og at sige et ondt ord om ham? Har I ment I med rette tør sige, den som slår ihjel, skal stilles for domstolen, så siger jeg, hver den som bliver vred på sin broder, skal stilles for domstolen, og den som kalder ham fæhovede,

skal stilles for Højesteret, og den som siger: din ugudelige krop, fortjener helvedes ild. Hvor er forskellen mellem at begære og at tage, mellem at hore med øjnene og med hele kroppen? Hvor er forskellen mellem at sige: jeg vil skilles fra min hustru, fordi hun har været mig utro, og at sige: jeg vil skilles, fordi jeg er blevet ked af hende? Mener I der er forskel imellem at sværge falsk og at sværge sandt? Hvis der er nogen synd, ligger den i at man i det hele taget skal bedyre et ja eller et nej. Sagen er ikke så simpel som I forudsætter, den kan ikke afgøres med så grove distinktioner som I anvender og kalder ægte retfærdighed, nemlig at gerningen er synd, fordi den forudsætter ondt sindelag, at dyd er pligt, fordi den kræver en sindets renhed. Ja *det* er retfærdighed, men dyd og pligt er meningsløse, ja latterlige, når sindelag og gerning ikke længere er to der skal finde hinanden. Hvis eders retfærdighed ikke overgår de skriftlærdes, kommer I aldrig ind i Guds rige; i Guds rige er sindelag ikke vigtigere end gerning og gerning ikke værre end sindelag.

For mennesker som arbejder på deres indre, er budet visselig en stor hjælp, men gudsriget består i sig selv. Den der stræber efter at holde loven og blive retfærdig, skaber sin sjæl; gudsriget kan kun gro.

Men da må man sige, der kan ikke bygges et samfund op på Guds rige. Nej det kan der visselig ikke. Der bliver hverken plads til lov og ret eller til dommere og domstol eller til ed og forhør om hvad der er sandhed. Hvor skulde ægteskab og familie komme ind? Disciplene så forskrækkede på ham, da han talte om at det er hor at skille sig fra sin hustru; på de betingelser er det ikke godt at gifte sig, sagde de. Nej, svarede Jesus med et ord som river hele grunden bort under ægteskabet, I ved der er folk som af naturen er uduelige til ægteskab, og andre som mennesker har gjort uduelige til det, men der er også mennesker som for gudsrigets skyld ikke kan gifte sig. Hvor kan et menneske kalde en hustru for sin, et hus for sin ejendom og stræve med at holde sammen på det han ejer, når han ikke kender til andet end at give? Hvor

skulde der kunne sidde en konge og befale over sine tjenere, når alle er tjenere?

Gives der da ikke former som samfundsmennesket må kalde ikke blot gode, men nødvendige til livets ophold, som f. ex. at give almisse, må jøden spørge; men en planløs velgørenhed er da værre end ingen. Det er sundt at bringe orden ind i sine gode gerninger, at give efter en bestemt skala, som det altid er sundt at have orden i sine handlinger både for sin egen skyld og for samfundets skyld; det er sand ydmyghed at vise ærbødighed for en sådan orden, så at man f. ex. hver dag eller ved særlige lejligheder uddeler gaver efter det som man har lagt til side. Det er rigtigt at vise sin alvorlige gudsfrygt ved at faste og bede, og i et samfund som er nidkært for Jahves ære, må de hellige pligter have deres tid og deres anerkendte plads.

Så fast og bed og uddel almisser, som I har lært i eders børnelærdom, siger Jesus, men så må I vide at I ikke har noget at gøre i gudsriget. Når du giver almisse, skal du ikke lade blæse i trompet foran dig, som hyklerne gør i synagogen og på gaden, fordi de så bliver ærede af menneskene; tro mig, de har taget deres løn op på forhånd. Når du giver almisse, så lad ikke din venstre hånd vide hvad din højre gør, for at din almisse kan ske i det skjulte, og din fader, som ser i det skjulte, skal lønne dig. Når du beder, skal du ikke gøre som hyklerne, de holder af at holde bøn i synagogen og på gadehjørner for at vinde anseelse hos folk, de har taget deres løn på forskud. Men når du beder, skal du gå ind i dit kammer og lukke døren, bed til din fader, som er i det skjulte, og din fader, som ser i det skjulte, skal lønne dig. Og når I faster, skal I ikke gå med lange, bedrøvelige ansigter som hyklerne, der går og ser uplejede ud, for at folk endelig skal se de holder fastedag, de har allerede taget deres løn op. Men når du faster, skal du vaske ansigtet som sædvanlig og salve hovedet og ikke vise din fromhed for mennesker, men for Gud, der er i det skjulte, og din fader, som ser i det skjulte, skal give dig din løn.

Ingen tilhører kan tage fejl af den ironi der ligger i ordene, ja Jesus brodder sine ord ved at hærme efter de fromme, når de begrunder deres fromhed i hjærtets tillid til en retfærdig, barmhjærtig Jahve, som aldrig lader den mindste gerning gjort i hans navn miste sin løn.

Det er ganske urimeligt, må jøden harmfyldt indvende, således at kalde en mand hykler, fordi han beder i Guds hus, så tankeløst kan et ærligt menneske ikke slå brug og misbrug i hartkorn. At der gives folk hvis gudsfrygt er skrømt og beregning, det ved vi alle, men deraf lader vi os hverken forlede til at kalde fromhed for hykleri eller hykleri for fromhed. Det er ikke pral, men tværtimod ydmyghed for Guds ansigt, at en mand på rette tid og sted viser det er alvor med hans gudsdyrkelse, det er hans pligt både imod Gud, som har sagt at Israel skal tilbede ham på hans hellige sted, og imod mennesker, at han kan være dem til et godt exempel og vække dem til besindelse. Du håner vore bedste mænd, fordi de indtager de øverste sæder i synagogerne og ved gæstebudene. Ja, det er deres ret, fordi de er gode mænd og lever efter Jahves bud, vi giver dem selv hæderspladsen, men det er ikke blot deres ret, det er deres pligt at være forbillede for os andre. Har du ikke selv sagt til dine disciple, at de skal lade deres lys skinne, at de skal lade mennesker se deres gerninger, for at man kan ære deres fader som er i himlen.

Men Jesus svarer her blot med sin historie om farisæeren og tolderen. Ingen jøde vil nægte at tolderen gjorde en god gerning, enhver Israelit som er Israelit af hjærtet og frygter Gud, ydmyger sig atter og atter for Jahves ansigt, slår sig for sit bryst og bekender i sønderknuselse sin syndighed. Men det var ikke selvretfærdighed hos farisæeren at han takkede Gud, fordi den Almægtige ved sine love, sine løfter og trusler havde gjort ham villig til at opfylde budene, det var tværtimod ydmyghed, når han takkede Gud, fordi han selv havde været så lykkelig at han kunde gå budenes vej, som den Højeste havde foreskrevet, og derigennem blive et sådant menneske som Gud krævede. Og een ting kunde man aldrig ind-

rømme: at tolderen havde gjort en god gerning blot ved at slå sig for sit bryst. Var det alvor, måtte han komme til at ligne farisæeren ved at vise sin bodfærdighed i gerning og give tiende, ligesom han også havde lært sig af farisæeren at angre. Men at give Jesus denne forklaring er at tale for døve øren, han svarer blot: Jeg siger, denne tolder gik hjem til sit hus med tilgivelse, og det gjorde den anden ikke.

VII
LYKKELIGE ER DE FATTIGE

Man kan ikke undres over at Jesu landsmænd følte hans prædiken som en spot imod det hellige, han hånede direkte folket og dets gud i det han sagde; men endnu mere forfærdende virkede den miskendelse af gudsfrygtens ånd og den fornægtelse af Guds ord, som lå bag ved hans bespottelige tale.

Når man skal leve et helligt, moralsk og nyttigt liv, da må livet blive en kompliceret opgave. Der er mange ting som nødvendigvis skal overholdes. Det er nødvendigt at respektere hellige regler, for at samfundet kan få ydre fasthed og indre fylde; det er lige så nødvendigt at være tro i det daglige, flittig og samvittighedsfuld, ellers vil man jo falde andre til byrde som et drog. Det er nødvendigt at respektere andres ejendom og forlange sin egen respekteret, det er nødvendigt at ære dem som er i højhed, ti Gud har selv sat de bedste og myndigste til at våge over retten. At sommetider hedninger og ugudelige mænd tiltager sig en ret til at herske, som Gud ikke har givet dem, det er noget andet, der ikke vedkommer spørgsmålet om orden og ret, — det skal Jahve nok i sin behagelige tid forandre.

Men gudsriget lyder: en eneste ting er fornøden, og den der bekymrer sig om de mange ting, hvad skal vi spise og drikke, hvad skal vi klæde os med, hvad skal vi gøre, hvad skal

vi undlade, finder aldrig det ene. Søg Guds rige, og lad alt det andet komme af sig selv. I gudsriget kan der ikke findes en hel hoben behov og en hel hoben begær, hvad enten det nu er af dem man kalder onde, eller af dem man kalder gode. Et menneske kan ikke tjene to herrer; enten må han elske den ene og være ligegyldig overfor den anden, eller han må slutte sig til den anden og være fremmed overfor den første. Man kan ikke på een gang tjene Gud og pengeposen, man må vælge om man vil have sin ejendom her, hvor den fortæres af møl og rust og stjæles af tyve, eller i himlen hvor der ikke er møl og rust, hvor ingen tyv bryder ind og stjæler, ti der hvor man har sin skat, der har man også sit hjærte.

Hvis gudsriget får lov til at råde, vil hele dette samfunds-stillads af love og regler som følger med begær og ejendom, falde uhjælpeligt sammen i sig selv, lader Jesus dem vide. I går rundt i mit og dit som i en trædemølle, og når I hører om en profet, mener I han må være den bedste mand til at finde vej i retfærdighedens krinkelkroge; når de regnestykker I har med hinanden, går i knude, kommer I til ham og beder om facit. Og nu kommer I løbende til mig, fordi I er ved at komme op at slås om arven efter eders fader. Men I tager fejl, jeg er ikke kommen for at dømme imellem jer og skifte arv. Men jeg skal sige jer en anden ting: Der var en bonde som havde fået en stor høst. Så tænkte han ved sig selv: hvad skal jeg gøre, jeg har ikke en lade stor nok til den rige høst; jo nu ved jeg hvad jeg vil gøre, jeg river mine lader ned og bygger dem større, der samler jeg afgrøden, og så siger jeg til mig selv: nu har du rigeligt at leve af i mange år, slå dig nu til ro, spis, drik og gør dig glade dage. Men Gud sagde til ham: din tåbe, i nat bliver livet krævet af dig, og hvem skal så have alt det du har samlet sammen?

Samfundet hviler på og må hvile på et moralsk system, hvor menneskene får plads efter deres betydning, dér må man vurdere en mand og hans gerning efter dens nytte for næsten. Men i gudsriget kan aldrig nogen komme til at regne med sit eller andres arbejde, han kan overhovedet ikke uddrage noget

facit, da der ikke er noget regnestykke; det højeste han kan sige er: jeg har gjort hvad jeg er skyldig, jeg er en unyttig tjener.

Men et menneske må dog elske mennesker, de nærmeste, som er kød af hans kød, han må dog føle sig knyttet til dem og forpligtet til at hjælpe og understøtte dem? Nej, gudsriget spørger ikke om hvad et menneske må, men om hvad han kan. Dersom nogen kommer til mig og ikke hader sin fader og sin moder, hustru og børn, brødre og søstre, ja sig selv med, kan han ikke være min discipel. Den der ikke slipper alt hvad han har, kan ikke følge mig.

Da folk engang velvilligst gjorde Jesus opmærksom på at hans familie stod udenfor og gerne vilde tale med ham, svarede han kort: Hvem er min moder, hvem er mine brødre? Det er dem som hører Guds ord og gør efter dem. Når der kom en mand og sagde: jeg vil følge dig, men lad mig først gå hen og begrave min fader, svarede Jesus hårdt: lad de døde begrave deres døde. En anden vilde blot tage afsked med dem derhjemme, før han fulgte mesteren; Jesus sagde: Ingen som lægger sin hånd på ploven og ser sig tilbage, duer til Guds rige.

Der gives overhovedet intet som har en bestemt værdi. Hvis din hånd eller din fod vil være noget for sig selv, eller hvis dit øje er dig mere værd end livet, så hug hånd og fod af og kast dem til side, så riv øjet ud og kast det fra dig, det er bedre at du går enbenet og enøjet ind til livet, end at du går på to ben ind i helvede.

Hvorledes kan da en rig mand komme ind i gudsriget? Det kan han ikke, en kamel kunde lettere slippe gennem øjet på en nål. Ingen kommer ind i gudsriget, som har nogen af alle de mange ting der skal bevares, der skal passes, der skal overholdes. I gudsriget er der kun plads for det ene.

Der kom en ung mand til Jesus og sagde: hvad skal jeg gøre for at få det evige liv? Jesus svarede: hvorfor spørger du mig om det? kender du ikke loven? vil du gå ind til livet, så hold budene. Hvilke bud tænker du på, spørger den unge

mand. Det ved du da selv, siger Jesus: du skal ikke slå ihjel, ikke bedrive hor, du skal ikke stjæle, du skal ikke bære falsk vidnesbyrd, ær din fader og din moder, og du skal elske din næste som dig selv. Den unge mand svarede: alt det har jeg holdt fra min ungdom af. Da sagde Jesus: Så mangler du kun een lille ting for at være fuldkommen: gå hen og sælg alt hvad du har, og giv det til de fattige, så skal du få en skat i himlen, og kom så og følg mig.

Den unge mand måtte gå vejen helt til ende for at opdage at han stod overfor noget nyt, der slet ikke kunde beregnes efter den målestok han var vant til. Man kan ikke nå gudsriget ved at byde højere og højere op på det.

Hvor kan da et menneske der har familie at arbejde for, forpligtelser imod næsten, forældre at forsørge, opgaver at fylde, noget at agte og værne om, nogensinde komme ind i gudsriget? Det kan han heller ikke, den retfærdige kan slet ikke komme ind; ingen kan være min discipel, uden at han giver afkald på alt hvad han ejer, rigdom, familie, dyd, pligt, anseelse. Kom Lots hustru i hu, ingen som ser sig tilbage, kan følge mig.

Hvem kan da blive salig, spurgte hans disciple med ængstelige miner. Ingen anden end de som er salige, svarede Jesus, kun de der kan tro og aldrig snubler over et forbehold eller en betingelse. Hvad skal vi da gøre for at komme ind i gudsriget, spørger de igen. Lykkelige er de fattige, andet svar får de ikke. Det var ikke alle givet at gentage dette ord efter Jesus, selv om de så kaldte sig hans disciple; det gik lettere, når man som Lucas satte et lille tillæg ind: lykkelige er de fattige i ånden. I den form kunde en gudfrygtig mand sige det efter af sin fulde overbevisning; det lød langt frommere, ti Gud ser jo altid til hjærtet. Men Jesus spørger ikke hvordan det står sig med hjærtet og med ånden, når han indbyder mennesker til Guds rige.

Der var en mand som holdt et stort gæstebud og indbød mange gæster. Da tiden var inde, sendte han sin tjener ud for at sige til de indbudte at alt var færdigt. Men gæsterne

havde alle sammen en undskyldning på rede hånd. Den ene sagde: sig din herre at han må have mig undskyldt, jeg har lige købt en ager, som jeg skal ud at se på. En anden sagde: jeg har købt fem okser, som jeg skal ud at prøve, jeg må bede din herre undskylde mig. En tredje havde nys holdt bryllup og var derfor forhindret i at tage mod indbydelsen. Da tjeneren kom tilbage med den besked, blev værten vred og sagde til ham: gå straks ud på gader og stræder og tag alle fattige og krøblinge og lamme og blinde med herind. Tjeneren kom tilbage og meldte at han havde gjort som værten havde sagt, men der var ikke fuldt endnu. Så gå ud på vejene og ved gærderne og nød dem ind du møder, for at mit hus kan blive fyldt med gæster; ingen af dem som var indbudt, skal smage min gæstebudsmad.

Hvordan skulde man kunne prædike over disse ord og lignelser i menigheden til virkelig opbyggelse og trøst for dem der var blevet troende og, hvad der var endnu vigtigere, til advarsel for dem der ikke vilde tro; der blev jo ingen forskel på Herrens sande venner og de andre, ja da var der overhovedet ingen mening i at være kristen. Man måtte kræve en dybere prøvelse og indprænte mennesker at det ikke var nok at komme, man måtte have en ny klædning på. Da gæsterne var forsamlede, kom kongen ind og kastede et prøvende blik omkring sig i forsamlingen, og straks opdagede hans skarpe blik at der var en mellem gæsterne som ikke havde bryllupsklædningen på, og han spurgte ham: min ven, hvordan er du kommet herind? Og uden at vente på svar lod han denne snyltegæst binde på hænder og fødder og kaste ud i mørket, hvor der er gråd og tænders gnidsel.

I denne form, som Matthæus har indregistreret, var det et evangelium som kunde lære folk hvad der stod på spil, om man ikke af et helt hjærte sluttede sig til dem der havde den rette tro. Men Jesus kendte ikke til nogen opbyggelig fromhed, han siger ganske simpelt: lykkelige er de fattige, ti dem hører gudsriget til, lykkelige er de som hungrer, ti de

skal mættes, lykkelige er de som nu græder, ti de skal le. De fattige er ikke lykkelige fordi de har noget fremfor andre, men fordi de kan noget som er umuligt for alle rige og retfærdige mennesker.

VIII
DEN KOSTBARE PERLE

Når Jesus gik omkring og indbød mennesker til Guds rige, lullede han ikke sine tilhørere ind i en glad fortrøstning om at døren stod på vid gab, hvem som helst der ønskede det eller følte kaldet, behøvede blot at træde over tærskelen. Der var kun en eneste vej til livet: at være fattig, at være fri for alt hvad mennesker regner for nødvendigt, udkomme, dyd, retfærdighed, godhed, fromhed, ligegyldigt hvad navn alle disse ting har, ædle eller mindre ædle. Den som ikke tager mod Guds rige som et lille barn, skal ingenlunde komme ind i det.

For at blive levende er det ikke nok at man kaster tingene bort og trækker i fattigdommens og forsagelsens dragt. Ingen har hørt Jesus prædike askese som vejen til fuldkommenhed; der er heller ingen som har hørt ham prædike at det ikke kommer an på det ydre, om man er rig eller fattig, blot man har det rette sindelag. Det ene ligger ham lige så fjærnt som det andet. De mange ting er for ligegyldige til at det gør nogen stor forskel om man elsker dem eller foragter dem, så længe de er der; det hedder ikke alt eller intet, men eet: det ene som er fornødent.

Derfor hjælper intet afkald mennesker over tærskelen, kun den der ikke husker de mange ting, så at han ikke behøver at glemme dem, kun den der ikke spørger om hvad han får, når han giver sin ejendom bort, kun den der hverken bevæges af vished eller uvished, kan være hans discipel; man kan ikke gøre livets regnskab op ved at sammenligne hvad

man opgiver og hvad man vinder. Kun den der sælger alt hvad han ejer, og deler det ud til de fattige, sådan at han ikke mindes at han har haft det, og derfor aldrig kan komme i hu at han har givet afkald, kun han kan blive Jesu discipel, kun den der er så fattig, at han ikke ved hvad rigdom er, har livet.

Livets sandhed har Jesus samlet i sit dybeste ord: den som vil frelse sit liv skal miste det, men den som mister sit liv skal frelse det. Ingen kan veje livet op imod døden, før han vælger, han kan ikke få vished om valget er klogt, før han har valgt, han kan først forstå han er et menneske, når han er blevet det. Ingen resignation kan fremkalde livet, kun tro har magt til at gøre levende.

Det ene, tro, det er nøglen til Jesu saligprisninger af barnet, af tøjten, af tolderen og synderen, det er kraften i den jævne hverdagshistorie om den fortabte søn; den handler ikke om synd og omvendelse, den har ikke nogen lære om Gud, men udsynger det store tema: et menneske som blev fri, da han blev fattig helt igennem og kunde tro.

Der var engang en mand som havde to sønner. En dag sagde den yngste søn til sin fader: fader, vil du ikke skifte med mig og lade mig få den del af arven der tilkommer mig. Da han havde fået sin del, drog han til hovedstaden, og der ødte han alle sine penge i et vildt liv med letsindige venner og løse kvinder. Da den sidste skilling var røget, stod han på gaden, og han var glad, da en bonde af nåde og barmhjærtighed satte ham til at vogte sine svin; men han fik ikke mad nok til at spise sig mæt, og der var ingen som gav ham noget, så at han i sin sult ønskede han kunde have ædt af den mask svinene åd. En dag kom han til besindelse og sagde: her går jeg laset og sulten, og hjemme hos min fader har karlene deres gode udkomme. Jeg vil gå hjem og sige til min fader: jeg ved godt jeg har syndet mod Gud og mod dig og fortjener ikke at hedde din søn længere, men lad mig gå som karl hos dig på gården. Da han nærmede sig hjemmet, så hans fader ham langt henne på vejen, og han løb ham i møde

og omfavnede og kyssede ham. Og sønnen begyndte: fader, jeg har syndet mod Gud og mod dig og fortjener ikke at hedde din søn længere, men faderen råbte ind: tag de bedste klæder frem til min søn, og sko med, og en ring til fingeren, og gå ud og tag fedekalven ind, at vi kan slagte den og få et lystigt gilde, ti min søn her var død, og nu er han kommet til live igen, han var tabt, og nu er han fundet. Og så blev der gilde på gården. Mens dette skete, var den ældste broder på marken, og da han nærmede sig gården, hørte han der lød musik og dans, så kaldte han en af karlene ud til sig og spurgte hvad der stod på. Jo, sagde karlen, din broder er kommet hjem, og nu har din fader slagtet fedekalven, fordi han har fået ham sund og frisk hjem igen. Så blev sønnen vred og vilde ikke gå ind, til trods for at hans fader kom ud og bad ham om at være med. Nej, svarede han, nu har jeg tjent dig i mange år, aldrig har du haft grund til at beklage dig over at jeg ikke gjorde hvad du befalede, og du har aldrig så meget som givet mig et lam, for at jeg kunde få en glad dag med mine venner; men så snart denne her søn kommer hjem, som har sat dine penge til på løsagtige fruentimmer, slagter du fedekalven. Men hans fader sagde til ham: min søn, du er jo altid hos mig, hvad jeg har, det er dit; men synes du ikke vi skulde være glade over at din broder som var død, er blevet levende, at han som var tabt, nu er fundet.

Man ved intet om hvad man finder, når man kaster sit liv bort. Man forstår ikke Jesu ord, før man har fulgt det.

Hvad gavner det et menneske om han vinder hele verden, og bøder med sig selv, ti hvad kan et menneske give som betaling for sig selv? Sådan lyder ordet hos den ene evangelist; den anden siger: hvad gavner det mennesket om han har vundet den hele verden, men har sat sig selv til, eller han bøder med sig selv? Gennem dem begge lyser Jesu tanke klart frem; han har haft gamle visdomsord i minde om det unyttige i at stole på sin rigdom, ti som psalmisten siger, hvor stor så ens ejendom er, slår den ikke til som løsesum

til at købe sig fri fra døden. I Jesu mund får den gamle visdom en helt ny kraft: hvis man har betalt livets mangfoldighed med sig selv, hvad har man så at købe sig selv, at købe livet tilbage for?

Livet er fordringsfuldt, det kan kun være en eneste ting. Det er hensynsløst i sit krav om at være det ene nødvendige, — som Jesus har hamret ind med sin humor, der er tungere end den tungeste alvor. Der var en rig mand som holdt en forvalter. En dag kom det ham for øre at forvalteren begik underslæb, da kaldte han ham op til sig og sagde: Gør dit regnskab op, jeg kan ikke længere lade dig sætte min ejendom over styr. Da tænkte forvalteren ved sig selv: hvad skal jeg gøre nu da jeg bliver opsagt? gå ud og tjene føden som arbejdsmand — nej, at grave har jeg ikke kræfter til, og at tigge skammer jeg mig ved. Jo, nu ved jeg hvad jeg skal gøre for at sikre mig mit gode underhold, og han kaldte alle sin herres skyldnere til sig og sagde til den første: Hvor meget skylder du min herre? Han sagde: hundrede tønder olie, og forvalteren sagde til ham: her er dit gældsbrev, sæt dig ned med det samme og ret det til halvtreds; derpå sagde han til den anden: Og du, hvor meget skylder du? Han sagde: hundrede tønder hvede, og forvalteren sagde til ham: her er dit gældsbrev, skriv firs i det. Og herren roste den snu husholder og sagde: han er en klog mand, han ved hvad han vil, og gør det uden omsvøb.

I gudsriget er børn, tiggere, toldere, skøger selvskrevne indbyggere, de vise, retfærdige står udenfor med deres rige skatte. Du er ikke langt fra Guds rige, det er det højeste der kan siges om dem, men selv om de står med foden på tærskelen, er de lige så meget udenfor som en selvtilfreds bonde der går og gør overslag over sin afgrøde. Johannes havde indvarslet livet, — han var en profet, ja mere end en profet, sagde Jesus, og af alle kvindefødte er der ikke kommet nogen som er større; men, føjer han til, den mindste i gudsriget er større end han.

Derfor, når mennesker kommer og spørger: hvad skal

jeg gøre for at få det evige liv, har Jesus ikke andet at svare end: Lykkelige er de fattige, ti dem hører Guds rige til, men ve eder, I rige, ti I har taget eders glæde forud. Lykkelige er børnene, ti dem hører Guds rige til, lykkelige er toldere og syndere, skøger og samaritaner.

Når han siger: omvend eder og bliv som børn, ellers kommer I ikke ind i gudsriget, må man nok spørge: er det ikke at gøre nar af os, er det muligt at blive som et barn? Nej, det er ikke muligt, svarer han, enten er et menneske levende, eller også er han død, enten er det et godt træ, som bærer gode frugter, eller også et dårligt træ, som bærer dårlige frugter; der er ikke andet at stille op med det tørre træ end at hugge det om og kaste det i ilden.

Så er der intet at gøre for os som gerne vil blive frelst, kunde tilhørerne spørge — og har de vel ofte spurgt med harme. Og Jesus modsiger dem ikke: Der er to slags mennesker, de levende og de døde, og de døde har jeg intet budskab til. Jeg er kommet for at kalde syndere, ikke retfærdige, siger han, og når folk knurrer, borer han selv forargelsen dybere ind med sin bidende ironi: de raske trænger ikke til læge, det gør de syge. Jeg er kommet for at frelse de fortabte, fortsætter han, netop dem som I har sat udenfor som uskikkede til at fatte Jahves tanker og blive frelst, og hans spot bliver endnu mere bidende ved at klædes i humor: der skal blive større glæde i himlen over een synder som omvender sig, end over ni og halvfemsindstyve retfærdige, som ikke behøver det.

Når han da svarer de spørgende: bliv barn, bliv samaritan, bliv skøge, da bliver det en spot over dem. I er døde, I kan intet gøre for at blive levende, den som er død, han kastes i ilden, den som er levende, han har livet. Gartneren kan ikke give træet liv, han kan kun forsøge om der er liv i det: grave ved roden, lægge gødning om og se om det spirer, og er det udtørret, hugger han det om.

At blive levende er den sværeste kunst af alle. Den vanskelighed som folkets lærere har talt om, anger og bod og

selvforbedring, er for intet at regne imod vanskeligheden ved at komme ind på den eneste vej til livet; den er visselig snæver, sammenlignet med de gode chausséer der fører til død og fortabelse. Jesus prøver aldrig på at lokke mennesker ind på vejen, han stiller dem blot overfor valget og tvinger dem til at se hvad det betyder, til de slår øjnene ned eller vender dem bort for at gå bedrøvede eller harmdirrende deres vej. Og når de vender sig og går, råber han aldrig efter dem, han tænder aldrig et lille håb, som kan få de ærlige stræbere til at strænge sig lidt mere an endnu, tværtimod, med sin gennemborende ironi råder han sine tilhørere til alvorligt at betænke, om de virkelig tror sig til at præstere så uhyre en sum som livet er.

Hvem vilde give sig til at bygge et tårn, uden han først havde siddet og lavet et overslag, om han nu havde penge nok til at bringe det under tag? Hvis han godt og vel fik gravet grunden og så måtte give op, vilde alle som kom forbi, gøre nar af ham og sige: der er en som begyndte at bygge, men måtte stoppe op på halvvejen. Vilde en konge gå i krig, om han ikke først havde holdt råd og nøje overvejet om han med sine ti tusind mand kunde tage det op med den konge der rykkede frem med en hær på tyve tusind; tror han ikke han kan, sender han et gesandtskab i forvejen og underhandler om fred.

De frejdige der har taget beslutningen og siger: jeg vil følge dig, mester, hvor du går, får ikke øjeblikkelig en hjælpsom hånd rakt ud. Ræve har huler, svarer Jesus dem, himlens fugle har reder, men jeg har ikke det som jeg kan hælde mit hovede til.

Når Jesus da siger: Omvend eder og stræb at gå ind gennem den snævre port, sælg alt hvad du har, bliv et barn, så forstår nok de klogeste at det er en hån over deres ærlige alvor; de er døde, de kan intet gøre. Jeg kalder til omvendelse, siger han, men spørger de hvad omvendelse er, svarer han, det er intet andet end tro.

Med sin dybe ironi indbyder han mennesker: kom hid til

mig, alle som er trætte og tunge, og jeg vil give eder hvile, tag mit åg på eder og lær af mig, ti jeg er mild og ikke fordringsfuld, så skal I finde hvile for eders sjæl, ti mit åg er godt, og min byrde er let. Ironien slibes skarp i slutningssætningen, ti det er netop hvad der stod i de gamle, hellige skrifter, hvad enhver jøde havde både på munden og i hjærtet: Det kan være svært at tage Guds åg på sig og stræbe efter retfærdighed efter Guds bud, men den der for alvor gør det, vil snart opdage at det svære åg giver styrke, at budene bærer i steden for at tynge, at selvovervindelse bliver liflig. Jesus citerer det, så at det svier: Mit åg er lifligt, som I siger, min byrde er let — for de fattige.

Han er ikke kommet for at give liv, men for at kalde til livet, den som har øren at høre med, han høre. Han taler i lignelser, som kun har mening for dem der har fået øjnene op for Guds riges hemmelighed, for dem der har livet; for dem udenfor forkyndes det sådan at de ikke kan se og fatte, selv om de har øjne, ikke kan høre og forstå, selv om de har øren, for at de ikke skal omvende sig, — nemlig for at det skal afsløres at de står uden for livet og ikke kan forstå hans ord. For de døde er det mørk tale, må det og skal det være uforståeligt.

Hans ord er en dom, i og med det samme de er et kald, fordi de åbenbarer hjærterne og afslører dem der er døde; når de hører, røber de sig selv, så at de bliver dømt ved at ordene i deres øren er meningsløse.

Jesus kommer ikke som trøster til en frelsehungrende tid. Med livets paradoksi siger han at man kun kan blive levende ved at være det, og skånselsløst drager han konsekvensen: de som ikke har livet, bliver udenfor, fordi de aldrig vil så meget som forstå hvad det drejer sig om. At disse er mange, de fleste, lægger han ikke skjul på; mange har hørt kaldet, kun få er kaldede, mange skal prøve på at komme ind, men ikke kunne, den vej som fører til fordærvelse, er bred, og der er mange som går ad den.

Der var en sædemand som gik ud for at så. Noget af

udsæden faldt på stien hvor folk havde gået og trampet jorden fast, og fuglene kom og åd det. Andet faldt på stengrund, hvor mulden var tynd; det kom hurtigt op, men da solen begyndte at skinne, svedes det af og visnede, fordi det havde dårlig rod. Andet faldt blandt ukrudt, og da ukrudtet voksede op, blev det kvalt. Andet faldt i god jord og gav en god afgrøde, hundrede fold eller tresindstyve eller tredive fold.

Disciplene har al grund til at spørge med ængstelige miner: hvem kan da blive salig? Hvad der er umuligt for mennesker, det er muligt for Gud, svarer Jesus.

Der skal et under til. Det lyder som en udfordring at tale sådan til et folk der levede på undergerninger, der så hele livet, dets store ting og dets små ting, som et uafbrudt under fra Jahve, der var vant til i sin hellige Skrift at se Jahve prædike med rystende kraftgerninger ved alle afgørende lejligheder, for at vække folket til besindelse, for at styrke dets mod, for at forvisse det om sin bevågenhed. Med sit ord spotter Jesus dette tegnhungrige folk. I vil altid have mirakler som betyder noget, hvor I kan læse trøstens ord eller formaningens trusler fra Jahve. I vil altid have en forklaring, et bevis som gør det fornuftigt at leve og klogt at tro.

Men liv kan ikke forklares, det er sin egen forklaring, det er selv et enestående under. Og hvad livets under ikke kan virke, det kan et mirakel ikke afstedkomme. Ingen kan sige hvordan livet frembringes, det kan kun findes, og da er spørgsmålet løst af sig selv, i glæden over at være levende.

Der var en mand som fandt en skat skjult i en ager, han dækkede den til igen og gik af glæde hen og solgte alt hvad han havde, for at købe ageren. Der var en købmand som rejste ud for at søge efter gode perler, og da han fandt en meget kostbar perle, gik han hen og solgte alt hvad han ejede, og købte den dyrebare perle.

Følg mig, lær at leve af mig, det er min eneste anvisning, det er mit eneste tegn.

F O R A R G E L S E N

IX
GUDSBESPOTTEREN

DET er ikke så mærkeligt at Jesus vakte opsigt med sin forkyndelse, og ikke blot opsigt, men forfærdelse og indignation, ti alt hvad han talte, lød som en forhånelse af det jøden måtte holde helligt og dyrt. I sin prædiken undsagde han folkets retsfølelse og gudsfrygt, ja i hans påstande og anklager kunde man vel ikke godt se andet end en forsyndelse imod al sund sans.

Hans angreb på farisæerne og de skriftlærde måtte vække harme, ti enten tydede hans anklager på at han manglede den simpleste forståelse for det han angreb, eller også kunde de kun forklares som vrangvilje, selvbehagelig foragt for sandheden og trodsig lyst til at forvrænge den. De indvendinger han rettede imod budene, beroede på overfladiske misforståelser, anderledes kunde en jøde ikke dømme.

Loven og livet, må jøden hævde, er ikke to løse dele sat sammen, men et hele, og derfor kan man ikke ophæve den ene uden at opløse det andet, i budene er der nedlagt både livsvisdom og menneskekundskab. Jesu angreb på retfærdigheden sårede jødens virkelighedssans, hans respekt for det faktiske menneske, ti det var netop på en rationel psykologi han havde bygget sit fint afstemte moralsystem; ved godgørenhed var det nødvendigt at tage hensyn til modtageren lige så fuldt som til giveren; man kunde ikke gøre vel imod et menneske uden at kende noget til ham. Om man ikke i alvorlig overvejelse gør sig klart hvad der er godt for næsten, kan man volde ham ubodelig skade ved sin gavmildhed. Visse-

lig var det en stor synd om man nægtede en værdig trængende sin skærv, men var det ikke nok så stor en brøde at støtte den uværdig trængende og derved opmuntre ham til letsindighed? Jødens kultur var et hele fra yderst til inderst, harmonisk sammenstemt som en organisme fra hjærtet — ærefrygt for Jahve — helt ud i hverdagens specielleste leveregler. Budene var ikke legeme for en sjæl, men sjæl helt igennem, og derfor smeltede gudsfrygt og virkelighedssans sammen til eet. Med fuld ret kalder jøden sin gudsfrygt for visdom.

Fattigdom kunde aldrig være andet end noget ondt, et udslag af moralsk brøst. For den ærlige sjæl var den et tegn på at Jahve ikke havde overladt sin vildfarne søn til hans egen skæbne, — hvis den da ikke betød at Jahve vilde lutre den fromme, som en guldsmed lutrer guldet i diglen. Idet Gud berøvede mennesket det daglige brød, gav han synderen til kende at han ikke var karsk; Gud straffede ham af retfærdighed og af barmhjærtighed for at lære ham at besinde sig på sig selv. Ved at give almisse kunde jeg gøre mig til Guds medhjælper, men med min godgørenhed kunde jeg også forstyrre hans frelsesplaner, såvidt det stod til mig; hvis jeg blot gav i tankeløshed, uden at der var de rette forudsætninger til stede hos modtageren, da gjorde jeg det menneske ubodelig skade, ti da vilde jeg bestyrke ham i hans letsindige trods imod Guds verdensorden. Omtænksomhed og retfærdighed var udslag af psykologisk virkelighedssans lige såvel som af gudsfrygt. At elske sin næste, det må dog betyde at ville hans sande vel, bringe ham nær til loven; at være velgørende er at give for den andens skyld, ikke at gøre det for sin egen. Det lyder kønt at man ikke skal lade den venstre hånd vide hvad den højre gør, og det ord indeholder en dyb sandhed, såvist som man bør give sin almisse så taktfuldt at den ikke beskæmmer modtageren. Men i den forbindelse Jesus bruger ordet, er det måske snarere en raffineret form for selvbehag end et udtryk for etisk finfølelse, der altid er klarsynet.

Hvis jeg nægter at tilgive en krænkelse, sætter jeg mig

op imod den Højestes udtrykkelige befaling; han havde sagt: tilgiv eders fjender; men det var lige så stor foragt for Guds hensigt, hvis jeg tilgav en mand der ikke angrede. Derved opmuntrede jeg ham til at fremture i sin dårskab, den sjælefordærvende dårskab at han kunde leve, som om Jahve aldrig havde sat sin lov til at være en lygte for menneskets fod. Min tilgivelse skulde hjælpe et menneske til frelse, og derfor måtte jeg fordre anger som betingelse, først da handlede jeg i Jahves ånd ved at eftergive skylden. Gud lader sig ikke spotte, ti han er den store sjælekender, med andre ord retfærdig. Bliv retfærdig som Jahve er retfærdig, vær viis som han, barmhjærtig som han, viis i din barmhjærtighed, sådan som han er.

En sand jøde så ikke i selvretfærdig ringeagt ned på de faldne syndere, endsige på de fattige; hans bedste tanker gik ud på at finde midler til at drage dem op og gøre dem til virkelige mennesker, sådan som han selv havde den lykke at være. Derfor kunde han aldrig tænke sig at fraternisere med syndere og tilsløre den alvorlige virkelighed, at fra synd til adel går vejen kun gennem anger og forbedring. Utidig mildhed, vidste han, drog aldrig en synder op, men den kunde, ja måtte trække den retfærdige nedad. Med guddommelig ret foragtede han hoben, fordi den levede uden den klare indsigt i Guds tanker som er nødvendig til sand adel, men denne foragt kunde aldrig kaldes selvretfærdighed, da den blot var en nødvendig følge af det faktum, at for at blive menneske måtte man have grundlaget for det menneskelige, og det var Guds åbenbarede vilje.

De gamle har sagt: øje for øje, tand for tand, siger Jesus, og med en gestus vil han gøre de gamle ord latterlige; men ret forstået er de grundlaget for en sand etik, ti den må hvile på retfærdighed, der ganske simpelt er et udtryk for sjælslivets realiteter: Et menneske kan aldrig løbe fra sine gerninger, det vilde være det samme som at han løb fra sig selv. En sådan regel, lige for lige, udspringer da ikke af hævngerrighed, den bygger på simple psykologiske kendsgerninger,

og en etik der ikke er retfærdig, altså svarer til virkeligheden, er umenneskelig, fordi den hænger i luften. Mod dette har Jesus intet andet at stille op end det tomme: jeg siger eder, I skal ikke sætte eder op imod det onde.

Jesus kunde næppe tale som han gør, hvis han havde set virkeligheden i øjnene. Den farligste, mest skæbnesvangre kraft i verden var synd, oprør mod Gud, trodsighed, der får mennesket til at handle efter sin egen lyst og træde Guds bud under fødder. Det vidste jøden, og hans hellige skrifter er fyldt med forbandelser, advarsler, formaninger, opregninger af laster. Man hører aldrig Jesus prædike om syndens forfærdelighed, et tegn på at han slet ikke har øje for virkeligheden. Hvor tager han overfladisk på syndens realitet, hvis man prøver på at stille ham ansigt til ansigt med den. Når man trækker en kvinde frem for ham, som notorisk er grebet på fersk gerning i hor, foreholder ham Mose egne ord, at en sådan skal stenes, og spørger hvad han mener om den ting, får man hverken et ærligt ja eller et ærligt nej. Minutterne går, medens han sidder og kradser i sandet, og når man endelig beder ham om et bestemt svar, siger han undvigende: Den som er uden synd blandt eder, kaste den første sten, og derpå kradser han videre i sandet. Kan man undres over at folk for hvem det er alvor med moralen, går deres vej og lader ham om ansvaret. Og hvad siger han så til kvinden: Var der ingen som fældede dom over dig? Heller ikke jeg dømmer dig, gå bort, og synd ikke mere.

Da jøden til bunds forstod syndens forfærdelige magt, måtte han fordre et alvorligt opgør med den i omvendelse, anger, bod, renselse. Jesus kender ikke nogen af disse betingelser for at leve; han tilsiger trøstigt syndernes forladelse til en mand som har ladet sig fire ned igennem taget, til en glædespige som har anvendt sin bedste salve på ham. På trods af al sund sans hævder han at et menneske som er fattig, har det væsentlige, det som ingen retfærdig kan nå til; fattigdom er da ikke at erkende sin egen usselhed, at arbejde på sig selv, men ganske simpelt at opgive alt arbejde

og blot være fattig og lykkelig. Når Jesus på vejen møder et fattigt menneske, det vil sige et åndelig forhutlet individ, hører man ham aldrig spørge staklen om han føler det uværdige i sin tilstand, og om han længes efter noget højere, men han hilser ham glad som gammel ven og siger blot sit: lykkelige du.

Jøden må kræve realiteter. Han vidste at sjælen var en fast størrelse, som havde sine egne love; skulde der ske en forandring, måtte grunden lægges dybt, og man måtte ved en længere prøvelse forvisse sig om at den var solid; man kunde aldrig være sikker på at man selv eller ens næste var blevet et nyt menneske, uden at længselen efter retfærdighed gav sig udslag i en oprigtig anger, som blev smeltet ind i sjælen ved en alvorlig bod. Man kunde ikke stole på sindsskiftet, når det ikke gav resultater i gode gerninger, ingen sjælekender vilde nøjes med tilfældige impulser og planløse forbedringer; og folkets vise havde da også, vejledet af Guds ånd, ja med Guds egne tanker, lagt en tryg vej fra selvretfærdighed og uretfærdighed til virkelig gudsretfærdighed. Overfor disse vigtige spørgsmål viste Jesus en forbryderisk letsindighed; man måtte nok spørge hvad han byggede sin tillid på, når han tog angerens og bodens forudsætning bort, menneskesjælen kom jo til at hænge i det tomme rum. Hvad vidste han om disse synderinder der kom ind ad døren, hvor dybt gik deres anger, hvis de virkelig havde nogen, og hvad vidste han om hvad de gik ud til igen? Men Jesus brød sig ikke om beviser, virkelighed det er mere end resultater, påstår han, og den kan ikke bevises med andet end med sig selv.

Ret beset fornægtede Jesus jo blankt det grundfaktum som hedder synd, ved at dreje begreberne bort fra dagens kendsgerninger ud i det blinde blå. Når han mødte mennesker, sagde han ikke: gør bod, men: bliv karsk, og det lige meget om det gjaldt sjælen eller legemet. Bag denne lægegerning ligger en forudsætning om at mennesket er eller skulde være sund; bliv for alvor det du er, synes jo at være kærnen i hans prædiken.

I princippet, spørgsmålet om menneskets væsen, var der intet hos Jesus som kunde give hans tilhørere anledning til forargelse. Han kunde umulig have nogen teori om at mennesket er syndigt af naturen, ti den tro kunde ingen jøde nære. Jøden vidste at mennesket var udgået rent fra Guds hånd, men han vidste også at der havde sneget sig en ond drift ind i ham, og at denne tilbøjelighed skulde overvindes, for at den virkelige renhed kunde vokse frem og sejre; det onde var ikke et princip, men en uregelmæssighed i tilværelsen, og mennesket havde den pligt at kæmpe synden ned. Men Jesu tanker gik slet ikke i denne bane og lod sig overhovedet ikke dreje ind i den. Han talte hverken om en sindsforandring eller om at blive forvandlet og født på ny, men blot om at være ny. Jeg kalder dig til Guds rige, jeg forkynder Guds rige, siger han, aldrig: jeg vil hjælpe dig til livet eller give dig liv. Liv eller Guds rige står i modsætning til retfærdighed, den pligt, den lyst som et sandt jødisk menneske har til at gøre sig sund ved at gøre Guds vilje. Lad livet gro og udfolde sig, siger han; giv det frihed, så at det kan vise sin kraft.

Og hvad havde han så at give de ulykkelige, måtte man spørge, de uretfærdige dårer, som vi aldrig ophører at foreholde Jahves ord, om de dog måtte omvende sig og bøje nakken under budenes gode åg? Til dem har han vel intet andet at sige end sit ubarmhjærtige, at de er golde, uden værdi: hug dem om, hvorfor skal de stå og fylde op?

Da en jøde kendte syndens forfærdelighed og vidste hvilken smittemagt den havde, legemligt såvel som sjæleligt, kunde han ikke tankeløst gnide sig op ad toldere og løsagtige fruentimmer og indånde syndens ånde. Omgås ikke med hedninger og gudløse, lad dig ikke se i deres forsamlinger, slå dig ikke ned der hvor spottere sidder, sådan har den guddommelige Skrift atter og atter formanet alvorlige mennesker. Sid ikke i spotterens sæde, det var en dyb etisk leveregel, i sin karakter identisk med hygiejniske forskrifter, som

for exempel at man ikke skulde indlade sig i intim forbindelse med en spedalsk. Jesus manglede fuldstændig denne finsans, han gik ud og ind blandt ugudelige, han sad til bords med det værste pak.

X
HOLD JAHVE DIN GUDS BUD

Ved letsindigt at udviske skellet mellem visdom og dårskab gjorde Jesus hele livet til et blindt kaos af tilfældigheder. Jødens moral er et fint afstemt system; der trampede den galilæiske profet ind, slettede alle grænser mellem ondt og godt, mellem forstand og uforstand. I selvbeherskelsens sted satte han instinktet.

Det er fromt og nyttigt — må enhver samvittighedsfuld jøde hævde — at vise ærefrygt for livet som en Guds gave, og det er en pligt som ikke kan undgå at vise sig i fromhed; ti ærefrygt er tom, når den ikke åbenbarer sig i handling. Derfor toer en jøde sine hænder, før han går til bords, derfor holder han sine kar rene, ikke blot fri for smuds, men også rensede for al besmittelse. Derfor overholder han bestemte bønnetider, derfor gør han forskel mellem sabbat og arbejdsdag, derfor vier han bestemte dage og steder til at tjene Herren med hele sit sind.

Men hvor Jesus fandt en sjælfuld form, satte han plumpt natur. Enten manglede han sans for det åndelige indhold i samfundets organisme, eller også gik han ligefrem ud på at fornedre mennesket til rå dyriskhed som hos hedningerne. Når Gud havde fastsat visse renhedsceremonier, og når jøden samvittighedsfuldt overholdt dem, var det fordi de tjente til at højne menneskets adel.

I sine sabbatsforskrifter åbenbarede jøden ikke alene sin fintfølte respekt for orden, men lige så fuldt sin virkelighedssans, sin ærefrygt for Gud og sin agtelse for mennesker.

Jahve havde sagt: Kom sabbaten i hu og hold den hellig, og det vil jo sige, at man skal hvile fra alt arbejde. Men hensynet til næstens velfærd kunde kræve at man satte ånden højere end bogstaven, derfor havde de skriftlærde omhyggeligt drøftet alle muligheder der kunde opstå i det praktiske liv, og nedlagt resultatet af deres granskning i omhyggeligt formulerede paragraffer. Hvis et dyr faldt i en grøft og var ved at omkomme, skulde man naturligvis trække det op, hvis et menneske var i livsfare, skulde man selvfølgelig sætte arbejdsforbudet til side og gøre alt for at redde hans liv. Men det var lige så forståeligt at sabbaten gik forud for noget der uden fare kunde opsættes til en anden dag.

Det kunde da ikke med rette kaldes at sætte bogstaven over ånden, tværtimod havde de lærde med videnskabelig stringens gennemstuderet åndens og bogstavens forhold til hinanden; så grundigt var dette videnskabelige synspunkt gennemført, at det var udmejslet i store, metodiske grundsætninger, som for exempel at man i alle afgørelser skulde have som det ledende synspunkt: det mindre viger for det større, det snævrere for det mere omfattende, og således fremdeles.

Jesus gør sig sagen let, han kender ikke forskel på sabbat og hverdag. Sagen er åbenbart den at han mangler sans for helligheden i Guds bud, han har åbenbart aldrig følt hvad det vil sige at have en fintmærkende samvittighed. Når syge mennesker kom til ham, kurerede han dem uden at spørge hvad dag det var. Der sidder for exempel blandt hans tilhørere en sammenskrumpen kvinde som ikke kan rette sig op for gigt; da Jesus får øje på hende, kalder han hende frem, lægger hånden på hende og siger: nu er du fri for din svaghed. På den anden side af ham står der en mand hvis hånd er vissen; ræk den ud, siger Jesus blot, og den blev rask.

Når Jesus sårede sit folks følelser, var det da ikke fordi han helbredte på sabbaten, men fordi han tog materielt på alting. Der kom en syg listende, og straks helbredte Jesus ham for hans sygdom. Var denne sygdom kritisk, var der

nogen overhængende fare, som gjorde det nødvendigt at forstyrre sabbatsfreden, gjorde han så meget som at undersøge sagen, måtte man spørge, og spillede det nogen rolle i Guds husholdning om det menneske, som havde været syg i atten år, bar sin skrøbelighed tolv timer til? Ingen kan være mere barmhjærtig end Jahve, og han overholder af egen fri vilje de anordninger som han har givet og bundet sig til. Men på et fornuftigt tilløb til diskussion om disse vigtige materier svarer Jesus: Jeg spørger om det er tilladt at gøre godt eller ondt på sabbaten, at frelse liv eller at slå ihjel, — som om det var at gøre ondt eller at slå ihjel, når man for Guds skyld opsatte at gøre godt og kurere folk til dagen efter. Hvis et dyr falder i en grøft på sabbaten, vil så ikke enhver af jer trække det op, spørger Jesus, vil I ikke alle sammen løse et kreatur fra krybben og føre det til vands, selv om det er sabbat? Det er en plump spidsfindighed, han bruger undtagelsen til at ophæve alle distinktioner. Bag denne spidsfindighed lå en åndløs mekanisme, man skal blot kurere folk når de er syge, ligesom man blot skal tilgive folk når de har forsyndet sig, man skal blot spise og drikke, når man er sulten.

Da han gik igennem kornet med sine disciple på en sabbat, så han roligt på at de plukkede aks, gned dem imellem hænderne og spiste, det faldt ham ikke ind at selvbeherskelse er større end blot at tilfredsstille mavens lyst, der var jo visselig ingen fare for at de skulde være døde af sult på det par timer. På en hentydning til det forkastelige i bruddet på sabbaten svarer han kort: Har I ikke læst hvad David gjorde, da han var i nød sammen med sine folk? Han gik ind i Guds hus, dengang Abjatar var ypperstepræst, og åd skuebrødene, som ingen andre end præsterne har lov til at spise, og delte dem ud til sine mænd. Eller ved I ikke fra loven at præsterne på sabbaten vanhelliger sabbaten i templet og dog ikke pådrager sig nogen skyld?

Hvis dette ikke var så oprørende både fornuftmæssigt og moralsk, vilde det være latterligt. David var jo netop ved at sulte ihjel, og i nød viger det højere for det lavere, det siger

udtrykkeligt de skriftlærde. Kan man sige at hans disciples liv var i fare, fordi de blev sultne en sabbatseftermiddag? Det er jo de hellige handlinger præsterne udfører for Guds åsyn på sabbaten, og det ringere må vige for det højere, det ved enhver som nogensinde har hørt en prædiken. Og hvordan rimede det sammen med hvad han selv sagde, at livet er mere end maden og legemet mere end klæderne?

Måske skal man efter det ikke undres over at han mangler sans for ånden i religiøse former, for selvtugtens værdi som middel til åndelig sundhed. Hvorfor faster dine disciple ikke som alle alvorlige mennesker, måtte man spørge ham, og svaret røbede atter dette nyttehensyn, denne forgudelse af det naturlige imod alt åndeligt: Det er tidsnok at faste, når man har noget at faste for, når man er så ked af det at man ikke har lyst til at spise. Og atter kommer han med et af sine billeder fra det daglige liv, som han bruger til at rive fantaster med sig: Hvordan kan folk sørge og faste ved et bryllup, når de har brudgommen i huset, den dag kommer tidsnok da brudgommen er gået fra dem, og da kommer fastespiserne på bordet.

En jøde stormede ikke til bordet, han tvættede sine hænder og takkede Gud; mad er ikke en klump næring, men en Guds gave, som han modtager af Guds hånd med ærbødighed og taknemmelighed, og derfor kunde han ikke gå til bords med hænderne fulde af besmittelse ved berøringen af allehånde mennesker og ting. Jesus gik lige ind fra den støvede vej, hvor han havde gnedet sig op ad al slags mennesker, og greb om brødet; med den uanstændigste materialisme beråber han sig på naturen og erklærer at man ikke bliver uren ved at spise med utvættede hænder; hvad man spiser går ikke til hjærtet, men lige igennem maven ud i nødtørftshuset. Nej, siger han, det som kommer indefra og går ud igennem munden, det er det som gør et menneske urent.

XI
KULTURFJENDEN

Det kunde ikke være andet end at Jesus måtte såre sit folks inderste følelser, eller et helt organisk kompleks af følelser. Sans for anstand, for sjælelig finhed, trang til renhed, åndelig og legemlig, omsorg for det rigtige, det sande, det gode, det skønne, alt dette tilsammen udgjorde jødens gudsfrygt.

Det var råhed og plumphed hos Jesus lige såvel som gudsforagt, og han syndede ikke af uvidenhed, tværtimod, han trodsede på sin selvrådighed. Livet anerkender ingen bud, ingen regel, siger han, det er selv sin eneste lov. Mennesket er ikke til for sabbatens skyld, men sabbaten for menneskets, påstår han. Ja det er rigtigt, det siger vi også, kan jøden indvende, men vi forstår hvor dybt det ord går, sabbaten er virkelig til for menneskets skyld, for at gøre ham god og lykkelig og velbehagelig i Jahves øjne. I grunden prædikede Jesus den uforfalskede egoisme: jeg bestemmer hvad der er ret, jeg gør hvad jeg ikke kan lade være med, fordi det er min natur. Og det regnede han for at være det højeste, for Guds rige!

Altid dette jeg, han har ingen anden begrundelse end sin vilje; når man argumenterer med ham og han på skrømt eller for spot svarer med argumenter, så er det blot et skalkeskjul for dette jeg, og derfor mangler der al logisk sammenhæng i bevisførelsen. Når vi bruger Skriftens ord, er det i kraft af en fortolkning efter videnskabelige principper, siger jøden. Jesus kender ikke andet princip end vilkårlighed, hvad der i øjeblikket passer ham.

Han mangler al forståelse for formens betydning som iklædning for noget åndeligt, hvad han viste hver eneste gang der blev lejlighed til diskussion. I former og ceremonier kunde han ikke se andet end hykleri, et fif til at ære Gud med læberne, med den vildeste fordrejelse trækker han gamle, hel-

lige ord ind og giver dem en mening som profeterne aldrig havde drømt om. Alle disse fine bestemmelser af budenes rækkevidde, som de skriftlærde havde udvundet gennem århundreders granskning af Guds bud, er jo intet andet end et gærde om loven, et samvittighedsfuldt forsøg på at bringe et sådant system i moralen, at mennesket ikke af vanvare kommer til at forsynde sig imod Guds hensigt. Når Gud havde sagt du skal ære din fader og din moder, er det ikke svært at se meningen og dens rækkevidde; det var ikke nok at højagte dem, man måtte vise sin agtelse for dem ved at støtte og hjælpe dem, når de trængte. Denne mening levede også i enhver jødes sind såvel som i hans gerninger, men ingen der havde nogen verdenserfaring, kunde være blind for at der kommer tvivlstilfælde, hvor det ikke er så ligetil at vise sin kærlighed på den rette måde. Der kunde være grunde til at man ikke kunde udføre budet efter dets ordlyd, at man for exempel ikke kunde forsvare for sin samvittighed at understøtte sine forældre. Fader og moder kunde vel også gøre sig uværdige for Gud og mennesker, vilde så en jøde der af hjærtet elskede Guds bud, forsynde sig imod dem ved at sige til sin fader og moder: I får intet af mig. Nej, han vilde gøre den Højeste til dommer imellem sig og sine forældre og sige: jeg vier min ejendom til Jahve, han alene bestemmer over dens anvendelse, og så måtte han jo af sin retfærdighed og sin ærefrygt for Jahve blive forhindret i at give noget af sit gods der hvor det ikke gjorde nytte. Men slige samvittighedsprøvelser betragtede Jesus som lumskerier og luskerier, han kaldte dem rent ud for menneskers vedtægter, beregnede på at smutte uden om Guds vilje, og derved viser han at han ikke forstår noget af de frommes alvor.

Hvis nogen misbrugte sin skarpsindighed til at lette livet for sine lyster, var ingen ivrigere til at revse en sådan skinhellighed end disse fromme skriftlærde, de vilde ikke nøjes med at fordømme sådant et hykleri, men videnskabeligt afsløre hvor holdningsløst det var, og med Skriftens autoritet bevise at det stred imod Guds bud.

Denne Jesus er så blindet af sit had til formen, at det gør ham rasende. Han kan ikke komme op i templet uden at falde i forargelse over at der bliver solgt offerdyr til de tempelsøgende, og at der veksles penge for dem der skal betale tempelafgift eller vil lægge en skærv i bøssen. Han kan ikke se at gudstjeneste kræver en orden også i det praktiske, det er for exempel af vigtighed for den fromme at han er sikker på at få rene offerdyr, og kan en sådan orden blive bedre betrygget end ved at den stilles under opsyn af de samme myndigheder som skal udføre de hellige handlinger? Hvad mon hans fader og hans moder har gjort, da de fremstillede ham som lille dreng for Jahve efter loven, mon de ikke fromt har købt et par turtelduer at give til Jahve? Og når alt guld og sølv tilhører Jahve, som han jo selv siger, når al handel og vandel også skal være en tjeneste imod hans bud, hvad forargeligt er der så i at Jahves forgård bliver hjemsted for købmændenes boder? Men Jesus bærer sig ad som en gal, han vælter vekselerernes boder, driver købere og sælgere ud med vold og skriger: Der står: mit hus skal være et bedehus, men I har gjort det til en røverrede.

Fra kulturens side måtte man komme til det resultat: der er ingen grøde i Jesus. Lad en mand være fanatiker som for exempel Johannes, lad ham skille sig ud fra sine medmennesker og piske sin næste med dommens ord, det kan dog tjene til at vække menneskers syn for alvoren i livet, for det imponerende i retfærdighed og sandhed, og drive dem til at bøje knæ for den hellige Gud. Men denne Jesus opløser loven, opløser samfundet, ti et samfund kommer ikke til veje ved at mennesker sidder sammen, eller ved at man slår en handel af med hvem som helst. Til et samfund hører ånd, at alle medlemmer bindes sammen ved fælles tanker, fælles syn, fælles ærefrygt, at de opbygger hinanden og styrker hinanden i alt hvad der er ret og godt både i Guds og menneskers øjne. Hvordan kan den der sætter sig til bords med piger og syndere, undgå at nedbryde samfundet? Og hvorledes kan han, fyldt som han er på sjæl og legeme med smitten fra synderne,

gå ind og tage sin plads imellem hæderlige mennesker, uden at føle at han bringer disharmoni med sig og sårer dem i det inderste?

I sin forgudelse af det umiddelbare og sit blinde had til moralsk tænkning viser han fuldstændig mangel på sans for menneskelivets helhed. Loven er et hele, en kultur, en organisme, hvor hvert enkelt led hænger sammen med de fineste tråde, man kan ikke rive et bud løs, så ubetydeligt det end ser ud, ti derved river man hele væven op. I dybeste åndelige forstand kan man ikke tale om store bud og små bud, de er alle Guds ord, hans som er hellig i alle sine gerninger. Intet menneske kender lønnen for hvert enkelt bud, intet menneske kan afgøre hvilken løn Gud sætter på det ene af sine ord fremfor det andet. Man kan ikke sige om Guds ord at de har en højere eller ringere værdi, og derfor kan man ikke vilkårlig skille en lille regel ud af helheden, lige så lidt som den samlede menneskehed kan gøre en ravnefjer sort. Enhver som bevarer et ord i loven, bevarer sin sjæl, enhver der udsletter et ord i loven, udsletter sin sjæl, hedder det, derfor er det udelukket at der kan blive plads for det enkelte menneskes skøn om hvad han synes det er værd at holde eller at lade være at holde. Gudsfrygt er alt, ti Jahve er jo netop den sjæl der gør alle bud til et hele.

Denne enhed, som gør hele livet med alle dets praktiske göremål til en gudstjeneste, mangler Jesus øje for; hver jøde vidste at det er Gud velbehageligt at give en almisse til en der intet har at betale med, men han vidste også, at når han lånte en broder hvad han stod i nød og trængte til og i sin tid vilde betale tilbage, gjorde han også en Gud velbehagelig gerning, og Jahve vilde at hele livet skulde være en tjeneste imod ham, således at intet af alt det mennesker gjorde og måtte gøre, faldt uden for den sande gudsdyrkelse. Men Jesus vrænger ad dem der gør det ene uden at forsømme det andet. I låner til dem I håber at få igen af, hvad stort er der i det, siger han og fortsætter — ikke med det simple: det gør jo alle ærlige mennesker, men med det spottende: det gør jo toldere og

syndere, det gør jo hedninger. Han stiller virkelig en gudfrygtig mands retfærdighed på lige linje med de ugudeliges lavsindede beregning.

Når vore lærde siger som Jahve selv har sagt, at vi skal gøre det gode, for at der kan komme godt igen, er det så andet end livets ædle kendsgerning: den der sår en god sæd, får en god høst, han bereder sin næstes ager, så den bærer velsignelse ikke alene for velgøreren og for andre mennesker, men først og fremmest for sig selv. Derfor har Jahve sagt: ær din fader og din moder, for at det må gå dig vel, og mange andre ord af samme betydning. I Guds ord er altid bud, løfte og velsignelse forenet. Jahve bekræfter det som livets lov at godt føder altid godt, at dyd er knyttet til lykke, derfor tager vi også livets goder som en gave af hans hånd, en velsignelse fra hans mund.

Med sin vrængen ad de retfærdige og de rige og med sin forgudelse af de fattige viser Jesus blot hvor lidt han har forstået af Jahves folk. Dets styrke var jo netop at der ikke gaves nogen åndelig forskel på fattige og rige; det er ikke som hos hedningerne, at visse stænder har eneret til livets højeste goder. Alle Israeliter har samme Gud, samme lov, samme salighed, samme tanker, samme visdom, for dem er livet virkelig et hele, ikke religion, moral, videnskab, men kultur. Hos dem er dannelse det samme som gudsfrygt.

Uden visdom ingen gudsfrygt, uden gudsfrygt ingen visdom, således har en jødisk skriftlærd med fynd karakteriseret jødisk kultur. Loven betyder ikke en hjælp til at leve hæderligt, men en viden der opbygger samvittigheden og derigennem skaber et samfund med alle dets love. Moral er virkelig fornuft, visdom, som det hedder i Skriften, og den er eet med gudsfrygt, det vil sige en fornuftig dyrkelse af Jahve; ti det er Guds tanker fra evighed af der gør verden til en skøn organisme, der gør samfundet til et Guds rige, der gør mennesket til et Guds barn. Og de guddommelige tanker står i loven. Derfor bliver gudsfrygt og verdenskløgt identiske. Et dannet menneske udmærker sig ved at han kender Guds vilje

og tanker bedre end almuen, og at han er strængere i sine fordringer både til sig selv og til andre end hverdagsmennesket.

Jesus forstår ikke eller vil ikke forstå noget af alt dette, og han gør sig oven i købet til af sin uopdragenhed. Den der dræber sin broder fortjener at stilles for retten, den der kalder ham dit fæhovede, fortjener at stilles for Højesteret, og den der siger din dåre, fortjener helvedes ild, har han sagt; med den tirade vender han op og ned på ordene, sådan at de bliver til smædeord mod den hellige visdom, ti fæhovede er den som mangler den rette visdom og dermed ævnen til at skelne mellem ondt og godt, og dåren er den forblindede som mangler det der er grunden til al visdom, nemlig ærefrygt for Gud og hans ord.

Hele hans lovprisning af de fattige er også ret beset ikke andet end en forvrængning af den dybe sandhed som vi alle kender og finder smukt udtrykt i Skriften. Hvor mange gange taler ikke Salmerne og andre hellige eller gode skrifter om de fattige der råber til Jahve, om de fattige der trædes under fødder af de ugudelige. Men vi forstår det i ånd og sandhed, de er fattige Guds børn, fordi de har en åndelig rigdom, den Guds visdom som gør at de kan leve et udadleligt liv også i de trangeste kår; de er fattige fordi de efter Guds uransagelige beslutning, men egentlig mod hans vilje bliver undertrykt og forfordelt. Gud prøver dem, og de viser sig værdige ved aldrig at lade nogen lidelse rokke dem i deres ydmyghed overfor hans bud eller i deres tillid til hans forsyn. Jesus bruger ordet fattige om det åndelige udskud, som aldrig har forstået Guds visdom og derfor ikke kan hæve sig op over hedningerne.

Det var styrken i Guds folk at et samfundsliv var opbygget på virkelig åndskultur. Godhed, sandhed og gudsfrygt var ikke en vag fuldkommenhed, som man følelsesmæssigt kunde stræbe efter, tværtimod var det skønheden i Guds lov at man kunde erkende sandheden klart, så at den beherskede tanke og vilje, at gudsfrygt kunde blive til videnskab. Der-

for krævede den også et menneskes højeste anstrængelse, jo mere man kunde vi af sit liv til dag og nat at granske i Jahves ord, des dybere kunde man trænge ind i sandheden, des frommere og mere dannet blev man. Det var da alt andet end dannelseshovmod at man måtte være en lærd mand for at blive fuldkommen from, og når man sagde at almuen er forbandet, var det ikke klassehovmod, man konstaterede blot den enfoldige sandhed at proletaren ikke på første hånd kunde blive from og god, men måtte modtage visdommen af andre; forbandet betyder ikke at han er fortabt, men at han let kan blive det og må blive det uden hjælp fra dem der har bedre indsigt i Guds bud. Man kan ikke sandere karakterisere denne selvbestaltede lærer end ved at sige: han omgås toldere og syndere. Og op derimod sætter han sit hånlige: det gør jeg, fordi de er de eneste rigtige mennesker i landet. Han sætter de kulturløse til dommere over hvad der er ret og hvad der er uret. Han undergraver kulturen, og dermed spotter han Jahve. Hans foragt for visdom er gudsbespottelse.

XII
I FARISÆERE OG HYKLERE!

UDEN at betænke sig siger Jesus ja til alle beskyldninger som samtiden retter imod ham. Ja, sabbaten er til for menneskets skyld, jeg er herre også over sabbaten. I siger at templet er større end sabbaten, og derfor kan præsterne arbejde i deres hellige gerning, men her er det som er større end templet.

Han spilder ikke et ord på at forklare sig og hjælpe de forargede til et rigtigere syn. Han måtte dog kunne se at deres indsigelser udsprang af en ærlig harme og harmen af en alvorlig omhu for det gode og sande; men han værdiger ikke den kendsgerning en tanke og gør sig ikke ringeste ulejlighed for at lade dem forstå at der også lå alvor bag hans dristige ironi. Tværtimod, han spidser modsætningen til, borer forargelsen dybere ind i sine modstandere. I ham er der intet af reformatorens oppositionslyst og forsøg på at afskaffe misbrug, — han vil ikke reformere, men skabe. Alt skal blive nyt, et nyt menneske, et nyt liv, en ny Gud, og for at det ny kan få plads, må alt det gamle ryddes. Her er al diskussion unyttig, og han afviser den uforbeholdent; men han lader heller ikke sine modstandere i fred med deres harme; med sin sviende hån tirrer han dem op til raseri.

Han kunde jo have sagt at disse skriftlærde og farisæere var ærlige mænd, for hvem det gjaldt livet at holde sandheden højt, han kunde jo have erkendt alvoren i deres arbejde. Hvad han så syntes om resultatet af det, kunde han

have respekteret motivet, den alvorlige overbevisning om at mennesker kun bliver mennesker ved at leve i overensstemmelse med det sande og gode og retfærdige, han kunde jo have indrømmet, at når de granskede loven og præsenterede resultatet af deres granskning for folket i love og vedtægter, da var det fordi de vidste, at i Jahves ord fandt de normen for sandhed og godhed og ægte lykke. Men om dem der udlagde Jahves lov, havde han intet andet at sige end dette: vogt eder for dem som kommer i fåreklæder, men indvortes er rivende ulve. Eller han slog foragteligt ud med hånden: lad dem fare, de er blinde som giver sig til at lede blinde, se hvordan de strunker afsted med en hale efter sig og havner i grøften.

Uden at bøje af for noget drager han konsekvensen. Uden så meget som at antyde at de skriftkloge og farisæerne måske nok mente det godt, men ikke altid havde ret i deres opfattelse af det gode, går han til kærnen og rydder hele deres videnskab ud som tørt ukrudt. I opgiver Guds bud og holder jer til menneskepåfund, I ophæver Guds ord ved eders overleveringer. I påstår jo at Gud har sagt: ær din fader og moder; så laver I eders egen vedtægt om hvad det vil sige at ære sin fader og moder, og den holder I, men Guds bud lader I ryge.

I stærblinde pedanter, som har stirret jer synet væk ved at stikke næsen ned i jere fortolkninger, til I ved Guds hjælp kan finde den kunst at forbande jer højt og helligt på at løgn er sandhed. Om nogen tager templet til vidne på sin ærlighed, betyder det ikke noget, siger I, men hvis han sværger ved guldet i templet, er han bundet til sit ord, — er guldet størst eller templet som helliger guldet? Og om nogen sværger ved alteret, betyder det intet, men om han sværger ved den offergave som ligger på alteret, må han stå ved sin ed, — er da alteret som helliger offeret, ringere end offeret? Den som sværger ved alteret, sværger ved det og alt hvad der ligger på det, og den der sværger ved templet, sværger ved ham som bor i det. I er så gudfrygtige at I af

bare ærbødighed ikke vil nævne Guds navn, så siger I fromt himlen for ikke at tage den Højestes navn forfængelig, — I hyklere, den som sværger ved himlen, sværger ved Guds trone og ved ham som sidder på den.

Således fejer han med en håndbevægelse folkets ledere ned af deres høje stol; dem der havde ført Israel frelst gennem århundreders trængsler ved deres visdom, kalder han blinde vejvisere. Han slår ikke øjnene ned for den uundgåelige konsekvens, at den der angriber lovstudiet, rodhugger loven selv og retter sin økse mod Moses; uden at blinke sætter Jesus sig op i mesterens sæde — og trodser Jahve i hans himmel, det er dog den Almægtige selv der har befalet Moses, sin hellige tjener, at forkynde hans vilje for Israel. Har ikke Moses givet en ægtemand ret til at skrive et skilsmissebrev og derved opløse ægteskabet med sin hustru? Ja, sådan har Moses talt for eders hjærtes hårdheds skyld, siger Jesus; fordi han så I ikke kunde være retfærdige, lavede han en snydeparagraf til jer. Og så fortolker han selv historien efter sit eget hoved og fortolker ud af den hvad der ikke står et ord om i Mose egen fremstilling: Har I ikke læst at skaberen fra begyndelsen af skabte dem som mand og kvinde og sagde: derfor skal en mand forlade sin fader og moder og holde sig til sin hustru, og de to skal blive til eet kød. Derfor, hvad Gud har sammenføjet, skal et menneske ikke adskille, og når en mand skiller sig fra sin hustru eller en hustru fra sin mand, bedriver de hor.

I taler om syndens fordærvelige magt, — taler jeg om andet? Der er kun een synd: at være død, og død mand kan ikke tro; af den synd er verden opfyldt, så sandt som den er fuld af skriftlærde og farisæere. Det er døden at I vil være gode, sande, fromme. I har et færdigt mønster på eders retfærdighed, og I bestiller ikke andet end at gå og måle jer op ad mønsteret; I viser jer selv og andre: nu er jeg nået så højt op, og derefter går I tilfredse ud for at fortsætte forbedringen. Eders retfærdighed består i at I er færdige, og at I har færdighed til at håndtere tommestokken.

De lykkelige lasaroner på gaden, de lykkelige snydere i toldboden, de lykkelige tøjter, de står ikke i fare for at leve efter mål. Man kan aldrig måle livet op med et målebånd, det være så helligt som det være vil, om der så står Moses på det.

I arbejder på den Guds gerning at gøre eder selv gode og retfærdige, mere og mere gode og retfærdige; med eders fromhedsøvelser overvinder I den onde drift i jer og styrker den hellige vilje. I driver den onde ånd ud, fejer, skurer og støver af efter den, lufter ud, til sjælen ser ud som om den var blæst. Hvor bliver den onde ånd af? Jo, jeg skal sige jer, når den er faret ud af jer, vanker den om ude i ørkenen for at finde et sted hvor den kan slå sig ned, men finder ikke hvile. Så siger den til sig selv: jeg vil gå tilbage til mit hus, og når den kommer tilbage, finder den til sin glædelige overraskelse at der er tomt og oven i købet fejet og pudset. Her er virkelig for god plads til mig alene, siger den og går ud for at hente syv andre ånder, der er endnu fælere end den selv; og de slår sig ned i huset og indretter sig, — så bliver det meget værre med mennesket end det var før.

I hyklere, tordner han mod de brave, lovlydige samfundsstøtter. Var det underligt om forbløffelsen maledes i deres ansigter; kunde der tænkes nogen blodigere uret? En hykler er en uærlig mand der siger et, men tænker og gør noget andet. Er der nogen som med større foragt og harme har brændemærket hykleren end Israeliten; hans profeter og skriftlærde har smædet dette kryb, hvis læber altid savler over med Guds navn, mens hjærtet er langt borte fra ham. Een ting vidste dog farisæerne med sig selv, at de var ærlige; som de ofte nok havde vist, var de ikke bange for at sætte livet ind for deres ærlighed. De troede Jahve, og derfor måtte de håndhæve hans bud uden at skele til højre eller venstre, hvor dyr så prisen blev. De bar det højeste kendemærke på ærlighed, at de var målbevidste i hver eneste handling, hvor lille og hverdagslig den så tog sig ud.

Netop derfor er I hyklere, svarede Jesus, I taler om retfærdighed, og eders retfærdighed er hykleri, ti hykler er

den der gør en ting for budets skyld, for sin egen skyld, for moralen, for Guds vilje eller for lykkens og velsignelsens skyld, for at blive retfærdig. Hykler er du, når du kender et mål på godhed og sandhed, som du kan stræbe efter og måle dig på; hykler er den som kan sige: nu har jeg nået retfærdighed så vidt, højlovet være Gud for hans nåde imod mig! Jeg takker dig, Gud, at jeg har haft nåde til at svare tiende af alle mine indtægter og ikke har taget mig regnskabet så let som disse toldere, — der har I portrættet af en hykler. De stakkels forvirrede hoveder der mener de kan holde loven på skrømt, er blot villige disciple af jer store mestre, de har lært eders kunst til gavns. Det er jer som bringer hykleriets ånd til verden.

Hvad er hele eders tale om retfærdighed? At gøre det gode, for at det gode kan komme igen. I kræmmere i retfærdighed, al eders moral er tusk. I købslår om gode gerninger, I sidder hele tiden og spejder efter løn, som en høker der skeler til sin kundes pengepung. I går og købslår med Jahve, I viser eders gode gerninger frem, for at han skal lægge skilling på skilling til side til jer hinsides; når I engang kommer frem for hans trone, venter I han skal kaste hele pengeposen i eders skød. I købslår med ågerretfærdighed; ti mens I venter hele kapitalen med store påløbne renter hinsides, tager I gladelig eders renter her i lykke, i anseelse, i ry for fromhed. I hyklere, I har taget hele eders løn på forskud.

I dumme hyklere, som regner med at eders Jahve er en stor kræmmer, der fører hovedbog over gode og onde gerninger. I bilder jer ind I spiller i en bank hvor dyd og lykke hænger sammen, og når I sætter dyd ind, kommer der altid en præmie af velsignelse ud. Guds verden er ikke bygget efter det retfærdige princip. Hvad er Gud? Se jer om, er han ikke god mod de utaknemmelige og tankeløse, lader han ikke sin sol stå op over gode og onde, lader han ikke regnen gøre retfærdige og uretfærdige våde i flæng? Bilder I jer ind at de Galilæer som Pilatus lod hugge ned ved festen, så

at deres blod randt sammen med deres ofres blod, var en bunke særlig syndige banditter? Eller de atten som blev slået ihjel da tårnet styrtede ned i Siloam, var de større syndere end alle de andre mennesker i Jerusalem? Nej, men hvis I ikke omvender eder, skal I alle få samme endeligt.

I hyklere, som fører Guds bud i munden og i hjærtet siger lykke og velstand; hvad har de to ting med hinanden at gøre, at udføre Guds vilje og at blive rig, have godt helbred og mange børn?

I fejge hyklere, I vil fremfor alt have tryghed, og så gør I eders Jahve til vekselerer, I siger han har sluttet kontrakt med jer om at når I betaler eders bod, eders anger, eders gode gerninger, har han sikret jer syndsforladelse, lykke, sjælefred, og I tager derfor trøstigt forskud. Det er hykleri at tro man kan forsikre sig, om så denne forsikring hedder gudsfrygt og ærefrygt for den Højestes hellige navn.

I hyklere, som siger du skal elske din ven og hade din fjende, det kalder I barmhjærtighed, og det har I ret i, ti eders had til den faldne synder, til eders fjender er grundvolden i eders kærlighed; om vi ikke hader ham med et gudfrygtigt had, siger I, kunde vi ikke elske ham op til at blive vor ven og gøre os godt. I hyklere, vi hader ikke vor uven, siger I, vi elsker ham i retfærdighed, — er der nogen mellemvej mellem at elske og at hade, mellem at tilgive og at være fornærmet, mellem at lade en mand ligge og forbløde og at forbinde ham, mellem at kalde et menneske næste og at kalde ham en dåre der ikke kender Guds vilje.

Der var en konge som vilde gøre op med sine embedsmænd og kaldte dem frem for sig med deres regnskab. Da kom der først en frem som skyldte kongen flere millioner kroner. Da han ikke havde noget at betale med, befalede kongen at han skulde sælges med hustru og børn og alt hvad han ejede, for at skaffe dækning. Da faldt manden sin herre til fode og bønfaldt ham om skånsel: hav tålmodighed med mig, og jeg vil betale det alt sammen. Og hans herre ynkedes over sin tjener og lod ham gå og eftergav ham hele gælden.

Da embedsmanden kom udenfor, traf han en af sine kolleger, der skyldte ham hundrede kroner, og han greb fat i ham og kværkede ham og sagde: betal hvad du skylder. Da faldt den anden ned for ham og bad: hav tålmodighed med mig, jeg skal betale det alt sammen. Men han vilde ikke høre og lod ham sætte i fængsel. Da kollegerne havde set dette, blev de oprørte og meddelte kongen hvad der var foregået. Så kaldte han sin tjener til sig og sagde til ham: din skurk, hele din gæld har jeg eftergivet dig, fordi du bad mig om nåde, skulde du så ikke have forbarmet dig over din medtjener, ligesom jeg forbarmede mig over dig? Og i sin vrede lod kongen ham sætte i fængsel, lige til han fik betalt alt hvad han skyldte. Således vil min himmelske fader også gøre imod eder, når I ikke af hjærtet tilgiver enhver sin broder.

Om de små hyklere siger I at de er tomhjærnede dårer, de kender ikke til den Guds visdom som fører til sand lykke, — ja de er dumme, de går Jahve under øjne, smigrer ham med munden, for at stryge en lille gevinst. I er ikke så dumme, I hykler af visdom, af hele eders hjærte, hele eders styrke, hele eders sind for at få hele fortjenesten.

I er så nidkære for Jahves ære at I ikke kan tåle der kommer nogen plet på hans folk; tidlig og silde spejder I efter om der er nogen forsyndelse at opdage et eller andet sted, og I har et grumme skarpt blik for næstens skrøbeligheder. I kan se den mindste splint i hans øje, og straks er I der: kom, lad mig tage splinten ud af dit øje; men bjælken i dit eget øje bliver du nidkære mand ikke var. Hvad om du først fik den ud, så kunde du se klarere til at tage splinten ud af næstens øje.

Ja I har en sådan omhu for eders Jahve, at I ligger på lur efter synderen for at få ram på ham. Døm ikke, så skal I ikke dømmes, fordøm ikke, så skal I ikke fordømmes. Ja, med det samme mål som I måler med, skal der måles til jer igen — og tilgift oven i købet: et godt knuget, rystet, topfuldt mål.

I hellige hyklere, som går ud fra Guds ansigt klædt i

skinnende hvide klæder og viser jer for folket, at de også skal stræbe efter at ligne eders renlighed! I forbedrer de mangelfulde, I oprejser de faldne, I styrker de skrøbeliges vilje ved at lade jer se og lade eders gerninger se af mennesker. Derfor sidder I øverst i synagogen og ved gæstebudet, derfor lader I jer hilse ærbødigt på torvet og kalde rabbi, derfor lader I blæse i basun for eder når I skænker en tigger en almisse, derfor holder I andægtigt eders bøn i synagogen og på gadehjørnet, — folket skal se I ikke forsømmer pligten mod Gud for andre forretninger, — derfor går I uvaskede, uredte, usalvede omkring med nedslagne øjne og kummerfulde miner, når I holder fastedag. For at mennesker ikke skal tage fejl af eders fromme lærdom, går I rundt i lange kapper. Blot de nu får øje på vort gode exempel, siger I, og gør bederemmene dygtig brede og kvasterne rigtig store.

Folk ser beundrende på eders retfærdighed og priser Gud fordi han lader så store og gode mænd leve iblandt os. Men Gud kender eders hjærte, og det som står højt i menneskers øjne, er ham en vederstyggelighed.

Hvor holder I fromt rede på mynte og dild og kommen, at Gud får sine ti procent. Til gengæld går det ud over de ting i loven som er sværere at opfylde, ret og barmhjærtighed og trofasthed. I glemmer rent det gode råd: man skal gøre det ene og ikke glemme det andet.

I vasker hænder, I skurer bægre og krus og kobbertøj og bænke, og spørger mig hvorfor jeg og mine disciple æder med vanhellige hænder, stik imod eders forskrifter. I hyklere, I skrubber kruset udvendig så det skinner, og spyr det fuldt indvendig af eders rovgriskhed: skulde ikke den Almægtige, som ser alt, også lægge mærke til hvor omhyggelige vi er, — jo han vil rigtignok give os vor fortjente løn.

Hvor I skinner i folks øjne, hvidtede med lovens gode gerninger akkurat ligesom gravene, der kalkes pænt så at de lyser ud i landet, for at folk kan se dem på lang afstand — og gå i en bue uden om ligstanken, der står ud fra dem.

I hyklere, I går og pynter profeternes grave, I pusler

om de retfærdiges gravsteder og siger: havde vi levet den gang, vilde vi ikke have gjort os skyldige med vore fædre i profeternes blod. I gode sønner af ædle forfædre, skulde nogen komme i tvivl om at I er ægtefødte, så giver I selv beviset: vore forfædre slog dem ihjel, vi holder deres gravsteder. Og I ligner dem, I er lige så dygtige til ikke at kunne kende en profet, når I ser ham, og lige så fromme til at slå ham ihjel. Vis jer da eders fromme forfædre helt værdige, driv det hykleri helt ud som de fik begyndt så herligt, men ikke nåede at fuldføre, slå de profeter ihjel som de gamle ikke kunde overkomme. Gør som brave ætlinge deres mål fuldt, gør de gode gerninger som de døde fra. Gud skal ikke lade jer savne profeter at øve eders nidkærhed på, for at I kan høste lønnen både for hvad eders forfædre og I selv har præsteret af fromhed. Står der ikke i skrifterne: jeg sender profeter, vismænd og skriftlærde til eder. Nogle skal I slå ihjel, andre vil I piske i eders synagoger og forfølge fra den ene by til den anden, for at alt det blod der er rundet på jorden fra verdens begyndelse af, kan komme over eders hoved, lige fra Abels drab til mordet på Zakarias, der faldt midt imellem templet og alteret. Ja jeg siger jer, I skal få den løn I er så begærlige efter, alt det blod skal kræves af denne slægt.

I hyklere, som har nemmet al visdom! I har forstand på alt både på jorden og i himlen, der kan ikke ske noget, uden I kan spore Jahves finger og udlægge hans mening med det som sker. Men en profet der taler sandhed, kan I aldrig få øje på. I kan Jahves vilje på fingrene, I kan se hans hemmeligheder i et iota og et komma, men en mand der ligger i grøften, kan I gå forbi uden at opdage han er et menneske.

I hyklere, som kender både de store bud i loven og de små bekvemmeligheder ved de store bud! I kan citere skriftsteder for, at man for Jahves skyld skal ære sin fader og moder med at nægte dem hjælp. I kender Jahves vilje så godt at I med en af eders vedtægter kan ophæve den og gøre det til ret en lyst at opfylde budene. I kan kunsten til gavns, at

si myggen fra og sluge kamelen. I opæder enkers huse, og til folkets opbyggelse holder I lange bønner med tak til Gud. I forstår at binde tunge byrder, som folk knap orker at slæbe, men selv rører I dem ikke med en finger. Eders egen byrde bærer I strunk, så at folk kan se eders styrke og behændighed. I har gjort Jahve til eders håndlanger, I siger: vi er hans fortrolige, ti vi kender til gavns hans Skrift og ingen anden, og derfor kan I ågre med sikker udsigt til gevinst hver gang.

I farisæere, I hyklere, I går og rasler med eders visdom, I har himlens nøgler dinglende ved eders bederem, siger I; og I har slået døren i lås, selv går I ikke ind, og hvis der kommer nogen som vil ind, spærrer I ham adgangen med eders brede rygge. Med eders forskrifters net skal I nok hindre folk i at blive mennesker, I farter om til lands og vands for at vinde en eneste tilhænger, og når I har vundet ham, gør I ham til et helvedes barn, dobbelt så fæl som I selv er.

Ve jer, om I med eders love og forskrifter bringer en eneste fattig bort fra livet, ve jer om I med eders formaninger gør et Satans menneske af et barn, det var bedre der i tide var bundet en møllesten om jer hals og I var sænket dybt i havet. Mennesker vil blive forført af eder, det må ske så længe I går frit om, men ve den mand ved hvem det sker.

Menneske, vogt dig for disse farisæeres surdejg, den er hykleri, og med den gennemsyrer de alt brødet.

Der går I og bryster eder af at være Jahves eget folk, hans øjestene, fordi I kender hans lov, han har tegnet eder i sine hænder, og han tænker kun på at ophøje eder over disse hedninger, der ikke kender hans ord. I mener I er de første, — og I skal blive de sidste, gudsriget bliver taget fra eder og givet til et folk som bærer dets frugter. Hvad mener I om en mand som havde to sønner, og han gik til den ene og sagde: gå hen i dag og arbejd i vingården, men han svarede: nej, jeg vil ikke, og siden angrede han det og

gik derhen. Faderen gik til den anden og sagde det samme, og han svarede ja, men gik ikke. Hvem af dem gjorde mon faderens vilje? Selv da Johannes kom og prædikede den retfærdighedsvej som I selv priser, troede I ham ikke, toldere og skøger troede ham, men ikke engang det kunde vække eder til besindelse. I venter på at hedningerne skal komme med gaver og trygle i støvet for eders fødder om nåde, — nej de skal komme fra øst og syd og vest og sidde til bords i gudsriget. I skal se dem gå ind sammen med toldere og glædespiger, og I skal forgæves prøve på at slutte op bag om synderne og tøjterne. I skal se dem der hverken havde hustru eller børn eller rigdom, sidde til bords, mens I står tomhændede.

I hyklere, som tror I er noget værd, I er kun som ukrudt der kastes i helvedes ild. I er foragtelige, ikke fordi I har gjort for lidt, men fordi I overhovedet intet har gjort og bilder jer selv og andre ind at dette intet er noget. I giftorme, øgleyngel, hvordan vil I undfly helvedes dom?

I kan ikke vækkes, ti I er så døde at I ikke ved af det. Her sandes det gamle ord: lad ikke hundene spise offerkødet, kast ikke perler for svin, de træder dem ned med fødderne og vender sig så mod eder for at sønderrive eder.

Og Jesus sparkede vekselerernes borde omkuld, drev dem ud som købte og solgte, og råbte: I har gjort dette hus til en røverrede.

XIII
ET SVÆLG BEFÆSTET

MELLEM Jesus og hans folk var der et svælg befæstet. Man kan beskrive det med de ord han selv bruger i Den rige mand: de der vil gå herfra over til eder, kan ikke gøre det, og de fra den anden side kan heller ikke komme over til os. Over denne kløft lod Jesus sin ironi lyse i skarpe blink. For tilhørere med sund sans og en ærlig søgen måtte det synes et letsindigt spil. De ventede en alvorlig diskussion om de højeste ting, det var dog de alleralvorligste temaer de bragte på bane; men snart talte han helt udenom, snart fik de ikke andet at vide end dette: jeg siger, og snart kom han med argumenter der så fornuftige ud, men blev anvendt ganske vildt, fordi han hverken forstod rækkevidden eller begrænsningen i et argument. Man fik det indtryk at han havde lært så meget af videnskaben, at han kunde sætte sine meninger i logisk façon, men han satte dem lige så let i bagvendt orden.

Og det er sandt, når Jesus går ind på argumentationen, lader han blot sin ironi spille, ikke for at bygge bro, men for at afsløre kløften. De klogeste måtte se at han stod og hånede dem lige op i øjnene.

Men denne blodige ironi udsprang af en dybere humor. Han stod på et fast stade uden for alt det der bandt menneskers sind til de mange ting, og han kunde se menneskene frit fra begge sider. Deraf kommer det sviende lyn i hans ord, deraf kommer også den humorfyldte forståelse som

giver hans historier deres liv. Fortællingen om samaritanen er en knusende dom over en hel kultur, men den er tillige et lunefyldt billede af tre-fire mennesker i syv-otte sætninger; et par linjer giver den hjælpsomme samaritanske købmand; præsten og degnen tegner sig selv, hver i en linje: tilfældigvis kom der en præst forbi, han så der lå en mand i grøften, og gik videre; efter ham kom der en degn til stedet, han så der lå en mand i grøften, og gik forbi.

Den fortabte søn er ikke mindre en knusende dom over gudsfrygt og moral, og dog kan den læses som en strålende hverdagshistorie, hvor medlemmerne af det lille samfund ude på landet går og taler som mennesker nu gør, når de ikke har en verdensmission at udføre. I første øjeblik kender man ikke farisæeren fra synagogen igen i den ældste broder med hans følte, ægte indignation, og dog kender man først rigtig den retfærdige mand, når man har set ham i de daglige omgivelser. Jesu lille historie afslører det dybeste i den brave mands retfærdige harme: er det forsvarligt for en fader at bære sig sådan ad? En søn der har sat hans penge over styr, bliver fejret som en helt, fordi han kommer hjem som en stodder, mens en anden en, som aldrig har gjort andet end sin pligt på det samvittighedsfuldeste, regnes for ingenting. Sådan ser hykleren ud, han kendes på at han er det hæderligste, skikkeligste og mest rettænkende af alle mennesker; en fader der har hjærtet på det rette sted, siger til ham: men dreng dog, du ved jo at alt hvad der er mit, også er dit; når du går herhjemme og gør dit arbejde så godt som du gør, så er der jo ingen forskel; dine venner er altid velkomne, hvorfor har du ikke bedt dem hjem til dig engang imellem?

Og således går den snedige forvalter, den knurrende arbejder, bønder og fiskere, mænd og kvinder gennem Jesu historier lige ind fra livet og lige ud i det igen.

Det er denne livets humor som giver Jesu historier en egen tone og gør dem let kendelige fra hans landsmænds parabler og fortællinger, selv om han naturligt bruger samme æmner og billeder som vi finder i jødedommens literatur.

I sine historier bevæger jøden sig med afmålte skridt, ganske som han gør ude i livet; hver gestus har en alvorlig, ja en verdenshistorisk betydning. Inden i sig har han en etisk rytme der bestemmer hvert trin og hver håndbevægelse, som i en græsk kordans: ved det han gør og siger, demonstrerer han en evig sandhed, ja han opfører den, så at tilhørerne ser den udfolde sig i sin almengyldighed. I sammenligning med disse Jahves kordansere kommer Jesu personer slentrende, de går ud på marken for at se hvordan sæden står, de går hjem for at spise til aften og krybe i seng, de sidder i kreds om det optrukne våd og sorterer fisk, kaster de gode i kurven og smider de dårlige ud igen. En har så travlt med at komme ud på pløjemarken for at prøve et par nye okser, så han ikke har tid til at tage mod indbydelsen til et gilde, en anden skal hen og lukke kramboden op, så han må bede sig undskyldt.

Når man samler alle Jesu historier sammen, bliver det den mindste æventyrbog i verden, men på den lille plads, ikke større end en stue, synes der at leve et helt mylder af mennesker; inden for den bevæger vi os fra stormandens gilde og kongens divan til den fattige stue, hvor konen fejer krogene for at finde en krone, uden at vi mærker noget stød. Jesu historier har deres liv fra en alvor der er fordybet i humor, og det er samme tone der gør hans direkte tale så gennemtrængende. Tonen spænder fra en humor der går dybere end den voldsomste patos, til en spøg der snart glimter som ironi og snart bider som spot; på højdepunktet kan hans humor glide fra smil til skærende hån inden for en og samme historie, som to glimt fra samme spejl. Når en hyrde tæller sine får og ser at der mangler et, lader han de ni og halvfems blive på græsgangen og går ud for at lede efter det ene som har forvildet sig; han bærer det glad hjem på skulderen, og når han er kommet hjem med det, kalder han naboer og venner sammen og siger til dem: nu skal vi have en glad aften, der var et får som kom væk for mig, men jeg ledte det op igen. Når en kone har tabt en af sine fattige skillinger,

tænder hun lys og fejer alle kroge, til hun finder den, og så har hun en lille komsammen med sine veninder for at fortælle dem om den store begivenhed. Men midt i billedet står ordene: sådan bliver der også glæde i himlen over een synder der omvender sig, meget mere end over ni og halvfemsindstyve mennesker der er så brave at de slet ikke behøver at omvendes.

Når Jesus taler om urterne på marken og fuglene under himlen, synes ordene bare. En jøde måtte sige at han har sløjfet deres egentlige dybde, den som de havde i en Israelits mund; i hans øjne betød enhver ting meget mere end den så ud af, og dette mere udgjorde tingenes poesi, deres guddommelige sandhed. Hver en blomst talte om Jahves herlighed, hans magt og godhed. Solen gik som en helt over himlen, Gud selv havde smykket den som en brudgom og sendt den ud at løbe sin bane for at forherlige hans navn. Stjærnerne skred over himlen som en hær i fylking og forkyndte den skønne orden i Jahves tanker, de lærte at den højeste glans dog ingensinde kunde afspejle Jahves herlighed. Stormen havde fået sin forfærdelige vælde for at være Jahves sendebud, torden og lyn udførte hans straffedomme. De der vil se hvor ophøjet en gudsfrygt og hvor grandios en poesi der lå i jødens betragtning af verden, behøver blot at læse et par linjer i Salmerne: Jahve gør alt hvad han vil, i himlen og på jorden, i have og alle afgrunde, han lader tågen stige op fra jordens ende, skaber lyn ved regnen, fører stormen frem af sine forrådskamre.

Al denne herlighed rev Jesus i stykker. Gjorde han ikke alting fladt, føler man ikke en forarmelse, når man har øret fyldt med Salmernes lyrik om himlen og jorden der synger Herrens ære, og derpå giver sig til at læse Jesu lignelser, hvor alt falder hverdagsligt? En lilje er en blomst som står på marken, klædt i en pragt som får Salomons kongeglans til at blegne, — og mere er der ikke at sige derom. Hvor lyder det tamt at Gud klæder markens lilje herligere end Salomon, når vi er vant til at se verdensskaberens finger i

blomsterne. I steden for den lidenskabelige tilbedelse, som gør prosa til poesi, får vi det selvfølgelige.

Ja, når man kommer til Jesus, er det virkelig en anden verden man træder ind i; i steden for de glødende farver, der hos apokalyptikerne stiger til brandskærs gult og rødt, får vi det strålende, varme lys som en klar sol spreder over alting. Vi kommer forblæste og stakåndede ud af disse brandstorme, der rusker i kongetroner og splitter nationer som avner, og går ind i et frisk vejr, der suser ned over bjærge og marker. Ligeledes fornemmer vi denne pludselige, undrende stilhed, når vi træder ud af Salmernes pragtverden ind i Jesu Galilæa. Hist ser vi Gud forvandle floder til ørkener til straf over indbyggernes synd og ørkenen til vanddrag, det tørre land til kildevæld, lade hungrige bo deri, grundlægge en by, tilså marker, plante vingårde, fylde græsgangene med kvæg. Vi ser Jahve bringe mørke, kalde natten frem hvori alle skovens dyr rører sig, løverne brøler efter rov, de kræver deres føde af Gud, men når solen står op, kryber de ned i deres skjul.

Vore øren er fyldt med denne tordnende røst fra den Almægtige, der giver et døvende ekko helt ned i det smuthul hvor småkræet fjæler sig. Og lige med eet står vi midt ude på solede agre, hvor blomsterne lyser, fuglene flyver op og bygger rede i buskene, bonden går ud og ser sæden duve lidt tungere end i går, høstfolkene dukker hånden ind i kornet, samler stråene til en håndfuld og lader seglen skære sit risp rasp.

Men ser man ret til, er der kommet en ny inderlighed af en anden art. Sæden på ageren, liljerne på marken vokser, deres pragt springer ud af dem, ingen ved hvordan, de arbejder ikke, spinder ikke; al deres herlighed ødsles ud over jorden, de blomstrer for den ene dag, og så går de i ovnen som tørt kvas. Fuglene sår ikke, høster ikke, de har ingen lader at fylde, og den himmelske fader føder dem. Betragter den fattige mand dem med livets øjne, ser han sig selv, hans hjærte er lige så roligt som urtens, der ikke spørger hvad

den skal gøre, men gror, sætter blomster, bærer frugt, fordi den har liv i sig.

Alt bliver nyt, når Jesu blik falder på det, blot i en anden dimension, der ikke lader sig forny i de givne former eller omsætte i deres sprog — ja vel slet ikke lader sig oversætte, men må fornemmes som sjælen i lignelserne. Meningen i dem kommer netop på samme måde som han har talt om sæden, der gror og man kan ikke sige hvordan. Der kan aldrig uddrages en læresætning af hans ord, det lyder som om alt hvad han rører ved, forlænger sig nedad i dybet. I jødens liv kunde den mest hverdagslige handling være en indsats i arbejdet for den evige salighed, men i Jesu tale vælder det evige liv op fra usete kilder i livets foreteelser, små såvel som store. Mennesker såvel som blomster stråler ikke visdom fra sig, de lyser af livets herlighed.

XIV
LIGNELSER

Jesus taler uafbrudt i historier; man kalder dem lignelser, i god overensstemmelse med tidens sprog, og man læser dem som sindbilleder, der indeholder oplysninger om evige sandheder. Men i grunden er de bogstavelige, livets eget sprog, der ikke lader sig udlægge. Vi ser gæsterne komme ind og bænke sig ved gildet, de sender et hastigt, prøvende blik ud over de medindbudte og sætter sig betænksomt netop på den plads deres stilling i det gudfrygtige samfund anviser dem; vi ser dem rødme, når værten banker dem på skulderen, og de må rykke ned for en gæst de slet ikke havde regnet med. Det er en hverdagshistorie, der ikke kan oversættes til et lærerigt billede af saligheden, hvor Gud pikker synderen på skulderen og med høflig ubarmhjærtighed viser ham ud. Der sker noget afgørende i det øjeblik de tager sæde, de

røber sig selv som gudsmænd eller dødens mænd, livet ses på alt hvad de gør og siger.

Kraften i Jesu historier kommer af at han ser gudsriget alle vegne og ikke ser andet. Den egentlige realitet i manden som kommer ind og finder sig en plads ved den nederste bordende, er ikke at han i dag skal spise hos den gode mand Nicodemus eller Simon, men at han sætter sig til bords i gudsriget, og denne sande virkelighed giver sig udtryk i den knappe humor: ven, sæt dig højere op, eller: ven, ryk lidt ned. De der ikke ser andet i stuen end bordet, gæsterne, værten og de mange ting, kan tage det der sker her hos Nicodemus, som en værdifuld vejledning i fromt hykleri og klog anstand, nemlig at gudsfrygt og ydmyghed er den sikreste vej til forfremmelse både her og hisset; og da bliver livets hændelser en dom over dem. Manden der står foran sin arbejdsgiver med sin jordslåede pengepung i hånden, synker for vore øjne lige ned i dybet. Kvinden der kommer ud af huset med et bæger vand i hånden til en tørstig vejfarende, ser evighedens mand tømme det, og når hun bærer det ind igen og sætter det fra sig, stiller hun det på himmerigs bord, og det bliver fyldt til hende med evighedens stærke vin.

Det er denne virkelighed som gør et under af Jesus så begivenhedsrigt. Når han helbreder en vissen hånd, giver han ikke alene manden hans arbejdsførlighed tilbage, han lader ham smage gudsriget; derfor sker det som synes fornuftige mennesker så meningsløst og så bespotteligt, at den syge får sine synders forladelse, samtidig med at han får sundhed i sin krop. Livet har gjort ham ny. Det er en naturlig ting at det menneske som har livet, flytter bjærge, — hvordan skulde han da kunne lade være med at uddrive djævlene og læge de håbløst syge? Jesus spiser og drikker i gudsriget, derfor svinder alle anstandsregler og renhedsforskrifter hen som en drøm; hvor skulde der kunne være forskel på søndag og hverdag i det evige? Hvis man tager hans nonchalance for letsind, kommer det af at man ikke

har set hans øjne; hans syn er for dybt og for alvorligt til at han kan tage livet som en skole, en prøveanstalt eller en arbejdsmark for det evige, — det *er* evigheden.

Jesus ser ikke hvad de fleste så, han ser det der gør menneskers handlinger levende — eller døde, — og det er om dette han taler. Så selvfølgeligt ser han alting anderledes, at hans svar ofte falder ud i det blå for nøgterne øren. Når en Martha stræver for at få maden færdig til ham og ganske fornuftigt siger til sin søster: hør Maria, du kunde godt hjælpe lidt til i huset, der er stunder nok bagefter til at tale med mesteren, og kære mester, hvorfor viser du hende ikke til rette, kommer disse verdensfjærne ord fra Jesus: du gør dig bekymring og uro med mange ting, men eet er fornødent; Maria har valgt den gode del, som ikke skal tages fra hende. Verdensfjærne lyder ordene i andres øren, i Jesu mund er de netop livsnære.

Af den grund bliver også hans tale ofte så voldsom at hans tilhørere har ondt ved at bringe anledning og virkning i forhold til hinanden; til andre tider er ordene så enfoldige at intet fornuftigt menneske kan se andet end trivialiteter i dem. Et menneske kan virkelig vende hele verden omkring ved at skænke et glas vand, ved at bryde hul på taget, ved at slå en salvekrukke i stykker.

Derfor er hans ord så bogstavelige, hvad enten han taler om at sætte lampen op på en stage eller om at flytte bjærge. Alt for bogstaveligt sande til at folk kan finde sig i dem; de må dæmpes ned til »hyperboler«, de må omtolkes til »emfatisk udtryksmåde« eller, som man nu siger, til orientalsk billedsprog for at blive opbyggelige. Men man kan nu en gang ikke få mening i lidenskabens sprog ved at dølle det ned til jævn opbyggelighed eller til en vel afrundet etisk paragraf, lige så lidt som man kan bringe fornuft ind i en myte ved at udelade dværgene og skære kæmperne midt over. Man kan da ikke for fuldt alvor tænke sig den mulighed at en kamel skulde prøve på at klemme sig gennem et nåleøje, — nej, det er heller ikke meningen at en rig mand skulde

kunne blive så tynd at han kunde komme gennem gudsrigets port. Hvis man ikke kan tænke sig at få et bjærg til at flytte sig eller at få et træ til at slå rod i havet, så må man nøjes med at svede og stønne op over bjærget og plante sennep i sin have. Er det urimeligt at hade sin fader og moder for at blive et menneske, er der nogen mellemting mellem liv og død, er der nogen mellemvej mellem at elske og ikke elske, så må man gå hen og begrave sin fader og moder. En død mand bliver ikke mindre død ved at han på en mirakuløs måde havde den største lyst og sindelag til at være levende, men blot ikke kan se nogen mulighed for at sætte det i værk.

Det er sandt, udefra set ligner Jesu verden et æventyrrige. Jøden kan være stolt af at der er orden og sammenhæng i hans verden; Jahve så på alt det han havde skabt, og se det var såre godt, sådan læser han lige i begyndelsen af sin hellige Skrift, og det er anslaget til hans verdenssymfoni. Der hersker en fast årsagsforbindelse i alting: en gerning fremkalder sin løn og fremkalder derved nye gerninger, onde eller gode efter deres art; dyd og velsignelse, last og ulykke avler hinanden; alle begivenheder hænger sammen som en velsmedet lænke, kæden er sikkert befæstet i Jahves vilje og ender foran hans trone. Fra det synspunkt set tager Jesu verden sig ud som et kaos af tilfældigheder; han måtte virke uhyggeligt foruroligende, fordi han ophævede det der for jødiske hjærter gjorde livet til at leve, — han ser kun begivenheder, spring. Men kommer man indenfor i hans rige, råder der en fasthed af helt anden art: alle begivenheder hænger sammen i grunden — ikke blot sådan at hvert enkelt øjeblik rækker ned til dybet, men sådan at hele livet i dets længde og bredde går ned til det evige. Jesu ord bliver så stærke som intet ord der var talt tidligere, ti han ser alle vegne levende mennesker bevæge sig i et skyggerige af dødninge.

I steden for årsagsforbindelsen er der kommet en livsbegrundelse, og den er så fast at man nok kan grue ved dens

ubønhørlighed. Mennesket skal dømmes for hvert unyttigt ord han har talt, siger Jesus; efter dine ord skal du frikendes, og efter dine ord skal du fordømmes. Efter sin sædvane tager han en god gammel sandhed og driver den til bunds, ligesom man med en hammer slår et søm i til hovedet. Den samvittighedsfulde jøde vidste meget vel hvilken vægt der lå på ordene, også de unyttige og tankeløse; de blev skrevet op i Jahves bog, og en dag skulde han komme til at svare for dem alle til hobe. Hvis han var nidkær i sin gudsfrygt, vilde han ikke skæmte og gantes med sin hustru og tale letsindige elskovsord, for ikke at få en overflødigt tung post på sit regnskab. Han vidste, at selv ved den allerstørste påpasselighed med hånd og mund løber der ord og gerninger med i ubevogtede øjeblikke, der selv om de er gjort i uvidenhed, vil tynge vægten ned; derfor må han gøre op med sig selv og gøre op med sin Gud, så at han kan møde på dommens dag med en samvittighed der balancerer. Jahve kræver virkelig renhed og fuldkommenhed, men i sin nåde har han også givet sine børn bodsdage og den store forsoningsdag. Men Jesu ord går langt ud over al moralsk alvor: hvad der er sagt til ingen nytte, kan aldrig tørres ud, alt står mejslet ind i evigheden. Som et menneske er, sådan er og bliver han; et dårligt træ kan aldrig bære andet end uspiselige frugter, og af et dødt hjærte kommer der aldrig andet end dødens ord. Der gives ingen udvej — ingen anden end at blive ny og levende i det inderste.

XV
ORDENE BLIVER NY

Hvad Jesus forkynder er en ny virkelighed, som overhovedet ikke lader sig gengive i det hævdvundne sprog. Så meget indeholder ordet tro. Det betyder ikke at mennesker hen i vejret kan tro sig til dette og hint, eller til et mirakel,

men at tro er den eneste mulighed for at få tag i livet, ti tro er liv.

Ordet kan ikke oversættes, fordi det betegner en realitet som ikke fandtes i den velregulerede verden hvor jøden bor og bygger. Man kan kun nærme sig til troen ved at se den virke, og dog, selv ved den alleromhyggeligste iagttagelse når man ikke til at forstå den, ti en realitet kan aldrig beskrives, sådan at den bliver en virkelighed. Tro er at give, aldrig at tage, at tilgive, aldrig at tilregne, at virke, aldrig at regne med hvad der ydes; men den er lige så godt altid at tage uden at spørge hvorfor eller hvordan, den er at regne med ting uden at have nogen ret til dem; den er intet at gøre og så at kræve mere end alt af sig selv. Jesus peger på barnet, ikke fordi det er et sødt, uskyldigt og følgelig moralsk væsen, men fordi det har ydmyghedens fordringsfuldhed, og det er at tro; det falder ikke på at regne ud hvad det selv er værd og hvor meget det kan gøre krav på, fordi det gør regning på alt uden betingelse. Og fra barnet viser han hen til de mennesker der selv har sat sig eller er blevet sat uden for samfundet, så at de ikke har nogen mulighed for at regne med værdier — som det hedder nutildags — og derfor tør gøre det umulige. De ved ikke af hvad de gør, — nej det er deres tro; barnet ved det heller ikke, lige så lidt som samaritanen.

For de dannede, der ved for meget, bliver det nødvendigvis mørk tale, da det er alt for simpelt; selv om man er kommet så vidt som til at iagttage troens væsen og gerninger, er man ikke det allermindste klogere. Der gives ingen anden vej til tro end at tro. For at et menneske skal komme ud af døden og ind i livet, må der ske en fuldstændig omvendelse; den omvendelse der praktiseres med anger og bod, slår ikke til. Men i det øjeblik et menneske tror, har han omvendt sig, ti han har sluppet alt det andet, og da har han livet.

Derfor er det livets lov at den som ophøjer sig selv skal fornedres, og den som fornedrer sig selv skal ophøjes; kun

den der er blevet fattig, kan være rig. Det er et ord som har bidt sig så fast i Jesu tilhørere, at evangelisterne anbringer det som omkvæd på de forskelligste steder; det kan betyde at Jesus gang på gang har hamret det ind, på samme måde som han hamrede ind i sine taler, at kun de fattige hører gudsriget til.

Livet er der, siger Jesus, det skal ikke skabes, men findes; det ligger i eder, som han skildrer i Den fortabte søn. I går uafbrudt og venter undere af Jahve. I tror at I er blevet overmåde gudfrygtige, når I kan sige at hver eneste ting er en gave fra ham, men alle disse undere binder jer bedre og bedre fast i denne mangfoldige verden. Livet, gudslivet er et under i sig selv: det kan ikke forstås, men kun leves, det kan ikke søges, men kun findes. Man kan købe alle goder, et gudfrygtigt sind, en ærlig vilje, Jahves velsignelse, når man er villig til at betale sig selv som pris; men dermed har man også opbrugt hele sig selv, så har man intet tilbage at købe livet for.

Livet, sådan som Jesus forkynder det, kan da heller ikke fanges i de tilvante ord. Det er det naturligste af alt, sundhed og egentlig ikke andet; med sit allerdybeste ord: den som mister sit liv skal finde det, siger han i sit suveræne spil med sproget, at livet ligger frisk neden under de mange ting, der har dækket det som et lavalag, og når de mangehånde glæder og bekymringer kastes af, står det frem i sin fulde kraft. Men netop derfor var det den allersværeste opgave at blive levende, man skulde finde det man aldrig havde søgt, aldrig havde tænkt, aldrig havde villet, og tro at det var der. Man skulde omvende sig, og omvende sig kunde man ikke, før man havde tro, havde det ny.

Mellem gudsriget og det jødiske samfund var der ingen udligning mulig; i den grad gik de hver i sin sfære, at de ikke berørte hinanden på noget punkt. Man kan ikke nå til tro ved nogen omgruppering af sandhederne eller ved nogen omvurdering af dem. Hvordan skulde man ad princippets vej

nå til at byde den venstre kind frem efter slaget? Enten kunde man ikke andet, eller også kunde man slet ikke.

Livet var nyt, og derfor blev alle Jesu ord ny indefra, ja i egentligste forstand et fremmed tungemål, ubegribeligt for dem der mødte op med et gennemarbejdet sprog og brugte ordene som prægede mønter. Ofte annekterer han ganske simpelt de gamle udtryk og lader dem tjene en anden virkelighed; til tider bruger han på trods de gængse gloser som en æggende udfordring. I sin forkyndelse af gudsriget benytter han den gamle formel, der har lydt fra fædrenes dage: du skal elske din næste, men i hans mund kommer ordet skal til at betyde noget som ingen kan ville og skulle; i ordet ligger det selvfølgelige som skal og må være, derfor det allernemmeste og det allersværeste, en prøvesten på om man kan.

Modsætningen gør sig netop allerstærkest følt, når han anvender folkets moralske og religiøse slagord, såsom retfærdig, fattig, gode gerninger, løn. Ordet hykler er i hans mund blevet så forvandlet, at det i sig rummer alt hvad en jøde højagtede, og alt hvad han hadede; det forener den retfærdige, der ærer Gud i hjærtet og forkynder ham i sine ord, med den vanvittige der ærer Gud i munden og foragter ham i hjærtet. Et ord som retfærdig skifter på samme måde både centrum og radius, så at det går over fra at være den højeste ros til at blive det bitreste hånsord. Det bider som stål, når han siger sit: jeg er kommet for at kalde syndere, ikke retfærdige, eller: der bliver mere glæde i himlen over een synder der omvender sig, end over ni og halvfemsindstyve retfærdige, som ikke behøver at omvende sig.

I en jødes øren lød det urimeligt, når Jesus spottede loven, fordi den sagde at man skal elske sin ven og hade sin fjende, ligesom det måtte forekomme ham ganske urimeligt, at Jesus sagde man måtte hade sin fader og moder for at blive hans discipel og komme ind i gudsriget. For et fornuftigt menneske lå der den gang slet ikke en sådan modsætning

i elske og hade, agte og foragte; ordene udtrykte blot den forskel der var i hans følelser, at han satte mere pris på vennen end på fjenden og vurderede ham moralsk højere. I hans følelser såvel som i hans etik var der grader. Jesus kendte ikke nogen gradmåling af mennesker og handlinger, og derfor måtte han komme til at understrege forskellen og skærpe ordene, til de huggede skel. Man kunde ikke elske de mange ting lidt mindre varmt end man elskede Guds rige; man kunde ikke give sig selv i sin gave mere eller mindre reserveret, alt efter som man vurderede et menneske til at være en næste af første, anden eller tredje grad.

For den der ikke kender det nye midtpunkt, måtte Jesus synes at være en galfrans, der legede himmelspræt med ordene. Han gør intet for at lette sine tilhørere forståelsen, tværtimod, ved at spille med de gamle, kære gloser hidser han tilhørerne op til protest, han lægger, synes det, med velberåd hu an på at forarge hæderlige mennesker ved at forvrænge hellige ord, han oprører dem tilmed ved at hærme efter det opbyggelige sprog.

Når man lytter til hvad Jesus taler om løn og gengældelse, — ikke vælger sig et synspunkt at ordne ordene efter, men lader dem virke i hele deres bredde, — da hører man dem spille over et stort register, der slet ikke findes på det gamle instrument. Der er den legende ironi, med dens beske virkning: hvis I elsker dem som elsker eder, hvor er da den løn I taler om, hvad har I så gjort for den Gud I bestandig beråber jer på? Har I egentlig ikke taget eders løn op på forskud? Når Jesus en anden gang formaner sine tilhørere til at indbyde de fattige, der ikke kan gøre gengæld, og lover dem at deres uselviske gæstfrihed skal skænke dem salighed, fordi gæsterne ikke har noget at gøre gengæld med, da er det dejlige ord, som nok kunde vederkvæge en from sjæl; men de trængte til en lille tilføjelse, og Lucas får opbyggelsestonen til at klinge helt ud ved at indrangere dydens udøvere blandt de pæne, retfærdige mænd, — det skal gengældes dig i de retfærdiges opstandelse, lader han Jesus sige. Men betingel-

sen for en ret glæde over denne trøst er dog at man ikke har hørt alt for godt efter hvad Jesus siger; meningen bliver ubehageligt svævende, når man opfordres til blot at sælge alt hvad man har, og så komme og få en skat i himlen, — ti hvor man har sin skat, der har man også sit hjærte. Dengang Peter fornøjet gør Jesus opmærksom på at han havde da forladt alle ting og fulgt mesteren, nikker Jesus usædvanlig venligt til sin tapre discipel: ja, der er ingen som har forladt hus eller brødre eller søstre eller moder eller fader eller børn eller agre for min skyld og for det gode budskab, uden at han skal få det hundrede fold igen og i den kommende verden et evigt liv. Der er et bid i ordene, som — efter disciplenes sejglivede forhåbninger at dømme — er blevet spildt på Peter og hans kammerater. De mente også de havde hørt af Jesus, at de nok hver skulde blive sat på en trone i himmeriget og få hver en af Israels stammer at regere over. At den gode mester havde sin egen mening med ordene, behøvede man ikke at tænke sig, og det faldt dem derfor ikke ind.

Men hele glæden bliver borte, når man pludselig stilles overfor det hårde faktum, at betingelsen for at kunne gøre de gode gerninger i Guds rige er at man overhovedet ikke venter løn. Vanskeligheden for tilhørerne ligger ikke i at Jesus åbenbart ironiserer over lønglæden og taler efter de fromme, men i at denne ironi er mere alvorlig end man ret kan fatte, og derfor virker dobbelt foruroligende. Hvad betyder egentlig denne løn, denne skat i himlen, som møl og rust ikke kan fortære, som tyve ikke kan stjæle, mon den ikke, når alt kommer til alt, er meget lidt håndgribelig og dårligt egner sig til moralsk bogføring? Er den ikke det selv samme som Jesus priser de fattige for at de ejer allerede i dette øjeblik: gudsriget, at blive børn af den fader der lader sin sol stå op over onde og gode? Elsk eders fjender, gør vel uden at vente noget derfor, så skal eders løn være stor, og I skal kaldes den Højestes børn, ti han er god imod de utaknemmelige og onde, — sådanne ord er ikke egnede til at trøste en mand der trænger til noget fast at leve på.

Der er heller ikke nogen rigtig trøsteklang i sådanne ord som disse: med det mål I måler, skal der tilmåles eder — og endda en tilgift, eller: den som har, skal få mere, og den som intet har, skal miste det lidet han har. Og oven på alle disse forvirrende ord kommer endelig de endnu mere forvirrende hverdagshistorier, hvor det slet ikke går til som i vor hverdag — den hverdag hvor der hersker en retfærdig og nådig Jahve. Lønnen er ikke i gudsriget, den er gudsriget selv, men for at forstå det må man have gudsriget.

Jesu ord kan nok få tænksomme læsere til at rive sig i håret, de går ikke modsat de gamle, men helt i deres egen bane, og derfor kan de ikke passes ind i de gamle moralske forudsætninger ved nogen logik. De lader sig ikke som loven udlægge i en kommentar, man må fornemme dem, lade dem gå gennem selvoplevelse, før man kan sige hvad de betyder. Men selv om man ikke fatter deres betydning, må man sikkert fornemme noget urovækkende i deres klang. I det gamle sprog lød ordene stærkt og indtrængende, i Jesu mund dirrer de som en højtspændt streng. Det er denne tone som først trænger sig på læseren og giver ham følelsen af at han står overfor noget nyt, hvad så end det nye er. Enten må man bortforklare det og få den galilæiske profet gjort til en sværmerisk dommedagsprædikant af den gængse type, om end måske lidt mere original end de foregående, eller også må man lade sig lede af ordene helt ind i det nye rige.

Jesu polemik får hovederne til at snurre, fordi han aldrig simpelt hen kan sige nej hvor de andre siger ja. En Johannes vilde reformere, han vilde gøre alvor af loven, — ham kunde man forstå, muligvis korrigere eller endogså modbevise på afgørende punkter. Jesus er ikke en ivrer der vil afskaffe misbrug, — han vil omstyrte, og omstyrtning forudsætter et nyt syn og en ny realitet.

Reformatorens polemik visner, når solen går ned over hans dag; Jesu anklager står lige friske den dag i dag, som det altid er tilfældet hvor det ikke er meninger der bekæmper

hinanden, men en verden der kæmper med en anden. Selv så han klart den afstand der var mellem hans eget budskab og Døberens protest. Uforbeholdent erkender han storheden hos sin forgænger, men lige så utilsløret betoner han den uoverstigelige kløft mellem forløberen og sig selv: han var en profet, men han stod uden for Guds rige, og den mindste af de fattige er større end han. Han kunde ikke gøre mere end varsle om den nye verden.

Modsætningen mellem Jesus og den han kalder størst af alle kvindefødte, viser allertydeligst hvor uforligeligt hans budskab er med Israels tro. Han vil ikke skrue alvor og gudsfrygt et stykke højere op — han skruer dem af led; dersom eders retfærdighed ikke overgår de skriftlærdes og farisæernes, kommer I ingenlunde ind i gudsriget, siger han med en ironiserende understregen af deres yndlingsudtryk. Da de anklager ham for at være lovens nedbryder og samfundets undergraver, svarer han med samme beske ironi: jeg er ikke kommet for at ophæve loven eller profeterne, men for at opfylde dem; før skal himmel og jord forgå, end at den mindste bogstav eller tøddel forgår af loven, og i samme åndedrag: hold alt hvad de skriftlærde og farisæerne lærer eder, men vogt jer for at gøre efter deres exempel, for de gør ikke selv hvad de siger. Hans selvbevidsthed bliver hverken mere eller mindre udfordrende, når han i steden for ironi sætter direkte tale: himmel og jord skal forgå, men mine ord skal ingenlunde forgå.

En sådan overbelastning af iotaer og tødler kunde budene ikke bære; for at kunne tjene til rettesnor måtte de have en begrænsning; det præciserende var kærnen i lovbudet, og derfor var det naturligt denne præcisering af budets rækkevidde som beskæftigede de lovlærde. Ved at spænde loven ud over alle mål sprænger Jesus den i stumper og stykker, så at der dukker en ny verden op. Dette følte de alvorlige søgere, når de spurgte ham hvad de skulde gøre. Hold budene, svarer han, men på en sådan måde at målestokken begynder

at svaje for deres øjne. I vore kilder er disse opgør gengivet med en overraskende sikkerhed, som viser hvordan disputerne har brændt sig ind i erindringen. Vi ser den skriftlærde mand indlede en alvorlig diskussion med Jesus for at få rede på hvorledes han ser på loven, hvad det er han sigter på med sin stadige harcelleren over budene: lad os høre hvad du egentlig mener om den, hvad anser du for at være det store centrale bud? Jesus svarer: det første er: Hør, Israel, Herren vor Gud, Herren er een, og du skal elske Herren, din Gud, af hele dit hjærte, hele dit sind og hele din styrke. Det er det første, og det andet er ikke mindre vigtigt: du skal elske din næste som dig selv. Mod dem kan ingen andre bud komme op. Ja det er ganske rigtigt, svarer teologen, der er een Gud og ingen anden ved siden af ham, som det nøjagtigere hedder, og at elske ham sådan som du udtrykker det, samt at elske sin næste som sig selv, det er mere end alle brændofre og slagtofre. Men da nu diskussionen skulde begynde at gå nærmere ind på sagen, kommer Jesus med sit forvirrende: du er ikke så dum, du står ikke langt fra Guds rige. Der bliver diskussionen stikkende, fordi alt det som skulde være grundlaget, pludselig kommer til at svæve i luften.

I og med det samme sprængte Jesus grundlaget for det nationale. Han giver sig ikke til at protestere mod teorien om Israels særstilling overfor samaritaner og hedninger, men hvor han går slettes grænserne, — den grund som bar grænsepælene, er revnet.

Der kan ikke bringes nogen teori ud af hans forkyndelse, da han ikke har noget system. Alt ligger i det ene ord: den som vil frelse sit liv skal miste det. Søg gudsriget, siger Jesus, og af det ene følger alt andet, men da bliver alt det andet lige så uberegnelig en størrelse som livet selv. Hvorledes dagene så kommer til at forme sig er noget man ikke kan afgøre på forhånd, lige så lidt som man forud kan bestemme hvad livet selv er.

XVI
GUD

Jøden havde fra gamle dage set alting som en åbenbaring af Jahves magt og vilje. Den Almægtige vilde, og det stod der, han kunde have sagt: jeg vil ikke, og så havde intet stået der; han kunde også sige: jeg tager det tilbage, og så vilde alt levende svides af for hans åndepust, himmel og jord vilde rulles sammen som et klæde. Men Jahve havde lovet at alt skulde bestå for de frommes skyld, og derfor kunde den gode Israelit tage alle livets ting som en gave fra den Højeste. Alle disse ord blev tomme og intetsigende for den der havde forstået Jesu ord om liv, og når han var nødt til at bruge gloserne, fordi sproget ikke havde andre, måtte de blive forvirrende i gamle øren.

Gør jer ingen bekymringer for eders liv, hvad I skal æde og hvad I skal drikke, ikke heller for eders legeme, hvad I skal tage på. Er ikke livet mere end maden og legemet mere end klæderne? Se på himlens fugle, de sår ikke og høster ikke og sanker ikke i lader, og eders himmelske fader føder dem; er I ikke meget mere værd end de? Betragt liljerne på marken, hvorledes de vokser, de arbejder ikke og spinder ikke, men tro mig, end ikke Salomon i al sin herlighed var klædt som en af dem. Når Gud sådan klæder græsset på marken, som står i dag og i morgen kastes i ovnen, skulde han da ikke meget mere klæde eder, I lidet troende.

Det var ord som straks faldt blødt og godt i fromme sind; er det ikke hvad vi altid har sagt? Og dog faldt ordene ikke rigtig til i sindet; jo længere de lå der, des mere urolige gjorde de tankerne. Der var noget svævende ved dem, som kommer til syne i det bitte lille ord: I lidet troende, og det kunde nok gøre en utryg, når man har hørt hvad Jesus forstår derved. I og for sig behøvede der ikke at ligge noget udfordrende i ordet, hvor ofte havde ikke Herrens fromme irettesat deres kleinmodige landsmænd og sagt: hav tro til Jahve;

de kunde lige så godt som Jesus sige: Jahve sørger for de mindste dyr, og de er jo dog skabt for vor skyld, skulde han så ikke have omhu for os? Men det kom alt sammen an på hvad man lagde i ordet tro. Det er rigtigt at henføre alt til Gud, i tillid til hans magt og i taknemmelighed over at han værdiger os sine gaver, men hos Jesus går det for let til at man kan føle sig helt tryg. Ja når man tænker ret efter, stiller Jesus sagen på hovedet; det er jo Jahve som kan være overlegen, og det lille frygtsomme menneske kan krybe sammen under hans vingers skygge, men her er det menneskene som opfordres til at tage overlegent på tingene.

Engang da Jesu disciple satte ham over Tiberias sø, kom der en af disse stormbyger der rejser søen i et nu; brådsøerne slog ind og truede med at kæntre fartøjet, og under alt dette lå Jesus og sov i bagstavnen. De ruskede i ham og sagde: tager du dig slet ikke af at vi alle sammen går til bunds om et øjeblik? Han stod op og talte til stormen, og straks bedagede vejret sig; derpå vendte han sig til de rystende fiskere og sagde: hvad er I for kujoner, har I slet ingen tro?

Og er man blevet mistænksom ved Jesu anvendelse af ordet tro, bliver man endnu mere opskræmt ved fortsættelsen, hvor trygheden overfor alle livets tilskikkelser begrundes med at der kun er en eneste ting som har interesse, nemlig gudsriget: hvem kan lægge en alen til sin levetid med alle sine bekymringer, derfor skal I ikke bekymre eder og sige: hvad skal vi spise, hvad skal vi drikke, hvad skal vi iføre os? Sådan gør hedninger, men eders himmelske fader ved nok hvad I skal bruge, søg blot Guds rige, og lad resten passe sig selv.

Jesus forudsætter en tryghed af helt anden slags end de gudfrygtige var vant til. Frygt ikke for dem som slår legemet ihjel, men ikke kan slå sjælen ihjel; men frygt hellere for den som kan fordærve både sjæl og legeme i helvede. Sælges ikke to spurve for en penning? Og ikke een af dem falder til jorden uden eders faders vilje. Men på eder er endogså alle hovedhår talt. Frygt derfor ikke, I er mere værd end mange

spurve. En Israelit forstod meget vel hvad det betød at sætte livet ind for Jahves skyld, for ham var Guds ære meget større end livet, og hans historie havde exempler nok på helte der gik i martyrdøden for deres tro på Jahve. Men netop på baggrund af dette trosmod kunde Jesu ord komme til at virke overmodigt. Uden at de på noget enkelt punkt adskilte sig fra hvad andre kunde sige om deres tillid til den vældige skaber, var de prægede af en næsten nonchalant ligegyldighed overfor alt hvad der kunde hænde et gudsrigets menneske i denne verden: frygt ikke, I er dog mere værd end et helt knippe spurve.

Det er ikke vel muligt at få en heroisme ud af dem, og det var egentlig en Israelits pligt at opføre sig heroisk, fordi alt hvad han gjorde, hvad enten det gjaldt død eller liv, skulde tjene til forherligelse af Jahves navn. Dette: for at Jahves navn må blive forherliget, er den sølverne trompetklang som jøden hører i alle bud; det var den der kunde få ham til at agte livet ringe, det var den der fik ham til at vise sig dannet og samvittighedsfuld i sin daglige omgængelse med hedninger, skønt de egentlig ikke havde noget krav på at blive behandlet som næste, — en Israelit måtte aldrig ved sin opførsel give dem anledning til at tale nedsættende om Jahve. I folkets minde stod martyrens ord: jeg vil mandigt lade mit liv og efterlade ungdommen et exempel på hvorledes man med ædel glæde skal dø en skøn død for den ophøjede, hellige lov. På folkets tunge kom bønnen: se ikke på de ugudeliges gerninger, men på dem der har bevaret din pagt i lidelser. Det var Israelitens troskab mod Gud der gjorde hans liv stort, men set op mod denne heroisk-ydmyge tillid til den Almægtige kom Jesu ord til at lyde som en letsindig fortrolighed overfor den Højeste.

I virkeligheden var det en prædiken om at man skulde leve og lade alting skøtte sig selv. Hvor blev det egentlige af, når man hører nøje efter, hvor bliver Gud af? Jesus taler aldrig om Gud. Man får et shock, når man kommer til ham fra jødedommens skrifter, hvor der aldrig tales om andet,

hvad så ordene end gælder i det ydre. Der kan man ikke drøfte de mest hverdagslige foreteelser uden at føre dem tilbage stykke for stykke og begrunde dem i Jahves nådige vilje; derfor bliver det betingelsen for al tænkning, fra den højeste spekulation ned til den simpleste sunde sans, at man får Guds væsen og egenskaber klart bestemt. Hvad man end taler om, må det grundfæstes i: sådan vil Jahve, og han er retfærdig, barmhjærtig, langmodig. For overhovedet at kunne leve må jøden nødvendigvis have en teori om Gud og om verdens indretning og dens principper. Tænk på det kommende og lad fjendskabet fare, tænk på undergang og død og bliv fast i loven; kom budet i hu og bær ikke nag mod din næste, tænk på den Højestes pagt, og overse hans brøde. — Alle dine gerninger skal gøres for Guds skyld. Man behøver blot at citere et par sådanne, tilfældigt grebne sætninger for at antyde hvorledes etik og teologi er uadskillelige.

Jesus har lige så lidt nogen lære om det himmelske som om det jordiske, han taler aldrig om at livet er grundfæstet i ærefrygt for skaberen, at det hviler på hans pagt med menneskene, han nævner aldrig den godhed han har tilsagt Israel, eller hans nidkærhed for at hans gaver nydes på de betingelser han selv har vedføjet. Gud er selvfølgelig, som alt virkeligt er; at livet er Guds rige, det falder af sig selv. At han klæder blomsterne, at han giver fuglene deres mad, at han ødsler herlighed ud over den kortlevende jord, det er alt sammen lige selvfølgeligt; der er ingen plads for en Jahve som beslutter at han vil vise sin magt og sin godhed for menneskene. I Jesu forkyndelse er der ikke plads for de gamle, ærefrygtindgydende ord: Vi vil gøre mennesker i vor skikkelse efter vort billede, at de kan herske over havets fisk, himlens fugle, kvæget, al jord og alt kryb der kryber på jorden, — eller endnu mindre for denne guddommelige kundgørelse: Som jeg har oprettet min pagt med Abraham, Isak og Jakob om at skænke dem landet Kanaan, sådan vil jeg antage eder som mit folk og være eders Gud, og I skal erfare at jeg er Jahve, eders Gud.

Der lyder intet om at Gud er retfærdig, men heller intet om at han er kærlig, endsige at han er kærlighed. Nutildags er det grumme svært at citere Den fortabte søn, da historien er blevet klippet ud og klistret om i teologiske mønstre; men hvis man læser den som en helhed, får man ikke nogen trøsterig lære om at der er en Gud som på et hår ligner en kærlig fader, som blot siger: min kære søn, så er jo alting godt, og så glemmer vi det kedelige, lige så lidt som vi får en alvorlig frelsesteori om at Gud stiller de og de betingelser om bod eller soning, for at en synder kan blive frelst. Hos Jesus handler historien tværtimod om det selvfølgelige, der på een gang er det nemmeste og det sværeste i verden.

Jesus tager Gud som givet uden at grunde sin tryghed på hans magt eller kærlighed eller løfte; det falder ham ikke ind at tale om Guds gaver. Hvad skal alle de endeløse bønner til, som I mener at beære Gud med, tror I ligesom hedningerne, at I bliver bønhørt for eders mange ord, mener I at han bliver bevæget til at interessere sig for jer, fordi I har en så bundløs pose af begæringer? Eders fader ved da nok hvad I trænger til, inden han får det forklaret af jer. — Det er en utilgivelig dristighed, at Jesus her uden videre stiller de hellige bønneord på lige linje med hedningernes plapren.

Jesus hamrer det ind i lignelser så eftertrykkelige, ja så krasse at disciplene har meget ondt ved at tage dem: bed, så skal I få, søg, så skal I finde, bank på, så skal der lukkes op for eder, ti hver den som beder, han får, og den som søger, han finder, og for den som banker på, skal der lukkes op. Er der nogen så tåbelig at han rækker sin søn en sten, når han beder om et brød, eller en snog, når han beder om en fisk? Når da I, som ydmygt kalder jer selv for onde, syndige mennesker, kan give eders børn gode gaver, skulde da ikke eders fader som er i himlen, give dem gode gaver som beder ham? Tænk dig du sent om aftenen fik en tilrejsende gæst og stod uden noget at sætte for ham, så gik du hen til en ven, bankede på og spurgte om han ikke kunde låne dig et par stykker brød. Det kunde vel hænde at han var gnaven, nu

havde han lige fået børnene til ro og var selv krøbet i seng, der lå han og brummede: lad være med at stå og dundre på døren, jeg kan ikke stå op og lukke dig ind, — men det vilde jo ende med at han for at få fred stod op og gav dig hvad du behøvede. Der sad en dommer i en by, som var en hård hund og en ugudelig krop; han havde hverken ærefrygt for Gud eller respekt for noget menneske. I samme by var der en enke som havde været hos ham gang på gang for at få ret mod dem der havde bedraget hende, men hendes besøg havde været forgæves, dommeren gad ikke tage sig af hendes klagemål. Men da hun blev ved at løbe ham på døren, sagde han til sidst: Bare for at få fred vil jeg gøre hvad Gud og mennesker aldrig skulde have fået mig til, jeg vil tage hendes sag op og skaffe hende ret; ellers har jeg denne plageånd over mig altid, og jeg ved aldrig hvad hun kan hitte på, det ender med at hun giver sig til at klø løs på mig.

Så voldsom en realisme er den gode Lucas for stram, han må have den opspædt med noget åndeligt; og når man blot læmper slutningen lidt og siger: skulde da ikke eders fader på eders bøn skikke den helligånd ned til eder fra himlen, bliver det en gudelig sandhed, som kan tjene til opbyggelse i menigheden. For en Johannes er det også alt for jordbundet; det må drejes om, så det tjener et kristeligt formål: hvad som helst I beder om i mit navn, det vil jeg gøre, for at faderen må herliggøres ved sønnen. Og Matthæus får et menighedsprivilegium ud af det med sin begrundelse: der kan ikke være to eller tre forsamlede i mit navn uden at jeg er i deres midte. Ved fortællingen om forvalteren må Lucas have tre forskellige udlæggelser hægtet på, før han kan skilles fra historien med nogenlunde sjælefred; og i den anden udfordrende historie, den om dommeren, må han have stødpuder både for og bag.

Vær ikke bekymret for noget, siger Jesus, og de ord kunde enhver jøde gøre til sine egne, hvis han fik lov til at nyde dem rent; men Jesus fordærver dem for ham ved at forudsætte ikke en velberegnet bekymringsfuldhed, men en

virkelig bekymringsfrihed. Det lyder kønt at man ikke skal bekymre sig om sin vækst, men det er nu en gang Jahves vilje at man både kan og skal lægge en alen til sin vækst; man bliver ikke voksen, uden man opdrages fra barn til forståelse af hvad det er at være menneske, og lærer at lægge tomme på tomme; i Skriften indpræntes det faderen at han skal opdrage sit barn med tugt og belæring og undervise det i Jahves bud.

Det samme gælder også om den ydre vækst, man kan aldrig være ligegyldig med hvordan det går, ti dyd og livets længde såvel som al sundhed hører nu en gang meget nær sammen. Jahve har da også viselig sagt at vi skal være flittige og æde vort brød i vort ansigts sved; den dovne begærer og får intet, den flittiges sjæl bliver mæt; den som er efterladende i sin gerning, er broder til ødelanden.

Gud lader sin sol stå op over retfærdige og uretfærdige, — også der har Jesus efter sin sædvane taget et gammelt ord og brudt det om eller, som en jøde måtte sige, taget sandheden ud af det, nemlig at Jahve er en langmodig Gud og har sin skjulte mening med alt hvad han gør, også når han lader som om han slet ikke bemærker synderne, før de i deres godtroenhed har løbet linen ud og pludselig bliver stillet overfor hele regnskabet. Guds sol skinner over retfærdige og uretfærdige, Guds regn falder over onde og gode, således skal I også bære jer ad, siger Jesus, og i denne anvendelse afslører hele forvrængningen sig; det kunde ingen jøde sige efter på Jesu hensynsløse måde. For Jesus er problemet Gud lige såvel som alle andre problemer afløst af det ene: tro.

Gud er det selvfølgelige, det betyder netop at han ikke er kærlighed. Han er livets gud, der handler efter om folk er levende eller døde. Død er ingenlunde en uskyldig form for tilværelse, den har sin dom i sig selv. Hvis du ikke tilgiver din broder, skal heller ikke din fader tilgive dig dine overtrædelser.

Også her finder hverdagshistorierne deres plads. Hvis du går sammen med din kreditor på vejen, gør du bedst i at nå

til en fredelig overenskomst med ham, ellers slæber han dig for dommeren, og han lader slutteren sætte dig i fængsel, så kommer du ikke ud, før du har betalt gælden lige til den sidste skilling.

Når du står og beder, eller du er midt i et offer til Jahve, og du kommer til at tænke på at din broder har noget imod dig, da er det meget vigtigere at du går hen og forliger dig med ham, end at du beder og ofrer færdig, — så kan du jo altid bagefter ofre din gave til Gud.

Der var en mand som havde et figentræ stående i sin vingård; da han kom for at plukke figen, fandt han ingen på træet. Da sagde han en dag til sin gartner: nu har jeg gået i tre år og ledt efter frugt på træet her, men jeg har aldrig fundet nogen, tag og hug det om, hvorfor skal det stå og tage kraften af jorden til ingen verdens nytte. Men gartneren sagde: lad os prøve endnu i år, jeg skal grave om rødderne og lægge gødning om det, lad os se om det så ikke skulde komme sig; hjælper det ikke, kan du jo lade det hugge om.

Det kan ikke være andet end at Jesus ender i den rene blasfemi, som jo alle hans ord, hvor han nævner Guds navn, inderst inde gemmer en hårrejsende ringeagt for Israels Vældige. Vær fuldkommen, det er ikke andet end et krav Gud stiller til alle, det betyder at de skal være fromme og holde hans bud uden afkortning. Men når Jesus føjer til: vær fuldkommen som din fader er fuldkommen, da lyder det så frækt, at selv Lucas har måttet dæmpe det ned til: vær barmhjærtig som din fader er barmhjærtig. Det er netop det ideal som jøden opstillede: vær hellig, ti Gud er hellig. Jahve er en fortærende ild, så strålende i sin renhed at endog hans hellige engle bliver urene i hans nærhed, at stjærnerne falmer i det lys der udgår fra ham; men den retfærdige former sit liv efter Guds mønster, han kan, som det hedder, efterligne den Helliges egenskaber i al ydmyghed. Af den art ydmyghed er der intet hos Jesus, hans ord indeholder en udfordring til Israel og gennem Israel til dets Jahve. Han, Israels Hellige, der troner i det højeste lys, ombrust af englenes hyldestkor, han

hvis navn kun måtte nævnes i templet, overdøvet af præsternes sang, han har ingen plads i Jesu verden; den frygt som altid skulde være undergrund i menneskets tilbedelse, bliver hvirvlet hen af Jesu budskab om gudsriget.

XVII
HAN TAGER IND HOS EN SYNDIG MAND

Jesus gjorde alle ting ny, og det gav hans liv et præg af overlegenhed og frihed. Han havde ingen regel at gå efter, heller ikke den regel som er oppositionsmandens dyreste skat: altid at gøre det modsatte. Derfor blev hans livsførelse for andre at se til fuld af inkonsekvenser. Det som mennesker kaldte livet, var for ham hverken ondt eller godt, blot selvfølgeligt og ligegyldigt; ingen livsteoretiker kan med opbydelse af al sin skarpsindighed få en ledetråd ud af hans optræden, som kirkens historie noksom viser. For jøden var det noget højtideligt at leve, han helligede alt, fra børneavl til måltid, med gudfrygtige ord og ceremonier. Jesus tager det som noget selvfølgeligt, man ikke skal spilde nogen tanke på. Han ved både hvad fattigdom og hvad rigdom er værd, hans ringeagt for de mange tilfældige ting er for dybt grundet til at han kan anlægge kamelhårskappen med tilhørende proletarprædiken og helvedespisk. De der først havde mødt ham blandt gadens lasaroner og havde fået den tro at han var en folkets ven, de faldnes oprejser, en nidkær slummissionær, bliver grumme overraskede når de ser ham rejse sig midt i skaren for at tage mod en indbydelse fra den fromme farisæer omme i det store, velholdte hus og sætte sig ved hans veldækkede bord med samme nonchalance som han tager ind hos en syndig mand. Han finder sig roligt i at kvinder ødsler deres salve på ham. Engang da han sad til bords som gæst, kom der en kvinde ind i stuen med en krukke kostbar salveolie; hun gik

lige hen hvor han sad, slog den dyre krukke i stykker og lod olien flyde ud over hans hoved. De andre gæster følte sig forargede over et sådant formålsløst sløseri: sådan at spilde en hel krukke af den bedste salve, — der var for mange penge, mindst for tre hundrede kroner, de kunde have været givet til de fattige. Det var rystende for dem der ventede at han altid skulde tænke på, hvor længe en fattig familie kunde leve af den luksus de rige på een gang sætter på bordet. Og Jesus ser ikke blot roligt til, men siger endogså hun har gjort vel. Hvorfor er I så onde imod hende, spørger han, hun har været god mod mig, og mere god end I nogensinde kunde tænke jer at være. Der er et øjeblik i et menneskes liv, hvor hans venner glemmer al sparsommelighed, ikke spørger hvad det koster, men bruger det bedste de har, — men det øjeblik kommer først når han er død; se på kvinden her, hvad I kun vilde gøre for at vise jer slægtning den sidste ære, det har hun ødslet på mig, mens jeg levede. De fattige har I jo altid blandt jer, og dem kan I gøre vel imod hver gang I får lejlighed til det, men mig har I ikke altid.

Han går gennem livet uden at snuble over de høje tærskler som folk så omhyggeligt løftede foden over, styrer lige fra kippen til gæstebudet, fra tolderen til de ansete samfundsstøtter, siger det samme hvor han så kommer hen, med samme selvfølgelighed. Med et smil minder han sine tilhørere om at han går under navnet vinpimper, kammerat med de gudløse verdensmennesker.

Alle de betænkeligheder og overvejelser mennesker havde angående deres omgang, var ham uvedkommende. Frygt for besmittelse af syndere kendte han ikke, men lige så lidt var han bange for at blive smittet af de fine. Om synderen var fattig eller rig, tog han sig ikke af. Der var engang en mand som hed Zachæus, der havde snydt sig en anselig formue sammen som toldforpagter. Denne synder gjorde Jesu bekendtskab oppe fra et morbærtræ, for da han var en lille knort og ikke kunde kigge de velvoksne folk over skulderen, valgte han et højere stade længere fremme på vejen, hvor

han kunde beregne mesteren vilde komme forbi. Da Jesus nåede til stedet, så han op og sagde: skynd dig og kom ned, Zachæus, jeg har tænkt at overnatte hos dig. Da Zachæus stod og så Jesus i øjnene midt i den dumpe knurren fra alle de hæderlige mennesker som havde gået og lyttet til profeten, — han tager ind hos en notorisk synder, — skyndte han sig at sige: jeg giver halvdelen af min ejendom til de fattige, og alle de tvivlsomme poster i mit regnskab vil blive refunderet firdobbelt. Da sagde Jesus til de omstående: hvordan er det I omtaler en landsmand, en Abrahams søn? I dag er der oven i købet kommet lykke til hans hus, — og han vendte sig til Zachæus og komplimenterede ham med de ord: Jeg er kommet for at søge og frelse udskuddet.

Jesus fandt sit naturlige hjem blandt de fattige og foragtede, men disse skumpelskud kunde ikke uden videre måles efter skattelisterne. I den skare spillede tolderne en fremtrædende rolle, og tolderen var ikke altid en lille kontrolør, der reddede sig en baschisch hist og her, han kunde også være en entreprenør der førte stort regnskab; hans usselhed i anstændige menneskers øjne beroede på at han ikke havde nogen forståelse af forskellen mellem en retfærdig eller guddommelig vindskibelighed og vindskibelighed i det hele taget. Hvad folk kaldte skøger, var heller ikke lutter allemandspiger, imellem dem var der vel også damer som omgikkes frimodigt med velstillede folk; kurtisaner vilde måske være et bedre navn til at betegne deres profession. En del af Jesu syndige omgangskreds vilde de fromme vel have betegnet som letsindige verdensmennesker, hvis de havde talt nutidens gudelige sprog.

Med samme ligevægt bevægede Jesus sig i de fine former der var sjælen i det jødiske samfund. For Israeliten lod der sig ikke drage nogen grænse mellem hellige ceremonier og anstandsregler, mellem gudstjeneste og ærbarhed; så gennemarbejdet var den jødiske kultur, at hele livet faldt ind under gudsfrygt. Om Jesu stilling til tempeltjenesten hører vi intet, og det er jo al den oplysning vi behøver. Han støder formerne

omkuld, når de stilles op som hindringer foran ham, men ellers går han som om han ikke ser dem. De sociale og politiske spørgsmål var ham ligegyldige. Da man engang vilde drage ham ind i en brændende politisk diskussion om folkets stilling til det romerske herredømme, bad han om de vilde vise ham en mønt. Hvis billede siger I det er som står på den, spurgte han. — Det er kejserens. — Så lad kejseren få hvad der tilhører ham, og giv så Gud hvad der tilkommer ham.

Mellem Jesus og hans folk var der visselig et svælg befæstet, så at ingen på fornuftig vis kunde komme fra den ene side til den anden. Det vidste han, og han lod ikke sine tilhørere glemme det. Med smilende ironi blotter han deres åndelige besværligheder: nej, man kan ikke sætte en ny lap på en gammel kappe, lappen river bare ud, og hullet bliver større. Man hælder ikke frisk vin på gamle læderflasker, den sprænger blot flaskerne, så at begge dele bliver ødelagt. Nej, til en lap duer mit budskab ikke, I må hellere rimpe den slidte kappe sammen med gamle klude. Min visdom går ikke ind i gode hoveder; sådan er det altid, den nye vin smager ikke gamle munde, — den gamle kender vi, den er lagret og falder mildt på tungen.

Hans ironi ender i latter over de stakkels retfærdige, som man aldrig kan gøre tilpas. Johannes kom, han åd græshopper i steden for brød og drak vand i steden for vin, og I sagde: han har jo djævelen. Så kom jeg, jeg spiser og drikker, og I siger: sikken en frådser og vinpimper, kammerat med toldere og syndere; man kan rigtignok se på en mands gerninger hvad visdom der er i ham. Det går os som når børnene leger på torvet. De skriger: vi sagde: lad os lege dans, og vi begyndte at fløjte, men I var gnavne og vilde ikke danse; så sagde vi: lad os lege begravelse, og vi gav os til at klage, men så vilde I heller ikke græde med.

XVIII
JESU HUMOR

Det liv som gør Jesu opførsel forargelig for alle hæderlige mennesker, gør også hans ord så inderlige at de må prelle af på nøgterne øren.

Den gennemtænkte moral, den fine livsvisdom hos jøden bevæger sig naturligt i et sprog der tegner sig som et system af rette, parallelle linjer; indhold og form svarer symmetrisk til hinanden som node mod node.

Jesu disciple og disciples disciple gjorde deres bedste for at rehabilitere Jesus som jødisk lærer og forme en ny lov ud af hans forkyndelse, men de kunde ikke forvandle hans budskab til læresætninger og frelsesteori uden at bryde hans levende ord på systemets hjul. Hans egne ord er liv, og når han taler, har sætningerne den varme, den levende udtryksfuldhed som hedder humor. I dem bliver indhold og form til eet, som sjæl og legeme er eet; sproget er sjælfuldt i den samme betydning som et ansigt, hvis træk ikke er en skrift man skal tyde, men en åbenbaring af sjælens dybe stemninger.

Jesu sprog er stridt og hårdt, blødt og varmt, hver til sin tid. I hans fortællinger lægger det livets farve over alle skikkelser. Vi kan ikke undgå at føle med manden der ligger lunt og har stoppet tæppet godt om sig og nødig vil have børnene vækket, nu da de endelig er faldet i søvn: hvor må han være gnaven ved at skulle ud af fjerene for at rode i spisekammeret. Vi følger med et varmt smil konen på hendes jagt med kosten efter den tabte daler: det var så spændende, at hun må beskrive og drøfte det i alle enkeltheder med nabokonerne. Så levende står alt, at vi ikke kan gøre for, vi kommer til at modernisere og lokalisere fortællingerne i vore egne stuer og køkkener; den dyrebare historiske tidskolorit glider til side af sig selv: om konen fejede med noget der lignede vore koste og fjervinger, om manden havde nogen dyne eller lå i sin kappe, om der i hans hus existerede noget svarende

til vort spisekammer eller ikke, det gør hverken fra eller til. Sommetider er Jesu humor så nænsom at den gennemtrænger og beånder et optrin og lever lige så meget i bevægelser som i ord, så at vi kun kan gengive den ved at fortælle hvad der skete.

Dengang kvinden kom ind i gæstebudsstuen og græd over Jesu fødder, blev minerne stive hos de andre gæster; hæderlige borgere var ikke vant til at tåle en kvinde af den type i deres nærhed, de så med forargede øjne på at en mand der gik for at være sjælekender, ikke viste mindste ubehag ved hendes berøring. Da sagde Jesus til sin vært: må jeg sige dig noget; der var en mand som lånte to af sine bekendte nogle penge, den ene havde fået fem hundrede kroner af ham, den anden halvtreds, og da ingen af dem havde noget at betale med, eftergav han dem begge deres gæld; sig mig, hvem af dem mon der holder mest af ham? — Jeg skulde tro det var den som havde fået mest eftergivet. — Det tror jeg også, svarede Jesus; ser du, kvinden her, hun gjorde alt hvad du ikke har gjort mod din gæst, du har hverken givet mig vand til fødderne eller salve til hovedet. Hun elskede meget, derfor er hendes mange synder forladt, men den som kun har lidt at få tilgivelse for, elsker også kun lidt.

Ofte, ja oftest er ordene så simple at de bliver ganske uforståelige af lutter selvfølgelighed, fordi livet nu en gang er så enfoldigt at det kun finder ind i de enkleste ord, ord så simple at ingen fatter deres styrke, uden han selv er med i dem. Men lige med eet gør livet dem så fantastiske, at ingen tør tage dem i deres bogstavelige betydning, og så skærende at man enten må overgive sig eller værge sig med hæftigere selvhævdelse.

Jesu sætninger er fulde af overtoner. Naturligvis er det ikke noget særegent for hans ord, det samme er jo ethvert levende sprog, fordi det i sig indeslutter generationers oplevelser, og jødens sprog var det i udpræget grad. Kraften i hans tale består netop i at den altid spiller på associationer, som gør ordene uforståelige for enhver der ikke har hele det

gamle Testamente som en musik i sjælen. Den mindste ytring er som en taste, der trykker på et eller andet skriftsted og lader det klinge med ind i ræsonnementet til at begrunde og forstærke det. I den forstand var Jesus også jøde, men hos ham er associationerne omsat til humor, snart som en tone der giver ordene kraft, snart som en ironi der hvæsser dem. Vi kan kun gengive klangbunden i hans ord ved en kluntet tilhængt sætning: som I siger, eller, som man siger, hvor en akcent er tværet ud til en forklaring. Når han for exempel håner de skriftlærde med: I giver tiende af mynte og dild og kommen, men forsømmer det som har større vægt i loven, ret og barmhjærtighed og troskab, får angrebet sin tyngde ved at han med disse sidste ord fremkalder sætninger som går igen hos alle profeterne, og som tilhørerne ud fra deres lærdom kunde give ikke eet, men mange kapitler og vers for. Og det samme gælder fortsættelsen: det ene skulde man gøre og ikke forsømme det andet, hvorved ordene får deres ironiske brod. I hans forsvar for kvindens ødselhed — de fattige har I altid blandt jer, — gemmer der sig under alvoren en smilende ironi, der ikke kommer frem i en ordret oversættelse; man fornemmer først spillet i ordene, når man veed at han citerer Moses: ti fattige vil der aldrig høre op at være i landet, derfor byder jeg dig: du skal lukke din hånd op for din nødlidende og fattige broder i det land. Men det som giver hans sprog dets egenart, er den humor som gør ordene helt ny. Og det er ligegyldigt hvor så ordene kommer fra; om han selv sætter dem sammen eller tager dem andenstedsfra, får de samme værdi. Ja ofte nok lyder hans forkyndelse mest udfordrende, når han tager en gammelkendt sandhed og støber den om til sin egen uden egentlig at forandre stort på formen. Når han citerer, må det vel forekomme en jøde som om han rykker ordene løs; de sad fast som søm i en bjælke, og derfor kunde man hænge noget på dem. De var livsvisdom, læresætninger, nu bliver de blot ord der gør tilhøreren urolig, som røster der kommer fra noget ukendt. De har magt. Enhver skriftklog som er oplært til Guds rige,

ligner en husfader som af sit forråd tager frem nyt og gammelt, har han selv sagt med sit betydningsfulde smil.

I livet, gudsrigets liv bliver hans ord døbt, og derfor kommer de som nyfødte. Vi ser dem stige op for vore øjne af et dyb, friske, svævende, de kommer anelsesfyldte som opbrus fra det ukendte og skaber forundring og forvirring i tilhørerne. Hvad enten han taler lige ud eller klæder tanken i billeder, kan meningen ikke omsættes til noget mere letfatteligt; hans ord tjener ikke til at belyse noget der står fast i forvejen, og de kan ikke udlægges, ti i dem er alting sagt sådan som det kan og må siges. Som ordene står, er de livets direkte tale, og derfor bliver de portaler hvorigennem man ser ind i nye verdener, der drager — og sommetider skræmmer — ved deres anelsesfuldhed. Den tilhører der lader dem komme ind i sig, må have en følelse som famlede han sig frem i helt nye regioner.

Jesus går gennem samme ydre verden som alle går i, men han ser ikke hvad alle de andre ser, han mærker ikke de grænser, porte, gærder de andre klemmer og lister sig imellem. Derfor bliver hans ord så uberegnelige, hårde som dommedagsbasuner, og nænsomme som ord næppe havde været før — alt på de uberegneligste steder. Derfor bliver hans handlinger så oprørende brutale og lige så oprørende milde — alt på den uberegneligste måde. Han må være den blodigste dommer og den nænsomste ven af syndere, de to ting er uadskillelige, de kan aldrig bringes ind i en ligning og løses op i barmhjærtighed. At leve er det allerletteste og det allersværeste; der er ingen mellemvej, — enten må man komme helt indenfor, eller også må man blive helt udenfor. Den som ikke er med mig, er imod mig.

Den der har hørt Jesus tale, kan ikke undgå at se hans ansigt bag ordene, og det ansigt har et uforglemmeligt smil; det kan spille lyst, næsten overgivent, og det kan omskiftes til vemod og dyb smærte. Det menneske vil også se hans øjne for sig, med det faste, nøgterne blik, der står frem som et lys fra et stort dyb. Et sådant syn er ikke fri fantasi, al virke-

lig menneskeltale har et ansigt, så meget des mere virkeligt og levende end et kontrafej, som det ikke beror på trækkenes form eller øjnenes farve, — egentlig er det dette ansigt man altid ser på sine venner. Hvis man ikke har samfund med et menneske, kan man tærske hans ord til de er grå og tørre som avner, men hører man virkelig på ham, lever de som mennesket lever, og i dette spil, tonen og ansigtet, er det forståelsen fødes. Jesu ord er så levende at han springer frem af dem, man ser ham selv give dem mening, som man ser ham tale på vejen, på torvet og inde i det pakfulde hus eller midt i en skummende sværm. Og fordi ordene åbenbarer en virkelighed, kan deres rækkevidde aldrig bestemmes eller begrænses ved en læresætning. Hvis man sammenstiller Den barmhjærtige samaritan, Den fortabte søn, Kvinden der elskede meget, kan man ikke deraf uddrage en generalsandhed om betingelserne for at blive frelst og måden at få syndernes forladelse, end mindre en lære om menneskers og Guds væsen; men man kan ledes til at opleve hvad det er at leve. Man får heller aldrig en færdigsyet teori om hvorledes mennesker skal stille sig til denne verdens mange problemer; hvad hans ord vil føre de mennesker ind til som følger dem, det kan kun livet selv vise dem. Når Jesus talte i ord som alle forstod, blev han allermest uforståelig; man forstod kun så meget, at der lå noget i dem som ikke lod sig udtrykke i jødiske vendinger, noget som tilmed gik langt ud over hvad man kunde anerkende som virkeligt og muligt, når man ikke kunde undvære den faste grund som hed en livsanskuelse eller i jødens sprog loven.

XIX
DOMMEDAG

GUDSRIGET er nær, forkyndte Jesus, og han mente bogstaveligt hvad han sagde. Her var det punkt hvor folk lettest fandt ham, ti gudsrigets frembrud var hvad alle Israeliter ventede med hed længsel. Men det kunde ikke være andet end at han måtte skuffe alle de tilhørere som ventede at høre det som de var mest optaget af at få at vide. Dagens brændende spørgsmål interesserede ikke mesteren fra Nazaret, de trængte ikke til nogen løsning, fordi de på forhånd var opløst.

Et sådant spørgsmål som dette der rettedes til Jesus: er de få som bliver frelst, var netop, ved vi, et brændende spørgsmål; hvordan går det med Israel, skal hele folket frelses, eller vil der kun blive en rest tilbage? Med Jesu budskab om gudsriget var dets grundlag taget bort, hans forkyndelse indeholdt ingen næring for et nationalt håb, og det eneste han kunde svare, var: stræb du efter at komme ind i gudsriget. Hvornår kommer det, var måske det vigtigste at få oplysning om. Man gik og stirrede efter tegn på at Guds sejrsdag nærmede sig, og når der så kom en profet hvis budskab var gudsrigets komme, var det naturligt at de mødte op hos ham og forlangte at han skulde kaste lys over fremtiden. Jesus svarer hårdt: En vantro slægt som jer vil der ikke blive givet noget tegn.

Man var også interesseret i hvordan lykken vilde forme sig, hvor hver enkelt vilde få sin plads i den nye verden.

Hvad var mere naturligt end at de disciple der havde sluttet sig til mesteren og var kommet til at danne den inderste kreds om ham, ikke alene betragtede sig som selvskrevne til en sikker plads i det kommende herlighedsrige, men ligefrem gjorde regning på et æresæde blandt Guds dignitarer. Intet under at de gerne vilde give Jesus lejlighed til at udtale sig nærmere om deres fremtidsudsigter; ifølge evangelierne havde Jesus engang overrasket dem i diskussion om hvem inden for kredsen der skulde komme til at indtage de øverste pladser. Og hvad de ikke selv turde gøre rent ud, det vovede en moder; når hun så sine sønner stå ved Jesu side, fulgte hendes tanker dem helt ind i det nye rige, og hun så dem trone blandt stormændene omkring herskeren. Så gik hun med sine to sønner Jakob og Johannes til Jesus i et belejligt øjeblik og åbnede sit hjærte for ham: jeg vil bede dig om at mine to sønner må sidde ved din højre og venstre side i herligheden. Ja, svarede Jesus, de skal få den ære at drikke kalken med mig, og den er stærk, men pladserne i Guds rige kan jeg ikke fordele; kun dette kan jeg sige: dér er de største de mindste. Det lød ikke meget forjættende, men disciplene levede videre i håbet, og sidenhen kunde de fortælle at mesteren havde lovet dem de skulde sidde på tolv troner.

Til andre tider gav han svar som nok kunde få folk til at ryste på hovedet. Guds rige kommer ikke således at man kan pege på det, sagde han, man vil ikke sige: se her eller se der; Guds rige er midt iblandt eder.

Det klang ikke meget lovende eller oplysende for mennesker der ventede et kongerige. Forståeligt nok var man utilfreds med hans beskrivelse eller rettere mangel på beskrivelse af hvorledes der så ud i gudsriget; hvis han havde vidst noget, eller han for alvor havde været optaget af det han forkyndte, måtte jo den side af spørgsmålet have fyldt halvdelen af hans prædiken. Og så fik man kun et henkastet ord om at ligge til bords med Abraham, Isak og Jakob, ting man kendte godt nok i forvejen; og når man havde hørt hvordan han jonglerede med gamle, gode ord, så at tilhørerne hverken vidste

ud eller ind, om de skulde tro hvad de havde lært, eller de skulde tro noget helt andet, da var det ikke godt at vide hvad han mente med at komme til gæstebud i himlen.

Nej, Jesus interesserede sig ikke for at beskrive saligheden, — af den grund at han ikke har talt om andet end gudsriget. Hvert eneste ord han har sagt — om at miste sig selv, at give og at tilgive, at tro — det er beskrivelse alt sammen, og der er intet væsentligt at lægge til. Han har jo tydeligt nok givet til kende, at i gudsriget er der ikke herrer og tjenere, der bliver ikke givet og taget til ægte, med andre ord, at alt det der på jorden er det vigtigste for mennesker, familie, gods og anseelse, ikke har nogen plads i gudsriget; der bliver ingen brug for troner og drabanter, som man vel kunde sige sig selv, når man havde hørt at der var det større at tjene end at herske.

I lidet troende, siger Jesus, behøver jeg at beskrive Guds rige, når I ser det for eders øjne: blinde ser, lamme går, spedalske renses, døve hører, døde står op, og det gode budskab forkyndes for fattige. Hvor jeg kommer frem, der flygter djævlene, der svinder sygdommen, der bliver de fattige lykkelige, der åbenbarer sig gudsrigets kraft. Når I ser der kommer saft i figentræets grene og bladene er ved at springe ud, så siger I: sommeren er nær. Så læg dog mærke til hvad der sker for øjnene af jer, kan I ikke se det knoppes og grønnes rundt omkring?

Han har da givet alle frittelystne det svar de forlangte, da han sagde: Gudsriget kommer ikke sådan at man kan pege på det. Han havde sagt det, hver gang han udtalte: Gudsriget er nær, lykkelige er de fattige, ti de har gudsriget, han havde sagt det hver gang han brugte ordet løn, han havde sagt det da han svarede en søgende: Sælg alt hvad du ejer, så skal du have en skat i himlen, — med alle disse ord havde han sagt så tydeligt han kunde: de har gudsriget, de er i gudsriget. De der ser ham byde over sygdom og djævle, har jo set gudsriget selv, — hvis I nu indrømmer at jeg uddriver djævle ved Guds

finger, så er jo Guds rige kommet til eder, kan han sige med dybere mening end tilhørerne kan opfange.

Så sandt gudsriget er liv, kan dets begyndelse og dets sejr ikke skilles ad, for den som er indgået i riget, bringer den vældigste dommedag intet nyt. I lyset af livet bliver alle ord ny, — og de som ikke forstod det, måtte blive forvirrede når han talte om løn og skatte i himlen, om at få tusindfold igen, når han nys havde talt om at gudsriget betyder afskaffelse af al løn, al ophøjelse. De gamle ord, som man havde håndteret med ubevidst sikkerhed fra barndommen af, bliver sat ind i en sammenhæng som får al sikkerhed til at vakle.

Han kommer ikke med gode løfter om en fremtidig herlighed, han kommer ikke for at vække et fromt sindelag og indbyde mennesker til at bygge med på en ny og bedre verden, — han forkynder dens virkelighed. Riget er en kendsgerning, som vokser for menneskenes øjne og aldrig kan stanses. Det er sået som et sennepskorn, det mindste og frodigste af alle frø, det er lagt som en surdejg, der vil gennemsyre alt melet.

Men dermed har han også sagt så eftertrykkeligt som det kan siges, at det liv han forkynder, må gro til det sprænger denne verden med dens mangfoldighed af bud og former, med dens kongeriger hvor mennesker hersker over hinanden, med dens domstole hvor de trækker tov om retfærdighed, med dens bekymring for familie og dens kævl om ejendom, med dens dyder og pligter, med dens djævle og sygdomme. Der kommer en dag da døden, som har lagt sig over jorden, bliver kastet af og gudsriget råder i alle. Den nuværende tåbelige tilstand, hvor folk kan bilde sig ind at de lever, til trods for at de er rådne indvendig, varer kun en stakket stund endnu. Kornet vokser, uden at nogen ved hvordan, men det bliver ikke ved at vokse, til verden lidt efter lidt er blevet en eneste sædemark, der kommer en dag da bonden skikker seglen ud, — verden er moden til høst.

Den dag lukkes historiens porte; de som lever går ind til livet, de døde går til døden for stedse. Det er et vendepunkt

nu, en skæbnens tid, da mennesker for sidste gang får stunder til at vælge mellem liv og død. Det kommer snart, — denne slægt skal ikke gå i graven, før det er sket. Og det kommer pludseligt, — som et lyn der i et blink oplyser himlen fra øst til vest, sådan skal den dag afsløre menneskene og dele dem i to hobe. Det vil gå som på syndflodens tid: folk spiste, drak, giftede sig, lige til den dag Noa gik ind i arken og vandene skyllede ned over jorden; det vil gå som på Lots tid, folk spiste, drak, købte, solgte, plantede, byggede, og den dag Lot gik ud af Sodoma, regnede ild og svovl ned over byen, og alle omkom. Hvor to mænd går sammen på marken, skal den ene tages med og den anden lades tilbage; hvor to kvinder maler på samme kværn, skal den ene tages med og den anden lades tilbage.

Det går med gudsriget som ved et bryllup, når brudgommen bryder op for at begive sig hjem med sin brud i lampernes skær. Der var ti jomfruer som tog deres lampe for at gå ham i møde, — de fem var fornuftige, de tog olie med i kar til at fylde på lamperne, og de fem var ufornuftige og så blot efter at vægen havde olie. Det trak langt ud på aftenen inden brudgommen brød op fra gildet, under den lange ventetid slumrede pigerne ind, og imens brændte deres lamper ned. Endelig ved midnat lød råbet: nu kommer brudgommen, og alle jomfruerne stod op og pudsede vægen, men da opdagede de at lampen var tom. Så sagde de ufornuftige til deres søstre: lån os lidt olie, for vore lamper er brændt tomme, men de kloge svarede: vi har ikke mere end vi skal bruge til vore egne lamper, gå hellere hen og køb jer selv noget hos købmanden. Men medens de gik til købmanden, kom brudgommen, og de som stod rede med lys, gik ind med ham i brudehuset, og døren blev lukket efter dem. En stund senere kom også de andre jomfruer og sagde: Herre, herre, luk op for os. Men han svarede: Jeg kender eder ikke.

Når den dag er inde, ved ingen, kun at den er nær, — det er bedst at våge og være beredt. En mand der veed på klokkeslet når indbrudstyven kommer, skal nok holde sig

vågen og passe på. Sådan gør I også klogt i at holde eder vågne, menneskesønnen kommer på det tidspunkt I ikke havde tænkt jer.

Hvilken af sine tjenere mon en husbond vil sætte over sit tyende til at bestyre husholdningen og sørge for at alle får deres mad i rette tid? Mon ikke han vil vælge en som han har set var trofast og omtænksom? Ham vil det gå godt, hvis husbonden finder ham påpasselig i hans gerning, når han kommer til gården. I kan være vis på han vil forfremme ham til forvalter og lade ham bestyre hele sin ejendom. Men hvis en sådan karl trøster sig med: der er gode stunder inden vi har herren igen, giver sig til at slå karle og piger og lever i sus og dus, da vil herren komme en dag han ikke venter, og sætte ham på porten, og han vil få den skæbne som bliver alle upålidelige mennesker til del.

Vær som tjenere der venter deres herre hjem fra gilde med tændte lys, for at de straks kan lukke op for ham, når han banker på. Lykkelige de tjenere som han finder vågne, hvad enten han kommer først på natten eller sidst; han skal sætte dem til bords og selv varte dem op.

Når døren er slået i lås, skal mængden stå udenfor, banke og råbe: luk op. Men herren skal svare indefra: jeg kender eder ikke, jeg ved ikke hvor I kommer fra.

Den dag da Guds rige kommer i kraft — som Jesus udtrykker det — er en virkelig dommens dag, hvor de levende sankes ud af de døde. Dommedag er som et vod der trækkes op på land; der er mange slags fisk i voddet, og når fiskerne har fået fangsten op på det tørre, sætter de sig rundt om det og sorterer fiskene, de gode samler de i kurve, de dårlige kaster de ud igen.

Der var en bonde som såede god sæd i sin ager. Medens folk sov, gik en uven af ham hen og såede ukrudt i hveden og listede sig bort. Men da sæden kom op og satte aks, skød også ukrudtet til vejrs. Og karlene spurgte deres husbond: var det ikke god sæd du såede på din mark, hvor er da dette ukrudt kommet fra? Bonden svarede: det har en af mine

fjender gjort. Vil du have vi skal luge det op, spurgte de, men han sagde: nej, så kan I let komme til at rykke hveden op med; lad dem vokse sammen, til kornet er modent, og ved høsten siger jeg til høstfolkene: saml først ukrudtet sammen og brænd det op, men læg hveden i lade.

Gang på gang har Jesus betonet at opgøret nærmer sig, men synspunktet for hans profetier om domsdagen er på forhånd givet i hans budskab om gudsriget, — han beskriver aldrig, han udmaler aldrig, han fortæller historier, der skal læses hele og forstås hele og ikke udstykkes i en fortolkning.

I disse billeder er der intet af apokalypsens blåsorte sky, de er alle lige så livsfriske som hans andre historier. Og når vi kan følge dem helt rundt, leder de os uden noget stød over i fortællinger som den om arbejderne i vingården eller den store nadver, så at det til sidst ikke er muligt at finde nogen distinktion til at afgøre hvor meget af dem og hvilke af dem vi skal læse med tanken på fremtiden.

Ti sandheden er, at alt hvad Jesus fortæller er lige eskatologisk. Dommens dag er ikke noget man behøver at vente på, den er ikke andet end dommen som står midt i folket. På den store dag vil de døde mennesker råbe: Kender du os ikke, vi har jo spist og drukket sammen med dig, vi har jo hørt dig tale på vore gader, og han svarer: nej, jeg kender jer ikke, pak jer bort. De skal sige: Herre, herre, har vi ikke udtalt profetier i dit navn, har vi ikke gjort kraftgerninger i dit navn, og han vil svare åbent: jeg kender jer slet ikke, pak jer bort.

I grunden er alle Jesu ord dommedagssyner; alt hvad der sker, lige ned til den simpleste hverdagshændelse, ethvert ord, lige til en tankeløs ytring, er lys kastet ind i det evige — eller sandere, en åbenbaring af det evige: gudsrige og liv, eller død og fordømmelse. Jesus kan sige med en bogstavelighed som må forfærde den mest pligtopfyldende jøde: I skal dømmes for hvert ørkesløst ord I har talt. Gæsternes vælgen pladser er lige så meget dommedag som menneskesønnens

komme i himlens skyer. Bonden der gør afregning med sine arbejdere ved fyraften, holder dommedag over dem.

Hvor afgørende dommen så kommer til at lyde på den yderste dag, kan den aldrig blive mere eller mindre skæbnesvanger end den dom Jesus taler på gader og stræder, ja den bliver i indhold og form identisk med hvad folket har hørt af ham i levende live. Afgørelsen var ikke noget man behøvede at vente på, — den stod midt iblandt dem, for hvert ord han talte, gik der dom over verden, det slog ned i hver eneste sjæl blandt hans tilhørere og afgjorde hans skæbne — afslørede om han var død eller levende. Når den evige dom tordner over jorderige, lyder den ganske som den lød på gaden: enhver som skammer sig ved mig og mine ord i denne vantro slægt, ham skal også menneskesønnen skamme sig ved, når han kommer i sin faders herlighed. Den som bekender sig til mig for mennesker, ham vil jeg bekende mig til for min fader i himlen, men den som fornægter mig for mennesker, ham skal jeg også fornægte for min fader i himlen.

En eneste gang har Jesus givet et billede af den store dag i apokalypsens stil: Men når menneskesønnen kommer i sin herlighed og alle englene med ham, da skal han sidde på sin herligheds trone og alle folkeslagene skal samles foran ham, og han skal skille dem fra hverandre, ligesom hyrden skiller fårene fra bukkene, og han skal stille fårene ved sin højre side og bukkene ved den venstre. Sådan begynder dommedagssynet, men når man læser videre, opdager man at indholdet i denne form er nøjagtig det samme som i de andre lignelser, — med andre ord at Jesus forvandler apokalypsen til en hverdagshistorie: Da skal kongen sige til dem ved sin højre side: kom hid, I min faders velsignede, tag det rige i besiddelse, som har været eder beredt fra verdens grundlæggelse. Ti jeg var sulten og I gav mig at spise, jeg var tørstig og I gav mig at drikke, jeg var fremmed og I tog mig i huset, jeg var nøgen og I klædte mig, jeg var syg og I besøgte mig, jeg var i fængsel og I kom til mig. Da skal de retfærdige

svare ham: Herre, når har vi set dig sulten og gav dig mad, eller tørstig og gav dig at drikke? når så vi dig fremmed og tog dig i huset, eller nøgen og klædte dig? når så vi dig syg eller i fængsel og kom til dig? Og kongen skal svare dem: Sandelig siger jeg eder, hvad I har gjort imod en af mine mindste brødre, har I gjort imod mig.

Da skal han også sige til dem ved den venstre side: gå bort fra mig, I forbandede, til den evige ild som er beredt djævelen og hans engle. Ti jeg var sulten og I gav mig ikke at spise, jeg var tørstig og I gav mig ikke at drikke, jeg var fremmed og I tog mig ikke i huset, jeg var nøgen og I klædte mig ikke, jeg var syg og i fængsel og I besøgte mig ikke. Da skal også de sige: Herre, når så vi dig sulten eller tørstig eller fremmed eller nøgen eller syg eller i fængsel og tjente dig ikke? Da skal han svare dem: Sandelig siger jeg eder, hvad I ikke har gjort mod en af disse mindste, har I heller ikke gjort imod mig. Og de skal gå bort til evig straf, men de retfærdige til evigt liv.

Det samme havde han sagt mange gange i hverdagslag: Den som giver en af disse små et bæger vand at drikke, han skal ingenlunde gå glip af sin løn; den som tager mod et af disse små børn for mit navns skyld, modtager mig. Det gik ikke helt let at få netop disse ord bjærget igennem til efterverdenen. Disciplene var samvittighedsfulde jøder, nidkære for Jahve og hans tjener Jesus; for dem gjorde det en væsentlig forskel, om man gav et bæger koldt vand med det rette sindelag og tænkte sig om: gør jeg det af almindelig menneskekærlighed, eller gør jeg det fordi den tørstige er en af vore egne, en som hører Herren til? Det var de skriftlærdes problem om igen: hvem er i egentligste forstand min næste, med de skriftlærdes svar: de sande fattige, de sande små, det er dem som er troende og hører til menigheden. Gud lønner en god gerning særdeles vel, når den gøres i Jesu navn og for hans skyld, nemlig mod hans hellige. Men selv om menigheden brugte Jesu ord til at lave et adelspatent for brødrene, har den ikke kunnet tage livet af dem; evangelisternes in-

nuendoer og tilføjelser bliver korrigerede, ikke blot af alt det han ellers har sagt og fortalt, men også af dette hans dommedagsbillede. Den der gør det for mit navns skyld eller i mit navn, skal ikke gå glip af sin løn, lader evangelisterne ham sige; hvad enten nu Jesus har brugt udtryk der svarede til denne formulering — og det kan han meget vel have gjort — eller ikke, er det klart nok af hele hans forkyndelse hvad hans mening er: det betyder at skænke et bæger vand, at tage mod et barn i gudsrigets ånd, i mesterens ånd. Med andre ord, at handle som samaritanen og ikke efter gode bud og regler. Skildringen af dommedag lægger intet til, ti en dommedag kan ikke bringe noget nyt hverken for levende eller døde.

XX
FØLG MIG

Livets dom er intet andet end den dom som står midt i folket og slår ned i mesterens ord. Han kan tale med myndighed og sige jeg, fordi han ikke kan andet end sige jeg. Han er kommen for at sætte skel mellem levende og døde. I skal ikke mene jeg er kommen for at bringe fred på jorden, siger han, nej, jeg er ikke kommen for at bringe fred, men sværd. Ti jeg er kommen for at sætte splid mellem en mand og hans fader og imellem en datter og hendes moder og imellem en svigerdatter og hendes svigermoder, og en mands husfolk skal være hans fjender.

Hvorfra har du din myndighed, kan de spørge ham, og han værdiger dem ikke et svar. Han forkynder noget som ikke findes andensteds, han ved at det er livet, at det bliver til fald eller til oprejsning for dem som hører. Med myndighed udråber han ve over de stæder hvor han havde talt og gjort sine kraftige gerninger: Ve dig, Korazin! ve dig, Bethsajda! ti dersom de kraftige gerninger som er sket i eder, var sket i Tyrus og Sidon, havde de for længe siden omvendt

sig i sæk og aske. Men jeg siger eder: det skal gå Tyrus og Sidon læmpeligere på dommens dag end eder. Og du, Kapernaum, var du på vejen til at blive ophøjet til himlen, og nu skal du styrtes ned til dødsriget; ti dersom de kraftige gerninger som er sket i dig, var sket i Sodoma, da var den blevet stående indtil denne dag. Men jeg siger eder: det skal gå Sodomas land læmpeligere på dommens dag end dig. Ordene får først deres rette styrke, når man kender profetens spotteord mod Babylon og fornemmer dem som den dybe undergrund for Jesu dom: Hvor er du styrtet ned fra himlen, du morgenrødens stjærne, slynget til jorden; du sagde i dit hjærte: jeg vil stige op til himlen og oprejse min trone højt over Guds stjærner, ja til dødsriget er du styrtet.

Jesu ord dømmer sådan at alle fælder dom over sig selv, alt efter som de har øren at høre med eller ikke; man bliver dødens mand ved at høre ordene og ikke føle deres kraft.

Det lidenskabeligste ord Jesus har efterladt, gælder dem der tydede hans magt med at det var djævelen der talte og handlede i ham. Med sin sviende spot slynger han beskyldningen tilbage i ansigtet på dem. Har I nogensinde hørt at Satan uddrev sig selv, — så var det jo helt ude med ham; et rige der er kommet i splid med sig selv, kan ikke bestå. Har I nogensinde set nogen bryde ind i en stærk mands hus og plyndre hans ejendele, hvis han ikke selv var så meget stærkere at han først kunde binde ejermanden? Sig mig, hvis jeg uddriver onde ånder ved deres øverste, Beelzebub, hvem er det så man hos jer uddriver onde ånder med? Men derpå bryder hans harme ud i lue: I kan lyve mig på hvad I vil, og sige alt det onde om mig I kan opfinde, men den som taler mod den ånd som er i mig, finder aldrig tilgivelse.

Liv og evighed bestemmes af den stilling man indtager til ham. Om man løb med, om man blev rørt, betaget, grebet, som det hedder, var det for Jesus kun tant, der kaldte den bitreste spot ned over den opbyggede synder. Da en kvinde henrykt af hans ord og nærværelse måtte give sig luft og udråbte: lykkeligt er det liv som bar dig, og de bryster du

diede, faldt hans ord hvast: lykkelige er de som hører Guds ord og bruger det. Lige så skarpt affærdiger han al tro på hans person som autoritet; når en kommer løbende og begynder med salvelse: Gode mester, hvad skal jeg gøre for at få et evigt liv, bremser Jesus kort op for hans iver: hvad vil det sige? der er jo, som du ved, kun een som er god, og det er Gud. Svaret er så menneskeligt at de fromme ikke godt kunde tåle at høre det; mon Jesus ikke har ment, ja mon han ikke ligefrem har sagt: hvorfor spørger du mig om det gode, der er jo kun een som er god. Sådan står det hos Matthæus, men de andre evangelister har ikke nået at få forbedringen med. Hvad Jesus vilde sige med sin ironi, er ikke svært at få fat på. Han havde ingen brug for disse søgende sjæle; du vil have et orakel, antyder han, du vil prøve om jeg har dem bedre end de lærde med deres bøger, du vil have en sikker metode at blive salig på, nå, så har du jo loven, brug den.

Når mennesker mente de kunde slippe for at leve ved at dække sig bag ham, faldt hans afvisning som piskeslag. Ikke enhver som siger herre, herre skal komme ind i gudsriget, men de der gør min faders vilje, eller vel mere i Jesu eget ordelag: hvorfor kalder I mig herre, og gør ikke hvad jeg siger, — som Lucas overleverer det. Jeg skal sige eder hvem der kan kalde sig min discipel, — det kan den der bærer sig ad som en klog bygmester når han skal bygge et hus, han graver ned, til han når klippe, og der lægger han sin grund, så kan vandstrømmen vælte sig ned mod huset i vårflommen og stormen ryste det, og de skal ikke rokke det. En sådan mand er den som har hørt mit ord og gjort efter det. Men de andre ligner et menneske der bygger oven på jorden; når floden støder mod hans hus, falder det straks, og falder med et brag.

Han er dommen, og alle må vælge overfor ham, den som ikke er med ham er mod ham, den der ikke samler med ham adspreder. Han er dommen, fordi han har livet i sig, og derfor bliver hans ord en domsmagt. Så kunde han sige i en dybere betydning: den som ikke er imod os er med os, som han sagde, da disciplene kom i hæsblæsende iver og fortalte

at de lykkeligt havde stoppet en mand; han gik og gjorde kraftgerninger i dit navn, til trods for at han ikke følger med os, forklarede de indigneret.

Da han engang forsøgte at sende sine disciple ud for at sprede det gode budskab, gav han dem blandt andet den forskrift med på vejen: når I kommer ind et sted og folkene dér ikke vil høre på det I forkynder, skal I gå ud og ryste støvet af eders fødder foran staden og sige: dette skal I dog vide, at Guds rige er kommet nær. Den som hører eder hører mig, og den som foragter eder foragter mig, foragter den som udsendte mig.

Når han skelner så skarpt mellem disciple, der hører hans ord, og tilløbere, der blot vil lade sig betage af hans person, indeholder det naturligvis en bekræftelse af hans enestående betydning som livets talsmand. Han kan ikke andet end sige: følg mig; om der er alvor i disciplen eller ikke, vil give sig til kende i om han kan og vil slutte sig til mesteren. Dermed er hans skæbne bestemt, og i tidens fylde vil det vise sig at den er afgjort for stedse. Lykkelige er de fattige, ti dem hører Guds rige til, — det ord fortsætter sig naturligt i: Lykkelige er I, når mennesker hader eder og udstøder eder og håner eder for min skyld, — glæd eder på den dag, ti eders løn er stor i himlene, sådan gjorde deres fædre ved profeterne. Og ve den der knægtede livet hos et levende menneske og fik ham til at tvivle og forarges på mesteren og hans ord, — det var den allerværste voldshandling nogen kunde begå. Det var bedre for det menneske at han aldrig var blevet født, eller at man havde bundet en møllesten om halsen på ham og sænket ham ned på havets bund, inden han kom til skels år og alder.

Tro er ikke afhængig af dette eller hint, den er liv i sig selv; men den kan aldrig blive forskellig fra at tro ham der kommer med livet i sig, at følge ham og give sig hen i hans budskab. Han har livet, og det er ene og alene i denne livsmagt han kan sige jeg. Og livet åbenbarer sig i ham, han kan gøre hvad andre ikke kan, gøre mennesker karske, han har tro, så at alt hvad han gør, bliver til kraftgerninger.

XXI
TEGN

De som havde øren, måtte dog kunne høre der var liv i det han sagde, og de som havde øjne, måtte dog kunne se at han kunde gøre hvad ingen anden formåede.

Undere, tegn, der tjente som beviser på en mands autoritet, det forstod folk godt; der var intet de hellere vilde have, intet der virkede mere beroligende og overbevisende end at en profet bar sin garanti udenpå. Hvad kraftgerninger betød, hvilken moralsk og religiøs værdi de havde, det kunde jøden vurdere bedre end nogen anden, og Jesus behøvede ikke at klage over mangel på forståelse i den henseende. Så snart de hørte om hans helbredelser, kom de løbende til ham med åbent sind og sprængfærdige af villighed til at lade sig overbevise, naturligvis også med afventende opmærksomhed, som det sømmer sig alvorlige mennesker. Lad os se et tegn, et virkelig overbevisende, afgørende mirakel, for at vi kan tro på dig, bad de ud af deres hjærtes enfold, men de blev meget skuffede i deres forventning om at profeten glad skulde gribe lejligheden til at vinde deres sjæle. Hvorfor er I så ivrige efter at se et under? I er en ond slægt, som ikke har tro, derfor vil den have tegn, men den skal ikke få noget, svarede han — eller med mere udsøgt spydighed: I skal ikke få andre tegn end dem I har, I kan bruge profeten Jonas' tegn, han prædikede for de Belials mænd i Ninive, og de omvendte sig. Men — lyder det som ekko — det synes jo ikke, at slige tegn gør stort indtryk på jer.

Hans disciple blev ganske fortumlede af at undere den ene dag var tegn og den anden dag ikke betød noget. Når de blev rigtig ivrige for at folk skulde imponeres og omvende sig, slog han koldt vand i deres foretagsomhed: lad dog være at gå og plapre løs om undere.

I forstår ikke det største tegn, hvor skulde I så fatte de mindre, siger han. Mine ord er undere, som må gå en levende

sjæl til marven, og de falder af jer som hagl. Den myndighed hvormed jeg taler er et tegn; I ser jo selv den forskel der er på mig og de skriftlærde, I måtte kunne se det på hver eneste af mine gerninger, ikke bare på dem I kalder undere. Jeg kalder fattige mennesker til livet, som I har sat udenfor som håbløse. Jeg forlader synder, og hvad er sværest: at sige til en syg: stå op og gå, eller at sige: dine synder er forladt? Eders skriftlærde må se efter i deres bøger, om det lader sig gøre at helbrede en syg i dag; jeg er herre over sabbaten og frier mennesket ud af hans plage.

På dommens dag skal denne tvivlerslægt komme til at stå ansigt til ansigt med folkene fra Ninive, ti hine arme hedninger forstod hvad det betød at Jonas prædikede iblandt dem, og de omvendte sig, men disse gudoplyste Israeliter kan ikke se det som er et større tegn end Jonas' prædiken. Sydens dronning skal stå op på dommens dag imod denne slægt og kalde fordømmelsen ned over den, ti hun kom fra jordens yderste kanter for at høre Salomons visdom, og her er mere end Salomon. I er kloge nok på vejret, føjer han bidende til, er himlen rød om aftenen, ved I der kommer godt vejr, og står solen op rød og mørk, spår I uvejr. Når I ser en sky stige op i vest, siger I: vi får regn, og det slår til, og når vinden går om i syd, siger I: det bliver varmt, og det slår til; I hyklere, I kan tyde himlens og jordens udseende, men tidens tegn forstår I ikke, I kan ikke se det som foregår midt iblandt jer.

Hvis I virkelig er så døde at I ikke kan se der står tegn lige for næsen af jer, vil ikke noget skrald fra himlen, ikke millioner basunstød vække jer op.

Således udøser Jesus sin spot over de skarpsynede der intet kunde se; og når han klæder den i en historie, trækker den blodige strimer med sine piskeslag. I har jo loven og profeterne, siger han, eders hellige bog, som I har fået fra Gud, om I kendte til liv, måtte den da kunne vække eder; men når den blot virker død, hvordan skulde så et under kunne få jer vågne? Jesu ironi gør de sidste sætninger så levende, at man

gennem dem grangivelig ser mennesket stå og vride sig af oprigtig længsel efter at tro, og sige: hvis jeg bare fik et under, lige meget om det er stort eller lille, blot det er så øjensynligt at jeg ikke kan komme uden om det, så vilde det hjælpe mig over den sidste vanskelighed jeg har ved at få en levende tro.

Der var en rig mand, så rig at han kunde gå klædt i purpurklæder og fint linned og leve hver dag som var det gilde. Uden for hans port var der en fattig tigger, Lasarus, som havde stade, han var fuld af sår og ønskede bare at spise sig mæt af de madrester der blev smidt ud fra den riges bord; og hundene gik og slikkede hans sår. Så skete det en dag at tiggeren døde, og englene bar ham hen i paradis og lagde ham til bords lige op ad Abraham; kort efter døde også den rige mand og blev hæderligt begravet, men da han slog øjnene op hinsides, opdagede han at han sad midt i pinestedet, og langt borte så han Lasarus ligge ved siden af Abraham. Så råbte han: Fader Abraham, forbarm dig over mig, lad Lasarus gå herover bare med en våd finger og læske mig, for jeg pines forfærdelig på dette brændende sted. Men Abraham svarede: nej, min søn, du må huske på at du tog dit gode forud, mens du levede, og Lasarus ligeså sit onde, nu får han trøst og du pine; forøvrigt kan det ikke nytte noget, mellem os og eder er der sat en dyb afgrund, for at de som vilde gå herfra over til jer, ikke skal kunne gøre det, og at ligeledes ingen skal kunne komme fra den anden side over til os. Så sagde den rige mand: jamen, fader Abraham, så beder jeg dig om at du vil lade Lasarus gå til vort hus, der har jeg fem brødre, lad ham fortælle dem om hvordan der er her, for at ikke også de skal få samme skæbne. Nej, sagde Abraham, dine brødre har jo Moses og profeterne, de kan jo høre hvad de siger. Nej, nej, fader Abraham, råbte manden, det vilde hjælpe ganske anderledes, om en der var død kom til dem, så vilde de ganske sikkert gøre bod. Men Abraham svarede: hvis de ikke hører hvad Moses og profeterne siger, så lader de sig ikke overbevise ved at en mand opstår fra de døde.

Men det var gådetale, folk blev ved med deres: sig os, hvor er symptomerne på at dommedag og gudsrigets komme er nær, de vidste jo at det vilde melde sig med tegn i sol og måne, i skræmsler blandt folkene. Og det var ikke blot dem udenfor som spejdede og frittede, også hans nærmeste disciple blev ved at spørge, fordi de ikke hørte hvad han sagde, men kun fornam deres egne meninger klædt i hans ord. Evangelisterne har svært ved at få orden i hans udtalelser; under deres bestræbelser for at skabe sammenhæng skraber de sammen og fylder ud, til der undertiden fremkommer en syndig forvirring. Grunden er ikke vanskelig at finde: Jesus kunde ikke gøre nogen forskel på tegn der åbenbarede sandheden i hans budskab, og tegn der varslede fremtiden, — de to er et og det samme. Det er evangelisternes famlen overfor denne enhed der får dem til at flette hans udtalelser ind i hinanden.

XXII
MENNESKESØNNEN

Jesus ved at han er livets budbringer, der indvarsler en ny tid. Når han nu skulde give sig selv navn som livets åbenbaring, som gudsrigets mand, var der kun eet navn han kunde antage: menneskesønnen eller mennesket, og den titel forstod alle Israeliter.

Fra senjødedommens skrifter kender vi godt denne menneskesøn, ja vi kan næsten se ham komme ind i verden. I det ældre Israels drømme om den store oprejsning over hedningerne samledes alle forventninger om kongen, den gudviede fører i kampen. Men der kom fornedrelsestider, da folket fortvivlede om at riget kunde komme ad naturlig vej, ved at Jahve gav Israel sejr som i gamle dage, og da var også dets fortrøstning til Davids æt ved at blive knust under historiens hjul. Blikket måtte rettes opad, sejrens glans måtte stråle frem fra himlen, sejrshæren måtte storme gennem skyerne

ned til jorden, domstolen skulde rejses oppe blandt stjærnerne. Og da så Daniel i et syn ham der skulde frelse Israel: Og medens jeg så videre i de natlige syner, viste der sig mod himlens skyer en skikkelse der så ud som en menneskesøn. Han kom hen til den Gamle af Dage og blev ført hen foran ham; og der blev givet ham magt og ære og herredømme, og alle folk, nationer og tungemål skal tjene ham; hans magt er en evig magt, der ikke forgår, og hans herredømme skal ikke ophøre.

Om vi vil kalde denne menneskesøn for en personifikation af Israel eller for noget andet, er ganske ligegyldigt, i ham samler folkets gudgivne herlighed sig til det endelige gennembrud. Han er en mand som Gud har udvalgt, som han har skjult fra fordums dage, som han i al stilhed har beredt til dommergerningen, han er måske en af disse udvalgte, en Henok eller en Elias, som på underfuld vis er blevet bortrykket for at komme igen på den yderste dag, — sådan billeddannes håbet fra århundrede til århundrede.

Ham er jeg, siger Jesus, her står han med livets ord. Suverænt skaber han skikkelsen om efter sig selv, til apokalypsens menneskesøn er blevet ganske ukendelig. Jeg er det største — det ved han — det enestående, det verdensomvæltende, det nyskabende; i hans mund bliver menneskesøn og jeg ensbetydende ord. Alt hvad der er varslet om Israels fremtid, alt hvad profeterne har anet, det står her, — det er jeg. Man kan høre ham citere profeten Jesaja: Herrens ånd er over mig, fordi han salvede mig til at forkynde evangelium for fattige; han har sendt mig for at forkynde fangne at de skal lades løs, og blinde at de skal få deres syn, for at sætte plagede i frihed, for at forkynde et Herrens nådeår, — og føje til: i dag er dette gået i opfyldelse, så I kan se det.

Når han siger sit: jeg er ikke kommet for at ophæve loven og profeterne, men for at fuldkomme dem, går ordet dybere ned og videre ud end folk kan måle med de gamle forudsætninger; han er ikke kommet for at tilintetgøre, ikke heller for at fortsætte profeternes spådomme, men for at opfylde dem;

hele fortiden med dens lov og forjættelser, profeter, lærere og skriftlærde er afsluttet og sat ud af kraft. Med budskabet han bragte om gudsriget, gør han alt hvad der er tænkt og sagt af de gamle overflødigt.

Hans liv og forkyndelse betyder et omsving i historien, det store, skæbnesvangre vendepunkt. Med ham gør tiden holdt og drejer ind i en ny verden. Hidtil gjaldt loven og profeterne, — Johannes Døberen er den sidste i den verden, — fra nu af forkyndes budskabet om Guds rige, og folk trænger ind i det med magt; de lader sig ikke forhøre ved porten om deres stilling til lov og forskrifter, men går lige ind, uden at spørge de selvbestaltede portnere om forlov.

Således har han allerede sagt i sin fortælling om den store nadver, og han siger det med endnu mørkere alvor i fortællingen om vingårdsejeren og hans forpagtere. Der var en mand som plantede en vingård, opførte et gærde om den, gravede en perse, byggede et vagttårn og overdrog hele ejendommen i fuld drift til forpagtere; derpå drog han udenlands. Da tiden kom, sendte han bud for at indkræve afgiften, men forpagterne tog hans tjener og piskede ham tomhændet ud af vingården. På ny sendte ejeren en tjener, men ham slog de sten efter, så han fik hul i hovedet, og råbte spottende farvel efter ham, da han flygtede. Ejeren prøvede gang på gang at bringe forpagterne til fornuft, han sendte bud på bud, men alt forgæves; somme af hans tjenere slog de fordærvet, og andre slog de helt ihjel. Til sidst sendte han sin egen søn, for han tænkte: min søn vil de dog have ærbødighed for, men da de så ham, sagde de til hinanden: der har vi arvingen, hvis vi gør det af med ham, er der ingen til at kræve ejendommen; så slog de ham ihjel og kastede liget ud over muren på vingården. Hvad tror I den mand vil gøre, tror I ikke han vil lade forpagterne bøde med livet, og derefter leje sin vingård ud til folk der svarer deres afgift som sig hør og bør?

Allerstærkest har han sagt det i sine afskedsord til disciplene; med frygtløs myndighed ophæver han Israels mest guddommelige ord, selve adelsbrevet fra Jahve, og sætter en

ny verdensorden i dets sted: I pagtens bog står der skrevet: Og til Moses sagde han: Stig op til Jahve med Ahron, Nadab og Abihu samt halvfjerds af Israels ældste og tilbed i afstand. Moses alene skal nærme sig til Jahve, men de andre må ikke nærme sig, og det øvrige folk må ikke stige op med ham. Derpå kom Moses og meddelte hele folket alle Jahves ord og alle retsbestemmelserne, og hele folket svarede enstemmig: Alle ord som Jahve har talt, vil vi udføre. Da skrev Moses alle Jahves ord op; og tidlig næste morgen oprejste han et alter ved foden af bjærget og tolv stenstøtter svarende til Israels tolv stammer. Derefter sendte han de unge mænd blandt Israeliterne hen for at ofre brændofre og slagte unge tyre som festofre for Jahve. Og Moses tog den ene halvdel af blodet og hældte det i offerskålen, men den anden halvdel stænkede han på alteret; så tog han pagtsbogen og læste den op i folkets påhør, hvorefter de sagde: Alt hvad Jahve har talt, vil vi udføre og følge. Derpå tog Moses blodet og stænkede det på folket, idet han sagde: Dette er den pagts blod som Jahve har sluttet med eder på grundlag af disse ord.

Det var verdensgrundloven som den dag blev givet til Israel og gennem Israel til den ganske menneskehed. I sin store pagt bandt Jahve folket til sin vilje, og med det samme bandt han sig selv til sine løfter. Med rolig myndighed rykkede Jesus denne verdensdag ud af dens fuger og satte sin dag i steden; op mod Jahves pagt stillede han sit ord om livet og gudsriget og døbte det i sin død. Den sidste aften han var sammen med sine venner, rakte han dem vinen og sagde til dem: Dette er *mit* pagtblod; en ny tidsorden er indtrådt i den gamles sted, de fattiges tid, gudsrigets tid.

Lyksalige er eders øjne, kan han udråbe, der ser det I ser, og eders øren, fordi de hører hvad I hører. Ti sandelig siger jeg eder: mange profeter og retfærdige har ønsket at få det at se som I ser, og har ikke fået det at se, og at høre det I hører, og har ikke fået det at høre.

Ulyksalige er de blinde som ikke har set livet stå midt iblandt dem, de der ikke ved synet af ham er kommet til at

tænke på det gamle ord: den sten som bygmestrene kastede til side som ubrugelig, er blevet anvendt til hjørnesten. Enhver som snubler over denne sten, skal slå sig til blods, men hvem den falder på, ham skal den knuse.

Når domsdagen kommer, skal jorderige dømmes efter mit ord, kan han sige; de som var fattige og havde mistet sig selv sammen med de mange ting, skal stå frem som levende, men de som var døde, skal dø døden for stedse.

XXIII
GENNEM DØDEN

Alle vidste for sandt at menneskesønnens komme indvarslede — og indvarsledes med — stormfulde tider, og at vejen til Jahves herredømme vilde gå gennem mange store trængsler. Jesus derimod vidste at menneskesønnen måtte gå en helt anden vej end profeter og fremtidsspåmænd havde drømt, — han måtte gå gennem lidelse og død.

Måske har han i begyndelsen troet at mennesker med glæde vilde gribe livet, når det kom dem nær, måske forstod han ikke at de kunde foretrække de mange skatte for den ene perle, før sandheden blev tvunget ind på ham. Vi ved så godt som intet om hans historie, og kan ikke sige noget som helst om de kriser der har været i hans liv; hist og her finder man måske en tone i hans ord, som kunde tyde på at han har måttet kæmpe sig op gennem dybe skuffelser. I evangelierne fortælles om et forsøg han gjorde på at udbrede det glade budskab gennem disciplene; beretningerne om denne udsendelse er for tågede til at man kan danne sig noget billede, og de bliver endnu mere forvirrede hos Lucas, fordi han har prøvet på at forbedre sagen ved at fordoble begivenheden til et forsøg med de tolv og et andet med halvfjerdsindstyve andre, — som han betegnende udtrykker sig. Kun en eneste ting fremgår med tydelighed af disse beretninger, nemlig at for-

søget løb ud i sandet, og således betragtet bliver selve vagheden et godt historisk vidnesbyrd, der indirekte kaster lidt lys over bristede forhåbninger hos mesteren.

Kun så meget ved vi med sikkerhed, at fra et tidligt tidspunkt af har Jesus vidst hvor hans virksomhed bar hen, og hvad der måtte blive enden. Han var ikke en drømmer, han troede ikke på et lyksalighedsrige, der kom af sig selv, når blot folk omvendte sig og blev mere dydige. Om der var noget han så, var det dødens magt i mennesker, retfærdighedens stive dødskrampe. Den død måtte han gøre op med uden skånsel, hvad så udfaldet blev, og det kunde kun blive eet. Med det levende menneskes klare blik så han opgøret nærme sig, og han nøjedes ikke med at føle den uundgåelige virkelighed som en vag, truende sky, men med den intense årvågenhed som lidenskaben giver, så han den som et billede foran sig på vejen. I ved ikke hvad I beder om, svarer han sine fromt ærgerrige disciple, I vil gerne trone på min højre og venstre side, men kan I drikke den kalk jeg skal drikke? Nu vel, I kan, det er godt. I skal få kalken opskænket, I skal blive delagtige i dåben.

Menneskesønnens åbenbarelse er som lynet, der flammer fra den ene side af himlen til den anden, men først skal han falde i menneskers hænder og dræbes; præsterne og de skriftlærde skal få ram på ham, og ikke blot få ham rømmet af vejen, men få ham dømt til skræk og advarsel, kan han sige rent ud. Han havde længe set korset foran sig, han vidste at det var forbryderdøden der ventede ham, han vidste det blandt andet fordi han vilde den udgang, ikke en afgørelse underhånden i stilhed. Han havde talt om at korsets vej måtte blive vejen for dem der hørte hans ord: uden I bærer korset, kan I ikke være mine disciple; de der følger mig og hører mine ord, må være beredt på at blive sat uden for samfundet som lovbrydere, fredløse, oprørere.

I sit inderste gruede han for kampen; som det varme menneske han var, krympede han sig ved tanken på den beske kalk. En dåb har jeg at døbes med, og hvor gerne vilde jeg

have den var overstået, siger han. Om han virkelig nogensinde i sine ensomste timer har udråbt: er det muligt, så lad denne drik gå mig forbi, det får vi aldrig at vide, men at han kunde komme til at bede sådan i angst og kvide, lader hans ord os ikke i tvivl om. Han har oftere følt hvad det vilde sige: min sjæl er bedrøvet, så at jeg ønsker mig døden.

Men ingen gru kunde rokke ham fra vejen; som den der ikke blot tør, men må se døden i øjnene, fordi det er livet som tvinger ham, fandt han ingen tvivlrådighed i sin angst, tværtimod, den gjorde blot hans skridt fastere. Hans disciple rystede på hovedet, de anså det for afsind. I deres erindring er der blevet stående en scene som viser hvor stor afstanden var mellem dem og mesteren. Engang da Jesus kom med sine fortvivlende hentydninger til at gudsriget skulde gå gennem blodig fornedrelse, tog Peter ham i enrum og bad ham komme på bedre tanker. Vig bag mig, Satan, du har ikke sans for Guds vej, du tænker kun på hvad der er behageligt for mennesker, bider Jesus ham af.

Han higer op mod Jerusalem; angsten driver ikke blot modet frem, den presser en triumferende sejrssikkerhed op i ham: ved at dræbe ham der forkyndte livet, skulde de retfærdige bevise deres egen død, og derved skulde de fremme gudsrigets sejr. Med hans blod skal den nye verden grundlægges, og de fromme skal selv lægge grunden. Og med sin dybe humor, stærkere end den mørkeste alvor, siger han sit: Jerusalem er stedet hvor man slår profeter ihjel, når de taler den sandhed der ikke passer gudfrygtige folk, det sømmer sig ikke at denne profet dør et andet sted.

Man kan ikke undgå at se hvordan gamle ord netop på dette tidspunkt stiger op i ham; på de kære melodier synger han sin egen smærte ud: Vidste du dog, ja endnu på denne din dag, hvad der tjener til din fred! Men nu er det skjult for dine øjne. Derfor skal der komme dage da dine fjender skal opkaste en vold uden om dig og belejre dig og trænge dig fra alle sider. Og de skal gøre dig til en ruinhob og begrave dine børn under gruset og ikke lade sten på sten, fordi du ikke

kendte din besøgelsestid. Det er toner som profeterne ofte havde sunget for deres tankeløse landsmænd, de lå gemt i alle jødiske sind, og nu sprang de op som hans salme. Således udbryder han også: mit blod skal være en løsepenge der udlægges for mange — de mange der fandt livet i hans ord; også her bæver ordene af følelser som gik dybt og stærkt i alle hans landsmænd. Fortidens fromme var en dyrebar skat for folket, deres gerninger kunde være efterkommerne en hjælp i deres bod, ja fra de Israeliter der var blevet martyrer for Jahves og folkets skyld, udgik der sonende kraft til børnene. Nu skal hans død blive de fattiges rigdom.

Han vidste hvad der skulde ske i Jerusalem, og han gik op for at kalde dommen ned over sig. Det var en tung vandring, ikke blot for lidelsens skyld, men mest fordi han dybere og dybere følte sin ensomhed. Tidt nok havde den lagt sig knugende over ham, nu og da var han ved at fortvivle over disse mennesker, der havde gået sammen med ham dag for dag, havde hørt hans ord, set hans gerninger, følt sig som kække gudsmænd — og intet forstået. Atter og atter hænder det at han taber tålmodigheden: når I ikke forstår det mindste, hvordan kan I så forstå det største? Forstår I slet ikke, er I helt forhærdede? Har I øjne og kan ikke se, har I øren og kan ikke høre, kan I slet ikke huske? Gang på gang brister det ud af ham: I lidet troende.

Til det sidste var han dem en gåde. Spredte træk fra den tid han vandrede omkring med dem, viser hvor lidt selv de nærmeste havde opfanget af det der brændte i ham; endnu tydeligere åbenbarer deres efterfølgelse hvor ensom han har måttet føle sig iblandt dem, de kunde kun gøre ham til deres herre og frelser ved at digte ham om i deres eget billede og lade ham opfylde deres Messiasdrømme. Intet under om han i visse øjeblikke er blevet overskyllet af fortvivlelsen, den fuldkomne forladthed af Gud og mennesker, og har stønnet: min Gud, min Gud, hvorfor har du forladt mig! Adskillige gange havde han hørt disciplene bekende deres tro, som havde fået dem til at forlade alting og følge ham, — om så alle an-

dre forargedes på ham, vilde de aldrig gøre det. Jesus rystede på hovedet: inden I ser jer om, går det med jer som med de andre, ja Peter, jeg har bedt om at din tro må holde ved, — man hører ordene klinge hen i et men, men. Til sidst kom det øjeblik der gav ham bekræftelsen på lange, bange anelser: en af hans nærmeste kreds spillede forræderens spil. Jeg ved det skal ske, lyder det med ægte Jesusklang i ordene, men ve den som er redskab til at det sker; bedre for ham at han ikke var født.

Lige til det allersidste går disciplene og ser på ham med troskyldigt blå øjne. Da han så opgøret nærme sig, greb det ham bittert, hvor anderledes det var gået end han i sin første stormende jubel havde tænkt, og han siger vemodigt: kan I huske jeg engang sagde til jer: gå ud og forkynd det store budskab, I behøver ikke at tage pung og taske med, I behøver ikke penge eller rejsekost eller tøj at skifte med, — en stav i hånden, det er alt hvad der er nødvendigt. Nu er det anderledes, nu måtte jeg sige: den som har en pung, skal tage den med, og er der intet i den, gør han klogt i at sælge sin kappe for at købe et sværd. Da disciplene hørte det, fik de travlt med at lede efter våben hos deres bekendte; så kom de til ham og sagde: her har vi to sværd. Men Jesus så på dem, som han ofte havde set på dem, og sagde blot: det slår nok til.

Ild er jeg kommet at kaste på jorden, og hvor ønsker jeg den allerede flammede op, havde han en gang, og måske mange gange, måttet sige, og nu da han står foran enden, ser han ud over landet, og det lå foran ham som et mørkt land, hvor man næppe øjnede et bål hist og her. Mon menneskesønnen, når han kommer, vil finde tro på jorden, sukker han smærteligt. Så blev hans torden til vemodig klage, de gamle salmemelodier bruste op i ham og formede sig til hans egen sørgesang: Jerusalem, Jerusalem, som ihjelslår profeterne og stener dem der sendes til dig, hvor ofte har jeg villet samle dine børn, ligesom en fugl samler sine unger under sine vinger, men I vilde ikke. Nu skal I selv få lov at sørge for eders hus og vel. Men hør hvad jeg siger: I skal ikke se mig igen, før

den tid kommer da I siger: velsignet være den som kommer i Herrens navn.

Men intet, hverken lidelse, død eller det som var værre, forladtheden, kunde svække hans tro. Så langt fra at døden betyder noget afbræk i dødsrigets komme, skal den netop danne indgangen til menneskesønnens herlighed. Menneskesønnen skal ihjelslås og opstå igen på tredje dag. Med lidenskabelig iver har menigheden knyttet sin sejrsforvisning til dette ord og sanktioneret det ved at konstruere historien op over det. Der er ingen tvivl om at Jesus har sagt: en stund, til den tredje dag, som man plejer at sige, skal døden nyde sin magt. Ligesom Jonas var tre dage i hvalfiskens bug, føjer han til. Man hører tydeligt mesterens tonefald i ordene, ligesom også i et andet af hans ord: Hils Herodes, den ræv, i dag og i morgen driver jeg djævle ud og læger syge, i dag og i morgen, og tredje dag kommer afslutningen, — han behøver ikke at have sine sporhunde ude efter mig, jeg skal nok komme, når tiden er der, og han skal ikke ulejlige sig med at jage mig ude over landet, ti en profet bør rettelig dø i Jerusalem, og der møder jeg; når jeg har vandret i dag og i morgen og en dag til, er jeg fremme, og så kan han træffe sine forberedelser.

En stund skal døden nyde sin magt, har Jesus sagt. Tre dage eller den tredje dag var det traditionelle udtryk for at der skal gå en passende kort tid; han kalder os til live om to dage, på den tredje dag rejser han os, kan profeten sige. Det er et mundheld, som naturligt kom af at tre dage udgjorde et ceremonielt tidsrum såvel i kulten som i den sociale etikette, og derfor går det i legendarisk eller historisk fortælling over til at betegne en passende tid.

Om den sidste dag i Jesu liv ved vi ikke så meget at vi kan danne os et sammenhængende billede, dertil er vore kilder for brudstykkede og modsigende. Evangeliernes beretninger om de skæbnesvangre begivenheder — der delvis foregik for lukkede døre eller i mesterens ensomste øjeblikke — har ikke det tillidvækkende ved sig som gengivelsen af hans tale på

gader og torve, hvor vi hører hans røst igennem. Hvad vi får, gør mere indtryk af at være folkenyt, fremkaldt ved enkelte ord og scener der sivede ud i befolkningen; som helhed gengiver lidelseshistorien de følelser ved begivenheden, som tog skikkelse i disciplenes oprørte sind og for exempel giver sig udslag i trangen til at sværte Jesu modstandere så djævlesorte som mulig. Under læsningen mindes man stadig om at beretningerne først og fremmest var bestemt til menighedsopbyggelse.

Men i det store og hele er fremstillingen af hans domfældelse overraskende realistisk. I den er der visse faste punkter i ord som ingen anden end Jesus kunde have talt; om de i evangelistens fortælling er placeret netop der hvor de faldt, bliver et andet spørgsmål, — traditionen er jo heller ikke enstemmig på det punkt. Jesu holdning afspejles i det udfordrende ord: I sender folk ud mod mig med sværd og stager, som var jeg en luskende røver der skulde fanges; hvorfor har I ikke ladet mig gribe, da jeg talte åbenlyst mellem folk? Som svar på deres udfritten har han kun det skuldertræk som vi kender så godt igen: hvad hjælper det jeg svarer på eders spørgsmål om hvem jeg er, I tror dog ikke hvad jeg siger, og om jeg spørger jer, får jeg ikke noget svar. Dette er eders time, hvor I kan vise hvad I formår, hvor mørket har magt, har han også sagt, og tilføjet: snart — eller måske stærkere: fra nu af — skal I se menneskesønnen sidde ved Guds højre hånd.

Jesus kan meget vel have sagt begge dele: efter at døden har fået en lille stund til at vise sin magt, skal livet bryde frem; og: døden skal løfte mig lige op til herlighed, og da vil gudsriget bryde frem. De to former udelukker ikke hinanden i et levende menneske, de indspænder den sejrsvished som var virkeligheden i hans tillid. Han havde ikke nogen teori om hvad der skulde ske ved hans død, men til gengæld havde han vished: hans død var indgangen til Guds rige. Senere har menigheden af gode grunde delt dramaet i scener: død,

opstandelse, himmelfart og genkomst, men denne bedægtige rækkefølge har ikke existeret for Jesus.

Menneskesønnen skal opstå af døde eller — som vi hellere må sige for at redde Jesu tanker ud af alle de spidsfindigheder og kødelige spekulationer der er vævet ind i opstandelsen, — han skal komme igen, menneskesønnen skal blive dommeren over levende og døde.

I de billeder som Jesus udkaster af dommen, fremlyser det allerklarest hvorledes livet og gudsriget er uadskilleligt forbundet med hans ord. På den store dag er det hans skikkelse der står i forgrunden, og det i den grad at Gud helt forsvinder. Ingen som kender Jesus, kan falde på den tanke at han vilde stille Gud i skygge eller sætte sig selv i stolen som Guds stedfortræder. Gud er det selvfølgelige, men dommen må være identisk med de ord og den mand der har åbenbaret livets kraft, så at den slog igennem i verden.

XXIV
ALTING BLIVER NYT

Når Jesus taler om menneskesønnen og dommedag, er det ikke symbol og billedtale, han vilde ikke blot slå på en kendt streng for at vække opsigt. Han var den han var, bogstavelig den i hvem alle profetierne bliver opfyldt.

For dem der skal hænge i ordene, er det et højvigtigt spørgsmål hvor meget Jesus har taget for bogstavelig alvor, og hvor meget han blot har taget symbolsk; desværre for dem er problemet ifølge sin art uløseligt. At Jesus virkelig mente alt hvad han sagde om menneskesønnen og dommens dag og rigets komme, er indlysende for enhver læser. Han havde ingen som helst trang til at benægte noget af det der for hans folk var ikke fromme fantasier, men realitet, historisk virkelighed lige så godt som skabelsen og indvandringen i Kanaan; den var hans virkelighed, og inden for den var

det han kæmpede. Hvad der for ham dannede kærnen i denne virkelighed, det virkelige som gjorde historien virkelig, det har han jo også sagt tydeligt nok, — derfor blev hans dommedag så bundforskellig fra senjødedommens billeder. Tankerne er levende i ham, og de vokser den vækst han selv så ofte har talt om, efter deres egen art, og bærer deres egne frugter. Samtidig med at de sætter nye skud, var der mange af de gamle grene som måtte visne og falde af. Blandt dem der visnede var det som havde været allervigtigst, Israels ophøjelse til verdens herre, hedningernes underkuelse, Jahves triumferende hævn over sine fjender og de ugudeliges pinsler. Vil man føle forskellen, behøver man blot at læse Jesu hverdagshistorier om dommedag og sammenligne dem med apokalypserne. Der er sket en forvandling, ikke i formen, men i ham der bruger den. Han lever den gamle realitet om, til den sprænges løs fra sine tidligere forudsætninger, og fra nu af er den helt og holdent bestemt af det indhold han giver den og ikke kan lade være med at give den.

Hvad jøden havde ventet var en genoprettelse, hvad Jesus forkynder er en nybegyndelse. Hvad hans landsmænd — og forøvrigt også deres efterfølgere i kristenheden — forjætter en lidende menneskehed, er en lutring af denne verden til ren, uforfalsket lykke; Jesus varsler at den skal rykkes op med rode og kastes i ilden for at brænde som et unyttigt træ. Mennesker skal se alt hvad de har holdt for dyrebart, gå under i en vældig brand, så at det sande liv, gudsriget kan stige nyfødt op af luerne.

Det er ikke løsningen af problemet som volder vanskelighed, det er selve problemet som er falsk. Ved at stille spørgsmålet op som et dilemma: enten bogstavelighed eller symbolisme, forvansker man det egentlige i en mand som Jesus, ja man miskender livet i ethvert oprindeligt menneske. En levende mand virker i tiden, ikke som i et rum hvor der er pultet op med en masse forskellige sager, men som i en virkelighed bestående af fakta. Med dem skaber han; hvis de ikke var virkelighed, kunde han begribeligvis ikke skabe

noget som helst. Hans magt består i at han erobrer hvad alle har, og gør det til noget nyt som aldrig har været til; dermed skaber han også sproget om, ved at spænde ordene ud over deres yderste mulighed. Og dette ny er ikke en overraskende nuance eller variation, men sig selv i indhold som i form; det kan aldrig fortolkes ud fra det gamle som enten bogstaveligt eller billedligt, fordi det har virkeligheden i sig: den bogstavelige mening som indeholdes i ordene, rækker langt videre end nogen symbolsk betydning. Det kan heller ikke oversættes til en anden, mere lettilgængelig form, ti sådan som han har sagt det, er den eneste måde det fuldt ud kan siges på. Hans ord er humor, det vil sige mere end hans samtid kan udtrykke i dybeste alvor. Således omtyder Jesus heller ikke gudsriget og dommedag, han erobrer dem og omlever dem. Man kan aldrig analysere eller ræsonnere sig til et levende menneske og give ham igen i formler; man kan kun tegne hans billede og lade det sige hvad der skal siges.

Ved Jesus får sagen en vanskelighed af egen art, den at hans disciple drejede hans ord tilbage i de gamle baner og simpelt hen gjorde ham til en ny skriftlærd, blot endnu bedre end alle de gamle. Så fast sidder dog hans ord, at de taler deres eget sprog højt og tydeligt. De har bidt, og bidt sig så fast i tilhørernes øren, at de ikke vilde ud igen; ingen troende discipel kunde have formet dem som de lever i evangelisternes gengivelse, om han så havde prøvet på religiøst og moralsk at stille sig på hovedet. Derfor står Jesus endnu så klart midt i alle eftertidens forsøg på at gøre ham fornuftig. Hist og her stikker der stumper ud, om hvilke vi kan sige både — og, der er ord som kan være af Jesus, men også kan tilhøre menigheden; rimeligvis er de oftest Jesuord der er rykket ud og sat i falsk relief. Det må stå for Matthæus' regning, når han lader Jesus sige: ti menneskesønnen skal komme i sin faders herlighed med sine engle, og da skal han betale enhver efter hans gerning; det virker ikke overbevisende, eller måske snarere, det virker i høj grad overbevisende, når man kender evangelistens gode jødesind. Men

deraf følger ingenlunde at han har digtet det på fri hånd, vi får det blot ikke at høre i Jesu sammenhæng.

Men menigheden kunde ikke nøjes med at stille hans ord op og give dem relief; han måtte opfylde apokalypserne lige så godt som loven og profeterne for at blive den rette Messias. De var ikke tilfreds før de fik gjort en rigtig profet ud af ham, og da mesteren var borte, gav de Jahve æren og ophøjede ham til spåmand. Så tog de hele apokalypsen fra Israel rent bogstaveligt, og gav den til mesteren. Allerede hos evangelisterne kan man iagttage hvorledes Jesus blev korrigeret, på den simple måde at man lagde ham en jødisk apokalypse i munden. Det er betegnende at man så at sige lader ham oprette det forsømte i sidste øjeblik. Evangeliet aftegner ham stående på Oliebjærget med blikket fæstet på Jerusalem; denne lejlighed griber fire fremragende disciple, Peter, Jakob, Johannes og Andreas — de af hans apostle der kunde betragtes som menighedsstøtter — og forhører ham i enrum, og de får da al den forklaring de har savnet. I en stor tale — endda med indskudt opfordring til læseren om at lægge godt mærke — beskriver han tegnene på dommedag og hele krisens forløb; og med sin profeti gendriver han alt hvad han har sagt, mens han gik sammen med sine disciple, meget bedre end nogen af hans modstandere kunde have gjort. At der i denne apokalypse hist og her er indflettet reminiscenser fra Jesu egne ord er ganske sandsynligt, men hvor meget eller hvor lidt der klinger igen af ham selv, kan vi aldrig afgøre, da alt tjener til at forstærke den søde, kriblende gysen over de forfærdelige ting der skal komme og indvarsle dommedagen, da hans retfærdige disciple oprejses til salig triumf over de ugudelige.

Midt ind i denne digtning lyder hans egen malmfulde, myndige røst. Man hører den endogså gennem hans anklageres skrigende stemmer: han her har sagt: jeg kan nedbryde Guds tempel og bygge det op igen på tre dage. Dybden i disse ord åbenbarer sig først, når man husker på hvad templet betød i jødiske tanker: Guds sted, hvor Israels, ja hele ver-

dens hjærte slog. Og når folket så hen til sejrens store dag, fyldtes det med jubel ved tanken på at da skulde templet rejse sig i ny glans. Forbarm dig over din by Jerusalem, det sted hvor du bor, opfyld Sion med din glans og dit tempel med din hellighed, — således bad man. Jerusalem skal bygges med safirer og smaragder, dets mure med ædle stene, dets tårne med purt guld, og alle dets gader skal råbe halleluja og sige lovet være Gud, — således varslede man om tempelstaden.

På dette brusende instrument spiller Jesus sin triumf: På en stund vil jeg gøre alting nyt med min død.

DE SIDSTE DAGE

XXV
KORSETS DØD

DET kunde ikke være andet end at alvorligt tænkende mennesker måtte ryste på hovedet over det væv af selvmodsigelser der trak sig gennem Jesu forkyndelse som også gennem hans liv. Han ophøjer ydmyghed til det absurde, siger om sig selv at han er kommet for at tjene, — og kan ikke tale to ord uden at sige jeg. Han gør ikke andet end opløse loven, og pludselig siger han: Jeg er kommet for at opfylde loven. Han kræver en renhed i øjet som går over menneskeformue — og sætter sig til bords med drankere og galgenfugle. Tilgiv, døm ikke, råber han — og viser den vildeste uretfærdighed mod folk som mener det bedste. Lykkelige er de fattige, siger han, — og så findes han blandt gæsterne ved rigmænds gilder. Kan man tænke sig nogen større selvmodsigelse end den at han som siger: riv øjet ud, hvis det forarger dig, samtidig underkender simple renhedsforskrifter ved måltidet og bestemmelser om sabbatens rette brug, som jo alt sammen skal tjene til at fremme sjælens sundhed.

Man hører opgivelsen i tonefaldet, da de ser ham gå ind til toldsnyderen Zachæus: han tager ind hos en syndig mand. Det er en bemærkning som er faldet mange gange: dette menneske spiser og drikker med toldere og syndere. Men man kunde ikke blive stående ved forargelsen over det usammenhængende i hans væsen. En redelig mand måtte føle den dybeste harme over dette letsind, denne dumdristige legen

med menneskesjæle, så meget mere som det ikke blot var synd mod mennesker, men brøde overfor Jahve. Han fornægter det gode og opmuntrer pøbelen til at foragte det, han ringeagter Guds tanker, Mose dyrebare arv til folket, og gør den til en legeboldt i synderes hænder. Han forfører folket, han gør godt til ondt og ondt til godt, han lærer dem at leve som de selv vil, han er virkelig synderes ven, en oprører mod Gud, en hovmodig, som det hed, en trodser, en der sætter sin egen vilje over Guds vilje. Han lægger øksen ved roden til selve den moralske orden, han nøjes ikke med at nedbryde loven, men graver selve grunden bort som sædeligheden skal bygges på. Han er mere end folkeforfører, han er folkefordærver. En synder vil sige: jeg bryder mig ikke om retfærdighed, en falsk profet vil sige: min retfærdighed er bedre end eders, — Jesus siger ikke blot: der er ingen retfærdighed, men han gør det umuligt at der kan findes nogen.

Det er ikke nok at han fordrejer hovedet på en hoben enfoldige mennesker, han nedbryder alt helligt, han opløser alle love, han ophæver al religion, han omstyrter samfundet. Han nægter at en skabende, ordnende vilje giver sig til kende i universet, og han har intet andet at sætte i steden end sin egen vilje. Hvis en sådan jeg-vilkårlighed får lov til at sejre, er dermed det jødiske samfund umuliggjort, med sin moral, sin retsfølelse og hele sin kultur.

Det er middelmådighedens triumf, en heltebedrift efter hobens hjærte. Med et ryk river denne Jesus det ideal ned som har generet de små samvittigheder; synderen behøver ikke at føle nogen uro inderst inde over at han ikke kan stå mål med Jahves fordring — tværtimod, det højeste er at træde retfærdigheden under fødder. Denne Jesus støder manden med den etiske alvor fra hans sæde og sætter synderen op på hans plads og smigrer ham: du er det rette menneske, du er den som skal afgøre hvad der er ret, og hvad der er uret.

De vise fædre har talt om at den uretfærdige hader den retfærdige, fordi han føler den retfærdiges liv som en dom

over sit eget hovmod; han siger: lad os nyde livet, andet er der ikke, lad os efterstræbe den retfærdige, ti han siger han har kundskab om Gud, og han bliver os til revselse for alle vore tanker, — han er os en plage. Her bliver da disse ord opfyldt for vore øjne med en forfærdende sandhed: synderen vil slå den retfærdige mand ihjel, Jesus vil dræbe loven, slette skellet mellem godt og ondt. Med et uforsonligt had hader jeg disse fjender af Jahve, har de gamle sagt; og hvad kan vi sige andet om denne Jahves fjende, om vi har Herrens frygt for vore øjne?

Jesus havde selv undsagt sit folk på livet, og en gang måtte der finde et opgør sted. Længe inden det trak sammen, kunde folkets førere med sandhed sige: Han må dø, det er bedre at eet menneske lider døden, end at hele folket skal gå til grunde. Der var ingen tvivl om hans landsskadelighed, vanskeligheden lå i at få en klar sag mod ham. For en juridisk ret kan det ikke nytte at komme med rent åndelige argumenter, — man kan ikke godt anklage en mand for at han principielt bryder hele loven; skal man føre en sag og fælde en dom, må man kunne påvise direkte lovstridige handlinger og udtalelser. Desværre var det ikke let at gribe Jesus i noget absolut fældende, fordi han ikke lod sig tvinge op mod et dilemma i en diskussion. Atter og atter har man åbenbart forsøgt at få ham til at tage et klart standpunkt, men forgæves. Man stillede ham overfor et enten — eller og bad om et rent ja eller et rent nej; disse enten — eller betød intet for ham; når han skulde svare, måtte svaret lyde: hverken — eller. Engang, hedder det, kom de til ham og bad om en bestemt erklæring angående hans virksomhed; af hvad magt gør du hvad du gør, og hvem er det som har givet dig denne magt? Det skal jeg sige eder, svarede Jesus, men jeg har et lille spørgsmål som jeg gerne vilde have besvaret først; var Johannes' dåb af Gud, eller var den blot et menneskepåfund? Man kan godt forstå de måtte tænke sig om, man vidste aldrig hvilke konklusioner han kunde drage af deres svar, hvordan det end kom til at lyde, og de svarede derfor klogeligt: det

er et spørgsmål vi ikke kan udtale os om. Ja så kan jeg heller ikke udtale mig om, hvor jeg har fået kraften fra til at gøre hvad jeg gør, sagde han. Ofte har han også tirret dem åbenbart med en smilende ræsonnerlighed, der af ethvert fornuftigt menneske måtte opfattes som uforskammethed og ringeagt og jo heller ikke sjælden endte i åbenbar spot. Det stod for dem som spidsfindighed: han snoede sig ud af enhver klemme og veg altid uden om en afgørelse.

Da Jesus kom op til Jerusalem for at deltage i påskefesten, lykkedes det endelig at få ram på ham. Hvad han formelt blev fældet på, ved vi ikke med sikkerhed, — dertil er beretningen om hans sidste dage alt for flimrende, — men det formelle spørgsmål har ikke stor interesse; hvad han blev dømt for er klart nok: det jødiske samfund kunde ikke tåle ham uden at fornægte sin egen existensberettigelse. Det er grumme sandsynligt at modstanderne måtte trække formaliteterne ind ved hårene og gøre det mest mulige ud af dem. Alle vegne hvor mennesker kæmper ikke for livet, men for en ret og sandhed der skal være den eneste i verden, for en Gud der ikke tåler nogen anden vilje i verden end sin egen, dér må alt, også list og kunstgreb, tjene sandheden. Risikoen er for stor til at man tør se for nøje på midlet, da det drejer sig om evige værdier; ethvert samfund der hviler på en teori eller, som det også kan hedde, en bekendelse, hvad enten det nu er en kirkestat, en statskirke eller en klub af Herrens sande venner, må hævde, og det ikke som en nødhjælp, men som et etisk hovedprincip: det er bedre at eet eller nogle mennesker lider blodig uret, end at hele folket går til grunde ved at der udbredes gale meninger. Ja kan der overhovedet begås nogen uret ved at korsfæste et menneske for Guds skyld? Når det drejer sig om en sådan folkeforfører, behøver man ikke at søge efter en grund der retfærdiggør drabet; den Barmhjærtige har jo selv sagt: du skal ikke have medlidenhed med ham, ikke skåne ham eller holde din hånd over ham, men slå ham ihjel.

Man må heller ikke glemme at Jesu anklagere havde en

vanskelig stilling, idet de måtte regne med to størrelser; selv om de både moralsk og juridisk kunde bevise at Jesus var farlig for samfundet efter deres egne love, måtte de af praktiske grunde formulere anklagen i en form der kunde gøre indtryk på den romerske øvrighed og sætte dens domsapparat i gang. Der er nok til at begrunde og forsvare en lidt summarisk fremgangsmåde. Egentlig var det ikke deres skyld at Jesus gik på en æg og kunde risikere at miste fodfæstet ved at støde an mod politiske realiteter, og hvad enten man nu sympatiserede med det romerske regimente eller afskyede det, kunde hverken sympati eller antipati forandre det faktiske, at Jesus spillede højt spil og risikerede at miste hovedet. Er det efter din mening rigtigt at betale den romerske kejser skat, kunde man med fuld føje spørge ham, ti det var et aktuelt problem, som alle gudfrygtige mennesker måtte stille sig selv og afgøre med deres samvittighed. Et svar på dette spørgsmål kunde bringe sin mand i konflikt med autoriteterne, det var et faktum som farisæerne ikke havde skabt og heller ikke kunde tilsløre. Det er ikke usandsynligt at de jødiske autoriteter under processen har fortsat deres arbejde på at få udredet Jesu stilling ikke blot til folkets hellige lov, men også til den politiske størrelse som de praktisk måtte regne med. At Jesus opkaster sig til menneskesøn var uforsvarligt, om ikke i al almindelighed, så dog i betragtning af det grundlag han havde for titlen; i hvor høj grad det tillige bragte det jødiske samfunds stilling til Romerne i fare, var vel ikke uden interesse at få klaret, at ikke hele nationen skulde blive indviklet i enkeltmands rumlerier. Den mulighed er der, at dette spørgsmål måtte bringes på bane og afgøres ved en regulær anklage for højforræderi.

Men når det gik bedre end man måske havde turdet vente efter de erfaringer man havde gjort med den galilæiske profet, skyldtes det for en stor del manden selv, der lettede dem arbejdet. Han kom dem næsten i forkøbet, det var som vilde han fremtvinge en afgørelse. Ikke blot optrådte han udæskende og tirrede sine modstandere frem til handling, men

han provokerede ligefrem en anklage. Under selve processen drev han, synes det, som sædvanlig sit ironiske spil med modstanderne, men han kastede tillige al forsigtighed over bord og gav næsten på trods sine anklagere nye argumenter i hænde. Derfor endte processen hurtigt i en dom, og Jesus gik lige fra aftensmåltidet til Hovedpandestedet.

Den sidste aften Jesus var sammen med dem der havde fulgt ham gennem årene, gennemlevede han det som var sket, og det der forestod. Som altid sad han ene i skaren med sin sorg, med sin angst og med sin triumferende vished. Alt dette lagde han ind i måltidet og gjorde det til en forjættelse om fremtiden; og han så på sine venners øjne at han var ene om erindringen og om visheden. Han kendte for godt deres drømme til at han kunde have nogen illusion om at de var med i det der skete; de var stadig optaget af deres tilkommende troner og deres værdighed i himmelriget som fyrster for et triumferende Israel. Kilderne siger at han flere gange i de sidste dage havde forudsagt de vilde lade ham i stikken, når de opdagede det ikke gik efter deres forventning; i hvert fald giver beretningerne hans stemning, hvordan så ordene er faldet.

Så delte han brødet ud og sagde: spis, i aften er brødet mit legeme; og han lod vinen gå omkring og sagde: drik, i kvæld er det mit blod som er i bægeret, det er mit pagtsblod, og det udøses til bedste for mange. Og han åd og drak gudsrigets stærke drik til afsked med den travle verden, der var optaget af mange ting og midt i sin omsorg for det sande og gode måtte finde stunder til at stene profeterne.

Jeg siger eder for sandt, herefter skal jeg ikke drikke af vinstokkens frugt før den dag jeg drikker den ny i Guds rige.

KILDEANGIVELSER

KILDEANGIVELSER

Ny Testamente: Mt = Matthæus, Mc = Marcus, L = Lucas, Johs = Johannes, Jac = Jacobs Brev.

Gamle Testamente: Gen = 1 Mosebog; Exod = 2 Mosebog; Deut = 5 Mosebog; Ps = Salmerne; Hos = Hoseas; Dan = Daniel; Zach = Zacharias; Mal = Malachias.

Senjødedommens Skrifter: IV Ezra; Hen = Henochs Bog; Jes Sir = Jesu Sirachs Visdom; Ps Sal = Salomons Salmer; Sap Sal = Salomons Visdom; Tob = Tobiths Bog; 2 Macc = Anden Maccabæerbog — se E. Kautzsch: Die Apokryphen und Pseudepigraphen des Alten Testaments, eller R. H. Charles: The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament; delvis også: F. Buhl: Det Gamle Testamentes Apokryfer. PA = Pirqe Aboth, oversat af H. L. Strack (i Ausgewählte Mishnatraktate) eller hos Charles. SB = Strack & Billerbeck: Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch.

Det var — og er fremdeles — min hensigt at skrive en fremstilling af jødedommen, som baggrund for Jesus af Nazaret. Da imidlertid den sidste del af arbejdet ligger færdig, har jeg ment at den foreløbig kunde gå på egen hånd. Opgøret med tekstkritiken henskyder jeg til en senere del om menigheden, da jeg gerne vil have at billedet af Jesus skal have lov til at tale for sig selv. Blot dette vil jeg sige, at min tillid til vore gode kilder har vokset sig stærk ved et årelangt, ikke altid opløftende studium af den kritiske teologi; jeg ved meget vel hvad jeg gør, når jeg hævder ægtheden af så godt som alle de ord der overleveres som talte af Jesus. Fremstillingen vil indirekte antyde hvilke steder jeg efter en indgående prøvelse af hvert eneste ord anser for senere. Forøvrigt nøjes jeg med at henvise til Mystikere II pag. 252.

Det friske og livsnære i Jesu sprog er nu skjult under en skøn patina, så at moderne læsere slet ikke kan fornemme at hans ord er talt af en mand der stod midt i sværmen på gaden. Ord som toldere

og skøger løber over tungen ligesom liljevånd og kærminde; de er blevet rent poetiske, så at de ikke behøver at indeholde nogen mening, men virker ved deres blotte klang. For at man kan føle lidt af saltet i Jesu tale, må den oversættes på hverdagssprog, fri for al antikisering.

5 I-II: Mc 1,2-6. III: Mt 3,7-10. IV: L 3,10-14. V: Mt 3,11 og Mc 1,8. — Mt. 3,12.

6 II: Josephus Antiquitates 18,5,2. — Mt 11,11; L 7,28. III: Mt 11,7-8; L 7,24-8. Det eneste man vidste at fortælle om deres møde var at Jesus blev døbt af Johannes, og den episode er en ren opbyggelseshistorie over et dogmatisk æmne til brug for menigheden.

7 I: Mc 1,14-15. II: Mt 13,55-6; Mc 6,3. — L 4,42-3.

9 II: L 17,24. — L 9,27. — L 13,19 og 21. — Mc 4,26-9.

10 III: Mt 8,11; L 13,28-29.

11 II: Ps Sal 5, 18 f.; L 13,23-4.

12 II: SB I 179. III: L 12,35 f. — L 7,36-50.

14 II: L 17,20. — Mc 12,28-34. — L 10,25-37.

15 II: Mc 12,34. III: Mt 22,46.

16 I: Mt 7,28-9; Mc 1,22.

17 : Mt 5,15. — L 16,1-8 a.

18 I: L 8,9; Mc 4,14-20. II: Mc 4,13.

19 I: L 10,30-6. II: L 10,25.

20 II: L 14,12-14. III: L 6,27-8; 32-6; Mt 5,44-7. IV f.: Mt 18,21-2; L 17,3. Hos Matthæus er denne leveregel endnu bedre kodificeret, så at den kan bruges som kirkeret i en organiseret menighed. Her i fremstillingen betyder L eller Mt ikke nødvendigvis forfatteren til evangeliet, men de kredse han repræsenterer.

21 I: L 17,3-4. II: Mt 5,38-42; L 6,29-30. III: Mt 20,25-8; Mc 10,43-4; Mt 23,11; 18,1; Mc 9,33-5. IV: L 14,8-10.

22 II: L 17,7-10. IV: L 18,10-14. VII f.: Mt 20,1-15.

24 I: Mt 6,3.

25 IV: Hos 6,6; Ps 51,19.

26 I: Mt 7,12. II: L 6,29.

27 III: Mc 10,14; Mt 19,14; L 18,16. — Mt 18,3. IV: L 18,35-42; Mc 10,46-52; Mt 20,29-34.

28 I: L 8,43-8; Mc 5,25-34; Mt 9,20-2. II: L 7,36-9; 48-50. IV: Mc 5,34; 10,52; L 17,19. — Mt 8,5-10,13; L 7,10.

29 II: Mc 9,19. — Mt 11,16-19; 21,32. — Mt 17,20; 21,21; Mc 11,22-3; L 17,5-6.

30 II: Mc 2,1-12; (Mt 9,1-8; L 5,17-26). III: Mt 15,21-8; Mc 7,24-30.

31 I: Mc 9,14-29; Mt 17,14-20. II: Mc 11,12-14; 20-2. III: Mc 11,24. — Mt 21,22. — Mc 9,29 (ifølge nogle håndskrifter). — (Jac 5,14). — (Johs 16,23).

32 II: Mt 7,16-20; Mc 12,33-5; L 6,43-5. — Mt 6,22-3; L 11,34-6. III: L 19,26. IV: Mt 25,14-30; (L 19,12-27).

33 II: Mt 5,48. III: L 12,48.

34 II: Deut 10,12-11,30, særlig: 11,1; 11,13; 11,22. IV f.: Mt 5,21-2; 27-8; 33. — L 16,18; Mc 10,11-12. — Mt 5,33-7. — Mt 5,20.

35 III: Mt 19,10-12.

36 III: Mt 6,2-6; 16-18.

37 II: Mt 23,6. — Mt 5,16. III: L 18,10-14.

38 IV: L 10,41-2 (efter nogle håndskrifter). — Mt 6,31-3; L 12,29-31.

39 I: Mt 6,24; L 16,13. — Mt 6,19-21; L 12,33-4. II: L 12,13-20.

40 III: L 14,26. IV: Mt 12,46-50; L 8,19-21; Mc 3,31-5. — L 9,59-62; Mt 8,21. V: Mt 18,8-9; Mc 9,43-7; Mt 5,29-30. VI: Mc 10,25; Mt 19,24; L 18,25. VII: Mt 19,16-21; Mc 10,17-21; L 18,18-22.

41 III: L 17,32. IV: L 6,20; Mt 5,3. V f.: L 14,16-24.

42 II: Mt 22,11-14. Heldigvis er det kun Mt som har protokoleret at der forlanges en bestemt tro og en utvetydig erklæring om at man tilhørte menigheden, for at man kunde have udsigt til at komme i himlen. I sin version har han indsat, at tjenerne som blev sendt ud på vejene, indsamlede både onde og gode; de som prædikede og ledede menighederne, havde ikke og kunde ikke have det kritiske blik som afgjorde hvem der var ægte medlemmer af menigheden, og hvem der blot løb med uden at tro på den rette måde, men det vil straks blive afgjort hinsides. Som slutsten sætter han et af Jesu ord: mange er kaldet, men få er udvalgt, der ved denne anbringelse kommer til at gøre en nytte som mesteren ikke havde forudset. III: L 6,20-1.

43 II: Mc 10,15; L 18,17.

44 II: Mc 8,35; Mt 10,39; L 6,25; 9,24; 17,33. Ordet er overleveret i flere skikkelser. Den simple, betingelsesløse form er utvivlsomt den oprindelige, ingen af Jesu efterfølgere kunde falde på at simplificere den og derved tage det kristelige bort. Tilføjelserne: for min skyld, for det gode budskabs skyld, lægger intet til og tager intet fra i Jesu mund, cf. her pag. 102. IV f.: L 15,11-32.

45 III: Mc 8,36-7; L 9,25; Mt 16,26. — Ps 49.

46 II: L 16,1-8 a. III: Mc 12,34. — Mt 11,9-11; L 7,26-8.

47 I: L 6,20; 24. — Mt 18,3. — Mt 7,17-20. II: Mc 2,17; Mt 9,12-13; L 5,31-2. — L 15,7. IV: Mt 7,19-20; L 13,6-9.

48 I: Mt 7,13; L 13,24. II: L 14,28-32. III: Mt 8,19-20; L 9,57-8. IV f.: Mt 11,28-30; cf. f. ex. Jes Sir 6,18 ff.; 14,20; 15,1 ff.; 16,24; 24,1; 15 ff.; 51,13 ff.

49 II: Mc 4,11-12; (L 8,10; Mt 13,11-13). IV: Mt 22,14. — L 13,24. — Mt 7,13. V f.: Mt 13,3-8.

50 II: Mc 10,26-7; Mt 19,25-6; L 18,26-7. V: Mt 13,44-6.

52 II: cf. PA I 12. — Mt 6,3.

53 I: PA II 5. III: Mt 5,38.

54 I: Mt 5,39. II: Johs 8,3-11. III: Mc 2,3-5. — L 7,48.

56 III: Ps 1,1 o. lgn.; PA I 7.

58 I: Exod 20,8; Deut 5,12. III: L 13,11-13; Mc 3,1-6; Mt 12,9-14; L 6,6-11. IV f.: L 13,10-13. — L 6,9; 14,5; 13,15.

59 II og III: L 6,1-4; Mc 2,23-6; Mt 12,1-5.

60 I: Mt 6,25; L 12,23. II: Mc 2,18-20; Mt 9,14-15; L 5,33-5. III: Mc 7,1-5; 15-20; Mt 15,1-2; 11; 15-18.

61 II: Mc 2,27.

62 I: Mc 7,9-13; Mt 15,3-6.

63 I: Mt 21,12-13; L 19,45-6. — (L 2,22-4). — PA II 1. — Haggai 2,8; SB IV 1203. — L 19,46.

64 III: L 6,34; cf. Mc 5,46-7; cf. Jes Sir 29,2.

65 II: Exod 20,12; Deut 5,16. IV: PA III 16.

67 : Mt 9,11; L 15,2.

68 I: Mc 2,27-8; Mt 12,5-6.

69 I: Mt 7,15. — Mt 15,14. II: Mt 15, 3-6. III f: Mt 23, 16-22. Ved en sær ironi bruger samme Mt som gengiver

Jesu brandtaler, regelmæssig himmelriget i steden for gudsriget, for ikke at nævne Guds navn.

70 II: Mc 10, 2-12; Mt 19, 3-8.

71 II: Mt 12,43-5; L 11,24-6.

72 I: L 18,11-12. III: Mt 5,45. — L 13,1-5.

73 V: Mt 18,23-35.

74 III: L 6,41-2; Mt 7,3-5. IV: L 6,37-8; (Mt 7,1; Mc 6,37-8).

75 I: Mt 23,6-7; L 20,46, Mt 6,2; 5; 16-18, Mt 23,5. II: L 16,15. III: Mt 23,33; (Lk 11,42); cf. her pag. 111. IV: Mc 7,1-5; Mt 23,25; L 11,39; Mt 15,2. V: Mt 23,27-8.

76 I: Mt 23,29-36; L 11,47-51. III f.: Mt 15,4-6. — Mt 23,24. — Mc 12,40; L 20,47. — Mt 23,4.

77 II: Mt 23,13; L 11,52. — Mt 23,15. III: Mt 18,6-7; (Mc 9,42; L 17,1-2). IV: L 12,1; Mc 8,15; Mt 16,6. V f.: Mc 10,31; Mt 19,30; 20,16; L 13,30. — Mt 21,28-32. cf. Jes Sir 19,21. — Mt 8,11; L 13,28-30.

78 II: Mt 23,33. III: Mt 7,6. IV: Mt 21,12-13; (Mc 11,15-17; L 19,45-6).

81 II f.: L 15,3-9; (Mt 18,12-13).

82 II: Ps 19,6; 104,4. — Ps 135,6-7; cf. f. ex. Jes Sir 43. III: Mt 6,28-9.

83 II: Ps 107,33-8, 104,20-2. IV: Mt 6,26-30; L 12,24-8.

84 III: L 14,7-11.

85 II: Mt 20,10-15. — Mt 10,42; cf. f. ex. Jes Sir 31,12. III: Mc 3,1-5. — Mt 9,1-7.

86 II: L 10,38-42.

87 II: Gen 1,4 og 10 etc.

88 I: Mt 12,36. — Mt 12,33-35.

89 IV: L 14,11; 18,14; Mt 18,4; 23,12.

91 III: Mc 2,17. — L 15,7. IV f.: Det er givet, at Jesu ord ikke har samme klangfarve som vore. Jødens »had« var en svagere form for menneskekærlighed isprængt en moralsk misbilligelse; for Jesus er hadet en modsætning til hvad der er og skal være det normale: at elske aktivt og ubetinget. Vi må oversætte direkte for at få skellet tilstrækkelig klart, men egentlig skulde vi konstituere en modsætning som: elske og uelske.

92 III: Mt 5,46. — L 14,12-14.

93 I: L 12,33-4. — Mc 10,28-30; L 18,28-30. — L 22,28-30; Mt 19,27-9. II: L 6,27-8; 32-6; (Mt 5,43-5).

94 I: Mc 4,24. — L 19,26.

95 I: L 7,26-8; Mt 11,9-11. II: Mt 5,20. — Mt 5,17-18. — Mt 23,3. III: Mc 13,31; Mt 24,35; L 21,33; tankeløst puttet ind i en apokalypse, hvor ordene intet har at gøre.

96 I: Mc 12,28-34; Mt 22,34-40. II: Enhver der har læst Den barmhjærtige samaritan, vil dog vel ikke tage Jesu ord til den kananæiske kvinde som et udtryk for jødisk nationalisme. For evangelisterne, der benytter enhver mulighed til at gøre Jesus fornuftig, er scenen naturligvis velkommen; i udsendelsesordene driver de det til at lægge en regulær jødisk dogmatik i hans mund: gå ikke hen på hedningers vej, og gå ikke ind i samaritaners by, Mt 10,5. L har også fundet Jesus lidt for beredvillig til at give sig af med en hedensk officer; så må synagogeforstanderen give ham attest for at han har gjort sig værdig til at behandles som proselyt, fordi han har bygget dem en synagoge. Mt 15,24 har samme jødiske sømmelighedsfølelse og er glad ved at have noget reelt at hænge den på.

97 I: Ps 33,9. II: Mt 6,25-31; L 12,22-9.

98 II: Mc 4,36-40; (Mt 8,23-7; L 8,23-5). III: Mt 6,27; 31-3; L 12,25; 29-31. IV f.: Mt 10,28-31; L 12,4-7.

99 II: 2. Macc 6,27-8.

100 I: Jes Sir 28,6-7; P A II 12. II: Gen 1,26. — Exod 6,4.

101 II: Mt 6,7-8. III: Mt 7,7-11. — L 11,5-8.

102 I: L 18,2-5. II: L 11,13. — Johs 14,13. — L 16,8 b-13. At L måske i den ene af sine forklaringer tager sin tilflugt til et ord man huskede fra Jesus, forandrer intet i sagen på dette sted. I det hele bygger evangelisterne ikke sjælden på fri hånd med ægte materiale — således måske også i Mt version af den store nadver? — de opnår deres virkning ved at sætte Jesu ord i deres eget relief. Følgen er at den oprindelige sammenhæng, som gav mesterens ord deres mening, er gået tabt. Det er historiens ironi, at L netop bruger Jesu ord til at indskærpe menigheden at de skal bruge mange og lange bønner. — L 18,1 og 6-8.

103 III: Mt 5,44-45; SB I 374. IV: Mt 6,15; Mc 11,26. V f.: Mt 5,25-6; L 12,56-9.
104 II: Mt 5,23-4; Mc 11,25. III: L 13,6-9. IV: Mt 5,48; 6,36.
105 III f.: Mc 14,3-8; Mt 26, 6-12.
106 II: Mt 11,19; L 7,34. III f.: L 19, 2-10.
108 I: Mc 12,13-17; Mt 22,15-22; L 20,20-6. II: Mc 2,21-2; Mt 9,16-17; L 5,36-9. III: L 7,33-5 og 32; Mt 11,16-19.
110 II: L 7,36-47.
111 : Mt 23,23; (L 11,42); cf. Micha 6,8; Zach 7,9; cf. Hen cap 39. — Mt 26,11; Mc 14,7; cf. Deut 15,11. — Mt 13,52.
114 II: L 13,23-4. — Mc 8,11-12.
115 I: Mc 9,33-7; L 9,46-8. — Mt 20,20-8; Mc 10,35-45. — Mt 19,28; L 22,28-30. II: L 17,20-1.
116 II: Mc 10,42-4; Mt 20,25-7; 22,25-7. — Mt 22,29-31; Mc 12,25; L 20,35. III: Mt 11,5. — L 7,22. — Mc 13,28-29; Mt 24,32-3; L 21,29-31. IV: L 17,20-1. — L 6,20. — Mc 10,21. — L 11,20.
117 II: Mc 10,29-30; Mt 19,29; L 18,29-30. III: Mt 13,31-3; L 13,18-21; Mc 4,30-2. IV: Mc 4,26-9.
118 I: Mc 13,30. — L 17,24. — L 17,26-30; Mt 24,37-41. II: Mt 25,1-12. III: Mc 13,32-3. — L 12,39-40.
119 II: L 12,42-6; Mt 24,45-51. III: L 12,36-8. IV: L 13,25. V: Mc 9,1. — Mt 13,47-50. VI: Mt 13,24-30.
120 IV: L 13,26-27. — Mt 7,22-3. V: Mt 12,36.
121 II: Mt 10,32-3; (Mc 8,38; L 9,26; 12,8). III: Mt 25,31-46.
122 III f.: Mt 10,42; (Mc 9,41). — Mt 18,5; Mc 9,35; L 9,48. Der behøvedes kun et lille arrangement i ordene for at få dem til at stemme med menighedens tarv. Mc går videre i sin rettelse og tilføjer det rent dogmatiske: den som giver eder et bæger koldt vand i mit navn, fordi I hører Kristus til. Men som sædvanlig er det Mt som får bedst skik på ordene, så at de ikke blot bliver en trøst for menighedsmedlemmerne, men et våben til at slå kættere og falske brødre for panden med, og samtidig en opmuntring til at behandle sjælehyrderne godt: den som modtager en profet, skal få en profets løn, og den som modtager en retfærdig fordi han er retfærdig, skal få en

retfærdigs løn. Med en lykkelig inkonsekvens har han bevaret den oprindelige form for resten, som Mc har forbedret.

123 II: Mt 10,34-6; (L 12,51-3). III f.: Mt 11,21-4; L 10, 13-15; Jes 14,12-13; 15.

124 III: Mc 3,23-30; Mt 12,25-32; L 11,17-23. IV: L 11,27-8.

125 I: Mc 10,17-18; L 18,18-19; (Mt 19,16-17). II: Mt 7,21 og L 6,46. — L 6,47-9; Mt 7,24-7. III Mt 12,30; L 11,23. — Mc 9,38-40; L 9,49-50.

126 II: Mc 6,11; Mt 10,14; L 9,5 og 10,10-11. — L 10,16. III: L 6,22-3. — L 17,1-2 (med et indskud fra Mt 26,24); (Mc 9,42; Mt 18,6-7).

127 II: Mc 8,11-12; Mt 16,4; L 11,29-32; Mt 12,38-41.

128 I: Mc 2,9. — Mc 3,4. — L 6,5. II: Mt 12,41-2; L 11,31-2. — Mt 16,2-3; L 12,54-6. IV: L 16,29-31.

129 II: L 16,19-31.

130 I: L 17,20. — Mc 13,4; Mt 24,3; L 21,7. III f.: Dan VII 13; Hen cap. 71; cf. cap. 39, Mal III 23; Jes Sir cap 48; SB IV 779 f. I hvilket omfang Jesus har brugt navnet menneskesøn om sig selv, kan vi ikke vide. Ved at stille alle evangeliesteder sammen ser man kun at titlen er blevet standardiseret og gjort til cliché, der frit indføres i ord hvor Jesus aldrig har sagt andet end: jeg. Mt når højdepunktet med sit: hvem siger I at menneskesønnen er, hvor de andre har: hvem siger I at jeg er; det er typisk doktrintankeløshed. Utvivlsomt går sprogbrugen tilbage til Jesus selv, som formodentlig har brugt den på visse steder som en understregning af at det er ham, menneskesønnen, som siger sådan og sådan. Videre kan vi ikke komme.

131 III: L 4,16-21. IV: Mt 5,17.

132 II: L 16,16; (Mt 11,12). III: Mc 12,1-9; Mt 21,33-41; L 20,9-16.

133 I: Exod 24,1-7. II: Mc 14,24; Mt 26,28. III: Mt 13,16-17; (L 10,23-4).

134 I: L 20,17-18; (Mc 12,10; Mt 21,42). IV: Det skal udtrykkelig betones at en lidende Messias kender senjødedommen overhovedet ikke. IV Ezra 7,29 har en helt anden betydning, som enhver læser selv kan se. For mig

er det mest betydningsfulde vidnesbyrd ordet L 22,36, som må være faldet henimod slutningen af Jesu liv. Se her pag. 138. Udsendelsen: Mc 6,7 f.; Mt 10,1 f.; L 9,1 f.; 10,1 f. Det eneste faktiske vi får, er en instruktion som er sammenflikket af Jesuord og af senere regler for rejseprædikanter i menigheden. L 10,17 f. indeholder muligvis en erindring om Jesu modtagelse af sine tilbagevendende disciple, og den er alt andet end entusiastisk.

135 II: Mc 10,38-9; Mt 20,22-3. III: Mt 24,27; L 17,24. — Lidelsesforudsigelser: Mc 8,31; Mt 16,21; L 9,22. Mc 9,31; Mt 17,22-3; L 9,44. Mc 10,33-4; Mt 20,18-19; L 18,31-3. — L 14,27; Mc 8,34; Mt 10,38; Mt 16,24. IV f.: L 12,50. — Mt 26,39. — Mc 14,34; Mt 26,38.

136 II: Mc 8,32-3; Mt 16,22-3. III: L 13,33-4. IV: L 19,41-4. Om vi kan påvise netop det kapitel og vers som steg op i mindet, bliver naturligvis ganske underordnet. For det første har vi ikke alt hvad jødedommen har produceret; for det andet og vigtigere levede literaturen i jødiske sjæle som en musik, der kunde genspilles frit. Billederne, rytmen, faldet i ordet er letkendelige. Salmen L 19,42 er en gendigtning af utallige profetsteder, som udtrykte hvad der kunde og måtte ske med et troløst Israel, og derfor bliver et varsel til eftertanke i almindelighed, uden at man behøver at tænke på en bestemt krigerisk begivenhed; sådan fornyes ordene i Jesu personlige form. At salmen så bagefter af menigheden er blevet opfattet som en spådom om Jerusalems ødelæggelse, berører ikke Jesu ord.

137 I: Mc 10,45; Mt 20,28. II: Mc 8,17-18; Mt 16,18. III: Mc 15,34; Mt 27,46. — Mc 14,29-31; Mt 26,33-5.

138 I: L 22,32. — Mc 14,21; Mt 26,24. II: L 22,35-8; cf. Mt 6,8. III: L 12,49. — L 18,8. — L 13,34-5; Mt 23,37-9.

139 II: Se lidelsesforudsigelserne, citeret til 135, III; undtages må dog: L 9,44. — Mt 12,40. — L 13,31-3. III: Hos 6,2 etc., cf. SB III, 9.

140 II: Mc 14,48-9; Mt 26,55; L 22,52-3. — Mc 14,61-2; Mt 26,63-4; L 22,67-9. Cf. G. Bertram i Festgabe für Adolf Deissmann.

143 II: Mt 16,27.

144 II: Mc 13,3 ff.; (Mt 24,3 ff.; L 21,5 ff.) Som enhver læser selv kan se ved en simpel sammenligning, er disse kapitler et rent abklatsch af senjødiske apokalypser; de er blot rettet til efter menighedens tarv og oplevelser senere hen, sådan at de kan gøre tjeneste som kristelige. III f.: Mt 26,61; (Mc 14,58). — Jes Sir 36,18 og Tob 13,17; cf. f. ex. Hen cap. 90. Om tre dage: se foran pag. 139.

147 IV f.: cf. f. ex. Sap Sal II.

148 II: Johs. 11,50. — Mc 11,27-33; Mt 21-23-7; L 20,1-8.

149 II: SB II 843; Strack: Jesus. Die Häretiker und die Christen (1910) p. 18.

150 I: Mc 12,13-17; Mt 22,15-22; L 20,20-6.

151 II: Mc 14,26-31; Mt 26,30-5; L 22,31-4. III f.: Mc 14,22-5.

INDHOLD

MENNESKESØNNEN

DE SIDSTE DAGE

VILHELM GRØNBECH

Vor Folkeæt i Oldtiden I—IV	1909—12
I Lykkemand og Niding	
II Midgård og Menneskelivet	
III Hellighed og Helligdom	
IV Menneskelivet og Guderne	
Videnskabens Stilling i Folkelivet	1912
Soul or mana	1912
Religionsskiftet i Norden	1913
Primitiv Religion (Stockholm)	1915
Religiøse Strømninger i det 19. Aarh.	1922
Nordiske Myter og Sagn	1927
Kampen om Mennesket	1930
The Culture of the Teutons I—III	1931
Harald Høffding. Videnskabernes Selskabs Oversigt .	1932
Mystikere i Europa og Indien I 1. Udgave 1925, 2. Udgave	1932
(Upanishaderne — Indisk Livsstemning — Vedanta — Bhakti — Buddha — Erotik — Krishna — Sange om Krishna og Radha)	
Mystikere i Europa og Indien II	1932
(Heraklit — Mester Eckehart — Ruysbroek)	
Mystikere i Europa og Indien III	1932
(Teresa de Jesus)	
William Blake	1933
Mystikere i Europa og Indien IV	1934
(Donne — Wordsworth — Herder)	
Jesus, Menneskesønnen	1935
Friedrich Schlegel. Videnskabernes Selskabs Meddelelser	1935

Jesu Evangelium synoptisk udgivet af Preben Bille Brahe 1920

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 073230275

